

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΧΡΟΝΙΑ Κ'

ΤΕΥΧΟΣ 2 (771) — ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1923

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Καμπύση.
 Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ: Ὁ Ποιητὴς.
 Ν. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ-ΛΑΥΡΑΣ: Τὸ ξαφρεβόνιασμα.
 Γ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ἄφω.—Νὰ εἴσουν ἄφωδες...
 ΜΑ. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΝΣ: Ἐλίψη.
 ΣΤ. ΚΑΝΟΝΙΑΣ: Ἄπ' τίς ἄπομόναχες ἕρες.
 ΓΑΛΑΤ. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ: Ἀγάπη.
 Π. Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀποστροφή.—Τραγούδι.
 ΚΗΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ: Οἱ σκλάβοι τῆς Ἀγάπης (Μέτ. Β. Δασκαλάκη).
 ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ: ὦ! ματιά! — Ἐνα σαλόνι. — Ὑπνος...
 ΑΓΗΣ ΛΕΒΕΝΤΗΣ: Πρὸς κάποιους ξένους τόπους.
 Κ. Γ. ΚΑΡΥΔΑΚΗΣ: Στροφή.
 ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ: Ζυγ. Παπαντωνίου: Πεζοὶ ρυθμοί.
 OSCAR WILDE: Πεζὰ ποιήματα (Μετ. Κ. Καρθαίου).
 ΑΝΤ. ΤΣΕΧΟΦ: Τὸν κριταρῆσανε (Μετ. Στ. Κανονίδη).
 ΙΒΑΡ ΛΟΥΤΥΜΠΕΡΓ: Ὁ Στρίνιμπεργ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ Πόνου (Μετάρφ. Ι. Χρυσάφη).
 CAMILLE MAUCLAIR: Ρασιέ (Μετ. Πέτρου Χάρη).
 Μ. ΦΙΑΝΤΑΣ: Γλωσσολογικά.
 Μ. ΒΑΣΣΑΣ: Τὸ Ἑλληνικὸ τραγούδι.
 ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ: Αἰτοσκαδημαϊκός.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ & ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Φαινόμενα καὶ πράγματα — Νεοελληνικὴ Φιλολογία. — Ζῆνη Φιλολογία. — Γλωσσολογικά. — Μουσική. — Οὐκίλις στή Φοιτητικὴ Συντροφία. — Μικρὰ σημεῖα. — Νὰ βάλῃς. — Τὶ γράφουν οἱ ἄλλοι. — Ὅτι θέλετε. — Χωρὶς Γραμματόσημο.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Γιάννης Καμπύσης.

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ "ΤΥΠΟΣ",

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ • ΑΡΙΣΤΕΡΙΔΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗ

ΕΡΓΑ

ΠΟΥ ΘΑ ΕΚΔΟΘΟΥΝ ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑΝ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ 1923

Α'. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ— ΠΡΩΤΗ ΣΕΙΡΑ

Β'. ΣΥΝΘΕΣΕΙΣ, ΤΡΟΠΟΙ, ΦΡΑΣΕΙΣ

Γ'. ΡΥΘΜΟΙ ΚΑΙ ΣΤΙΧΟΙ (ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΛΟΓΗ)

Ο ΕΡΩΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΥΤΟΥ—ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Δ'. ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝΟΣ

LIBRE

Τὸ «Libre» μελετᾷ πρὸ πάντων τὴ γλῶσσα, τὴ φιλολογία καὶ τὴν καλλιτεχνία τὴν Ἑλληνική. Κι ὅ,τι ἀπ' τὴ συνολικὴ πνευματικὴ κίνησι τῆς Ἑλλάδος σκετίζεται τυχὸν μὲ τὴ Γαλλία. Ἄλλὰ δὲν ἀποκλείνει καὶ κανένα θέμα ἀπὸ τῆς σφῆρας του. Ἔργα ποὺ τοῦ στέλνονται τὰναγγέλνει. Μερικὰ τὰναλύει κιόλας. Ὅσα θέλει. Καταχορῖζει κι ἄρθρα ἀπὸ συναργάτες του εἴτε στὴν ἑλληνικὴ εἴτε στὴ γαλλικὴ.

Βγαίνει μὰ φορὰ τοῦλάχιστο τὸ μῆνα καὶ ἔχει κάθε φορὰ τοῦλάχιστο ἕξι σελίδες.

Don Mr

LOUIS ROYSIEL

Rue Sina 31

Athènes (Grèce)

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΧΡΟΝΙΑ Κ'.

ΦΕΒΡΑΡΙΟΣ 1927

ΤΕΥΧΟΣ 2 (771)

Ἐπί διαίτησιν καὶ βίῳ
Τῶν Τεχνιτῶν
δὲ Καραῖς

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΥΣΗΣ

Ἡ ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Α΄.

Στις 23 τοῦ Νοέμβρη 1901 πέθανε σ' ἓνα σπίτι τῆς ὁδοῦ Οἰκονόμου ἀριθ-
15, στὸ πατρικὸ τοῦ σπιτί, ὁ Γιάννης Καμπύσης, καὶ τὴν ἄλλη μέρα, στίς 24
τοῦ Νοέμβρη, ἡ «Ἐστία» δημοσίευε στὴν πρώτη στήλη τῆς πρώτης σελίδας
τῆς τὸ ἀκόλουθο ἐνυπόγραφο ἀρθρο μου :

ΕΝΑΣ ΝΕΚΡΟΣ

Ἐνας ἐργάτης τῶν γραμμάτων, ἓνας σκλάβος τῆς Τέχνης, ἓνας
ἐραστὴς ἐνθερμος τοῦ αἰωνίου Καλοῦ, ἀπέθανε χθές. Ὁ Γιάννης
Καμπύσης.

Φιλόλογος καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ὄχι ἀερολόγος ἀλλὰ
μελετημένος. Ὅχι ἐπιπόλαιος, ἀλλὰ βαθύς. Ὅχι ἐπαίτης τῶν ἐφημέρων
χειροκροτημάτων, ἀλλὰ διαλαλητῆς στεντόρειος τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ
Ἀληθινοῦ.

Ἄν ἤθελε δάφνας, θὰ τὰς ἔδραπε. Ἄν ἐζήτει θύρσους διὰ νὰ κο-
σμήσει τὴν σεμνὴν κεφαλὴν του, δὲν θὰ ἐδυσκολεύετο νὰ τοὺς περισυλ-
λέξει ἀπὸ τὰς ρύμας καὶ τὰς ἀγνιάς. Μόνον ἓνα βῆμα ὑποχωρήσεως νὰ
ἔκαμνε καὶ οἱ ἀγοραῖοι διαφνώνες θὰ τοῦ παρεχωροῦντο ἀμέσως. Ἀπέ-
κρουεν ὅμως ἡ ἐυγενὴς καὶ μεγαλόφρων ψυχὴ του τὴν εὐκόλη δόξαν.
Τὸ σπουδαστήριόν του ἦτο ὁ κόσμος του, καὶ ἡ ἐκτίμησις τῶν ἐκλεκτῶν
τὸ ὄνειρόν του. Διὰ τὴν Τέχνην ἔζησε, καὶ μέχρι τῆς τελευταίας του
στιγμῆς ἔμεινε καθηλωμένος σ' αὐτήν.

Ὁ γλωσσικὸς φανατισμὸς του — φανατισμὸς ἐκ πεποιθήσεως, ἔστω
καὶ ἐκ στρεβλῆς ἀντιλήψεως, — τοῦ ἔκαμε πολλοὺς ἐχθρούς. Ἐχλευά-
σθη ὅσον κανεὶς ἄλλος ἐκ τῶν γραφόντων. Ἄλλ' εἶμαι εἰς θέσιν νὰ
γνωρίζω ὅτι ὅλ' οἱ χλευάζοντες αὐτὸν δὲν ἔπαυσαν νὰ τὸν ἐκτιμοῦν, καὶ
ὅλ' οἱ γράφοντες, καὶ οἱ ἔχθιστα πρὸς αὐτὸν διακείμενοι, ἔχρυσαν σήμε-
ρον ἓνα δάκρυ συμπαθείας διὰ τὸν πρόωρον θάνατόν του.

Μ' ὄλον τὸν ὀλιγοχρόνιον βίον του — μόλις ἦτο εἴκοσι ὀκτὼ ἐτῶν,
— ὁ Καμπύσης ἀφίνει ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκτιμηθῇ μίαν ἡμέραν,
ὅταν οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ βιβλία ἀρχίσουν νὰ ζητοῦν τὴν ψυχὴν σ'
αὐτὰ καὶ παύσουν νὰ θαμβῶνται ἀπὸ τὸ ἔνδυμα.

Συντετριμμένος από την απώλειαν αγαπημένου φίλου δὲν ἤμπορῶ, εἰς μνημόσυνόν του, νὰ γράψω περισσότερα. Ἡ ψυχὴ μου πατᾶ σ' ἓνα σπίτι, σ' ἓνα ὡς προχθὲς ἀκόμα ἤρεμο σπίτι, σ' ἓνα μαῦρο κ' ἐρειπωμένο σπίτι σήμερα, καὶ κρατῶ συντροφιά σὲ δυὸ σεβάσμιες μορφές πού σκύβουν ἀπολιθωμένες ἀπὸ τὸ μέγα καὶ σπαρακτικὸν πένθος, ἐπάνω σ' ἓνα ἔρημο γραφεῖο, — ἐπάνω σ' ἓνα ὠραῖον κόσμο, πού τὸν ἐσκέπασε γιὰ πάντα ἡ μαύρη τοῦ θανάτου καταχνιά.

Ἡ ἴδια ἐφημερίδα τὴν ἄλλη μέρα, στὴν 4η σελίδα της, δημοσίευε, μὲ τὸν τίτλο : **Ἡ κηδεῖα τοῦ Καμπύση**, τὰ λόγια τοῦτα :

«Σεμνὴ καὶ εἰς ἄκρον συγκινητικὴ ἔγινε χθὲς εἰς τὰς 2. μ. μ. ἡ κηδεῖα τοῦ τόσοῦ προῶρος θανόντος λογίου Γιάννη Καμπύση. Συντετριμμένοι ἀπὸ τὴν λύπην οἱ συνάδελφοί του παρηκολούθησαν τὴν πένθιμον πομπὴν μέχρι τοῦ νεκροταφείου, ὅπου, ἐξ ὀνόματος αὐτῶν, ὁ κ. Κωστῆς Παλαμᾶς δι' ἐμπνευσμένων καὶ κριτικωτάτων λόγων ἀπεχαιρέτησεν αὐτόν.

Ἡ «Νέα Σκηνή», ὁ «Διόνυσος» καὶ οἱ συνάδελφοί του κατέθεσαν ἐπὶ τῆς σοροῦ του τρεῖς κλάδους φοίνικος.»

Καὶ στὴν πρώτη σελίδα της, στὴ στήλῃ «Φαινόμενα καὶ Πράγματα» — μιὰ στήλῃ πού διαβαζότανε τότε παραπολύ, — καὶ μὲ τὴν ὑπογραφή μου, «Ο Νουμάς», δημοσίευε τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦτο χρονογραφήματάκι :

Ο ΛΥΓΜΟΣ ΤΩΝ ΑΨΥΧΩΝ

Ἐρημο τὸ γραφεῖο. Ψυχὴ δὲν εἶναι μέσα. Στὴν πλαγιὴν σάλα, ξαπλωμένος στὸ φέρετρό του τὸ κατάλευκο, ὁ νεκρός. Στὸ ἀντικρυνὸ δωμάτιο ἡ Στοργή, Νιόβη πετρωμένη ἀτενίζει κατάπληχτη τοῦ τελευταίου παιδιοῦ της τὴν απώλεια.

Οἱ νεκρικὲς λαμπάδες καίνε. Τὸ λιβάνι σκορπάει τὸ ἄρωμά του τὸ πένθιμο στίς ψυχὰς τίς πονεμένες. Ἡ μούχλα τοῦ θανάτου ἔχει πνίξει κάθε κίνημα ζωῆς.

Μεσάνυχτα. Δύο τρεῖς μαυροφόρες κρατοῦνε συντροφιά στὸ λείψανο. Μιλιά δὲν ἀκούεται. Ἡ στοργὴ μόνον, πρὸς στιγμὴν, ἐμψυχωμένη, ἀναφωνεῖ μὲ σπαραγγμόν : Πῶς θὰ τὴ βαστάξω τὴ συμφορὰ !... Πῶς θὰ τὴ βαστάξω !...

«Ἐρημο τὸ γραφεῖο· ψυχὴ δὲν εἶναι μέσα· φῶς δὲν καίει κανένα. Λίγο φῶς μόλις παίρνει πλάγια, ἀπὸ τίς λαμπάδες τοῦ νεκροῦ, καὶ

λίγη ζωή, πλάγια κι αυτήν, από την ζωήν, τὴ βουτηγμένη στὸ πένθος.

Κι ἀρχίζουν τὰ βιβλία νὰ κλαῖνε, νὰ μοιρολογᾶνε τὸν ἀγαπημένο τους νεκρό :

— Μαζί μας ἔζησες, μαζί μας ἀγάπησες καὶ μαζί μας ἔπλεξες τὸ νεκρό σου τὸ μεγάλο, καὶ τώρα μᾶς ἀφίνεις ἄκαρδα !..

— Αὐτὸς εἶταν ὁ πιὸ τρανός σου πόνος, ποὺ ἐφαρμάκωσε τὶς στερνές σου τὶς στιγμές. Ὅτι θάφισεις τὰ βιβλία σου, τοὺς ἀγαπημένους σου συντρόφους, ποὺ ἀγάπησες κι ἀπὸ τοὺς γονιὺς σου πιὸ πολύ, ποὺ τοὺς πόνεσες κι ἀπὸ τὴ ζωή σου περισσότερο !..

— Ὅτι θὰ μᾶς ἀφίνεις !.. Μεγάλος ὁ πόνος σου ! Ὅταν ἔρχη-
χες ἐπάνω μας τὴν τελευταία σου, τὴ θολωμένη πιά, ματιά, ἕναν
καημὸ εἶχες. Ὅτι θὰ πέσουμε σὲ ξένα χέρια, ὅτι θὰ πλανηθοῦν ἐπάνω
μας μάτια ἀδιάφορα, ὅτι κανένας δὲ θὰ νιώσει τὸ μυστικὸ ποὺ θὰ
κρύβουμε στὶς ψυχρὲς γι' αὐτὸν σελίδες μας !

— Σὲ μᾶς, τοὺς δυστυχεῖς κ' ἐγκαταλελειμένους συντρόφους σου,
τὴν τελευταία σκέψη σου, καὶ τὸ τελευταῖο δάκρυ σου ἐχάρτισες !..

Καὶ τὸ μοιρολόγι ἔπαψε καὶ ὁ πόνος τῶν βιβλίων ἔπνιξε κάθε ἄλλον
πόνο, καὶ τὴν ἡσυχίαν μέσα στὸ ἔρημο γραφεῖο, μόνον ὁ βουβός λυγ-
μὸς τῶν ἀψύχων ἐτάρασσε...»

Δὲ θυμᾶμαι νὰ σχολήθηκα καμιὰ ἄλλη ἐφημερίδα Ἀθηναϊκὴ τότε
μὲ τὸ θάνατό του, ποὺ ὁ Ἀθηναῖος ἀνταποκριτὴς μᾶς Βολιώτικης
ἐφημερίδας τὸν τηλεγράφησε στὴν ἐφημερίδα του μὲ τὰ ἔξυπνα τρία
λόγια του : «**Μαλλιαρὸς Καμπύσης ψόφησε**». Κ' ἢ «Ἐστία» ἴσως
νὰνάγγελνε κι αὐτὴ, ὅπως δύο τρεῖς ἄλλες Ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες,
ξερὰ καὶ τυπικὰ τὸ θάνατό του, ἀν δὲν τύχαινε νὰ εἶμαι τότε ἀρχισυν-
τάχτης τῆς «Ἐστίας».

— Ὁ Καμπύσης πέθανε ! τηλεφώνησα στὸ μακαρίτη Ἄδ. Κύρο,
τὸ βράδι ποῦμαθα τὸ θάνατό του, ἀπὸ τὸ γραφεῖο μου στὸ Σύλλογο
«Παρνασσό», ποὺ ἔπαιζε τὴν πρέφα του.

— Ζαίρω τί θὰ μοῦ ζητήσεις, μοῦ ἀπογοήθηκε, καὶ σοῦ τὲ παρα-
χωρῶ πρὶν μοῦ τὸ ζητήσεις. Γράψε ἕνα ἄρθρο πρωτοσέλιδο γι' αὐτόν!

Ξαφνιαστήκανε οἱ φίλοι του σὰ διαβάσανε στὴν «Ἐστία» ἄρθρο
γιὰ τὸ Καμπύση, καὶ τὸ ξάφνιασμά τους εἶταν πέρα πέρα δικαιολογη-
μένο. Ὁ Καμπύσης εἶταν ὁ ἀποδιωγμένος τράγος τῆς Ἀθηναϊκῆς δη-
μοσιογραφίας. Ἀπὸ ὅλους τοὺς δημοτικιστὲς, ποὺ τότε τοὺς εἶχανε βα-
φτίσει «Μαλλιαροὺς» (ἀγῆρως ὡς μένει ἡ μνήμη τοῦ μακαρίτη Κον-

τυλάκη πού δημιούργησε τὸ ἀνόητο αὐτὸ ἐπίθετο !), ὁ Καμπύσης βριζότανε καὶ σατυριζότανε περισσότερο· ὁ Κῦρος θυμάμαι δὲν μπορούσε νὰ τονὲ χωνέψει κ' εὔρισκε πάντοτε τρόπο, μὲ ὄλη του τὴν ἀγάπη πού μεῦ εἶχε, νὰ τὸν πεντάει στοὺς «Κόσμοις» τῆς «Ἐστίας» ἅμα τοῦ τύχαινε περίσταση, καὶ τὶς ἀποκριές, τὴν ἐποχὴ πού ὁ Καμπύσης βρισκότανε στὴ Γερμανία, σὲ μιὰ μασκαράτα τῶν Μαλλιαρῶν, ξεχώριζε, εἶχε μάλιστα τὴν πρώτη πρώτη θέση, κ' ἡ μασκαράτα του, πού τὴν παράστανε κάποιος ἀστειῶς τραβώντας τὰ μαλλιά του καὶ φωνάζοντας γοερότατα : «Τὸ παιδί μας, Μάρθα, τὸ παιδί μας !... Πάει, σκότα σες τὸ παιδί μας, Μάρθα !» παρωδώντας ἔτσι, μὲ τὶς ἀγριοφωνάρες του, κάτι στίχου, του, πού εἶχανε δημοσιευτεῖ στὴν «Τέχνη». Εἶδα κ' ἔπαθα τὸ βράδι ἐκείνης τῆς ἡμέρας νὰ ἡσυχάσω τὴν καημένη τὴ μάνα του, πού τότε πάρει κατάκαρδι αὐτό, καὶ μὲ ρωτοῦσε :

—Τὶ φονικὸ ἔκανε ὁ Γιάννης καὶ τοῦ τὸ φωνάζουνε στοὺς δρόμους ;

Ὁ θάνατός του λιγότερε κάπως τὸ κακὸ αὐτό. Δὲν τονὲ βρίζανε πιά, δὲν τονὲ σατυριζαν. Ἀρχίσανε μάλιστα καὶ νὰ τὸν προσέχουν, ἀφοῦ ἀρχίσανε καὶ νὰ τὸν διαβάζουνε· γιατί ἔπρεπε νὰ πεθάνει, βλέπετε, γιὰ ν' ἀποχτήσει κι αὐτὸ τὸ ἀγαθὸ, νὰ διαβαστεῖ. Ζωντανός, εἶταν ἀδιάβαστος, λέγανε, καὶ μόνον τονὲ διάβαζαν κεῖνοι πού μπορούσαν καὶ νὰ τὸν ἐνώσουν, ὁ κύκλος τῆς «Τέχνης», καὶ μερικοὶ ἀκόμα νέοι, πού κάτω ἀπὸ τὴ σκληρὴ καὶ ἀλύγιστη, τὶς περισσότερες φορὲς, φράση του, εἶτανε σὲ θέση νὰ ξεχωρίζουν τὴ δυνατὴ του ψυχὴ καὶ τὴν πρωτότυπη καὶ ριζοσπαστικὴ σκέψη του.

Ὅσο διαβάζότανε ὁ Καμπύσης, τόσο κι ἀγαπιότανε. Κ' ἔτσι ὄταν, τρία περίπου χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατό του, ἀνεβαζότανε γιὰ πρώτη φορὰ ἔργο του πάνου στὴ σκηνή, ἀναγνωρίζανε ὅλοι κι ἀνομολογοῦσαν πὼς ὁ ποιητὴς πού πέθανε τόσο πρόωρα κάτι εἶχε μέσα του καὶ κάτι σημαντικὸ θὰ χάριζε στὸ νεοελληνικὸ θέατρο, ἂν ὁ θάνατος δὲν ἔκοβε τόσο σκληρὰ καὶ ἀπότομα τὸ δρόμο του, τὴ στιγμὴ ἴσια ἴσια ποῦδειχνε μὲ τὸ «Δαχτυλίδι τῆς μάνας» καὶ μὲ τὴν «Ἀνατολή» του πὼς ἀρχίνησε νὰ ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἐπίδραση καὶ τὴ μίμηση τοῦ Ἴψεν, καὶ νὰ βρίσκει τὸν ἑαυτὸ του.

Β'.

Οἱ «Κοῦρδοι», πού παιχτήκανε μερικὲς βραδιὲς στὴ «Νέα Σκηνή», γιατί ὁ μακαρίτης Χρηστομάνος βρῆκε πὼς μπορούσανε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔργο του νὰ νταποκριθοῦνε στὶς ἀπαίτησες τῆς σκηνικῆς οἰκονομίας, βγήκανε μαζί μὲ τὴ «Μὶς Ἄννα Κούζλεῦ» στὰ

1897. Τὸ πρῶτο βιβλίον του, μὲ δυὸ δράματα, τὸ «Μυστικὸ τοῦ γάμου» καὶ τὴ «Φάρσα τῆς ζωῆς» βγήκε στὰ 1896. Τὸ βιβλίον του αὐτό, τὸ πρῶτον, ἔχει κ' ἓναν πρόλογο, δώδεκα σελίδες, γραμμένες ἀπὸ μιὰ ξεχωριστὴ κόρη, ποὺ πάντα μοῦ μιλοῦσε γι αὐτὴ μὲ ἄπειρο σεβασμὸ μὰ καὶ μὲ ἄπειρο πόνο, γιατί αὐτὴ τοῦ ὀδήγησε στὰ πρῶτα χρόνια τῆ σκέψῃ μὲ τὴ μόρφωσή της καὶ αὐτὴ τοῦ ὀδήγησε καὶ τὴ ζωὴ τόσο πρόωρα στὸν τάφο. Τὴν εἶχε ἀγαπήσει πολὺ, παραπολύ. Καὶ κείνη, τὸ ἴδιον. Βλεπόντανε ταχτικὰ σπῆτι της τὰ βράδια καὶ περνοῦσαν τὶς ὥρες τους πάνω στὸ βιβλίον. Ἡ κόρη ἤξαιρε Γερμανικὰ καὶ τοῦ μετὰφραζε κομμάτια ἀπὸ βιβλία διαλεχτὰ καὶ τοῦ τὰ διάβαζε. Καὶ κείνος δὲ χόρταινε νὰ τὴν ἀκούει, καὶ σχετιζότανε σιγὰ σιγὰ μὲ τὴ γερμανικὴ τέχνη, ποὺ ἀργότερα τοῦγινε ψυχὴ καὶ σάρκα του. Εἶχανε συμφωνήσει νὰ μὴν παντρευτοῦνε, νὰ μείνουν ἔτσι λεύτεροι σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ καὶ νὰγαπιοῦνται, μὰ κείνη, ὅταν ὁ Καμπύσης ἔλειπε στὴ Γερμανία, πιέστηκε ἀπὸ τοὺς δικούς της καὶ παντρεύτηκε. Αὐτὸ τονὲ χτύπησε βαθιά, κατάψυχα, καὶ ἀπὸ τὸ χτύπημα αὐτὸ βγήκε «**Τὸ βιβλίον τῶν συντριμμῶν**», ποὺ τῶγραψε στὴ Γερμανία καὶ ποὺ τὸ τύπωσε δῶ, στὰ 1900, δυὸ περίπου χρόνια πρὶν πεθάνει ἀπὸ φυματίωση, ποὺ τὸ σπέρμα της τῶφερε γυρίζοντας ἀπὸ τὴ Γερμανία, μαζί μὲ τὸ βουβὸ μὰ σπαρχατικὸ πόνο του.

Ὅσο καὶ ἂν εἶταν— ὅπως παρατηρεῖ πολὺ ὀρθῶς ὁ Κ. Χατζόπουλος στὴ μελέτη του «Γιάννης Α. Καμπύσης» («Διόνυσος» τόμος Β'. σελ. 65—73)— «ἓνα πνεῦμα παρατηρητικὸ μᾶλλον ἢ μουσικόν, θετικὸ περισσότερο παρὰ δημιουργικόν» καὶ ὅσο καὶ ἂν στὸ μεταχείρισμα τῆς ποιητικῆς γλώσσας ποτὲ δὲν ἠμύρασε νὰποξενωθεῖ ἀπὸ ἓναν ὠμὸ νατουραλισμὸ στὴν ἔκφραση, καὶ ὅσο καὶ ἂν ἀκόμη, κατὰ τὸν ἴδιον κριτικόν, «τοῦ λείπει ἡ μουσικὴ ἁρμονία», πάντα μοῦδωσε τὸ «**Βιβλίον τῶν Συντριμμῶν**» μιὰ βαθεῖα συγκίνησι καὶ ὅταν, ἀνέκδοτο, μοῦ τὸ πρωτοπαγγεῖλε σ' ἓναν περίπατό μας στὸ Γαλάτσι, κάπιο ἡλιόλουστο χειμωνιάτικο δειλινόν, καὶ ὅταν τὸ πρωτοδιάβασα καὶ σήμερα ἀκόμη ποὺ τὸ διαβάζω, δὲν ξαίρω καὶ γῶ γιὰ ἑκατοστὴ ἢ γιὰ ἴσως χιλιοστὴ φορά, καὶ τοῦτο γιατί οἱ στίχοι του μ' ὅλη τὴ σκληράδα τους καὶ μ' ὅλη τὴν ἀκρυγιοιὰ τους, μιλοῦν ὁλοῦσα στὴν ψυχὴ, ἀφοῦ ὁλοῦσα ἀπὸ ψυχὴ πονεύουσι εἶναι βγαλμένοι.

Ἔνα τραγούδι ἀπὸ τὸ «Βιβλίον τῶν Συντριμμῶν» τὸ πέμπτον, ποὺ ἀργιάνει μὲ τοὺς στίχους :

Διάβα σιγὰ, τὸν ἔπνο μου λυπήσου,
τραγῦρόν μοι καὶ ἄ λάρπει μεσημέρι

κάτ' ἀπ' τὸν ἴσκιου τοῦ κυπαρισσιοῦ
θλιμένο ναναρίζει με τὸ ἀγέρι...

τὸ τραγούδι τοῦ αὐτοῦ ποῦ σύστησα καὶ γράφτηκε πάνω στὸ μάρμαρό τοῦ τάφου τοῦ, ὅσες φορές κι ἂν τ' ἀναθυμηθῶ, μοῦ σκίζει τὴν καρδιά μου καὶ μὴ καὶ μοῦρθεῖ ὁ πρῶτος στίχος τοῦ στὴ θύμησή, εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ μὴν τὸ σιγοσιπῶ ἀλάκρο καὶ νὰ μὴ νοτίσουν τὰ μάτια μου σὰ φτάσουν στὴ στερνὴ τοῦ στροφῆ, ποῦ ἴσια ἴσια ὁ δεῦτερος στίχος τῆς εἶναι τρομαχτικὰ κακόγχοι καὶ οἱ δυὸ τελευταῖοι στίχοι τῆς μοῦ εἶναι τέλεια ἀκατανόητοι :

Διάβα σιγά· πέρα κι' ὄλουθε οἱ κάμποι,
τῶν μυρουδιῶν τῶν χρωμάτων τὴν ἄχνη
μὴ νοιώσουν καὶ μὴ σταματήσουν νάμπη
στὸν ὕπνο ποῦ τὰ ξένα μάγια ἀδράχνει...

Εἰ ὅμως μὲ συγκινεῖ τὸ τραγούδι αὐτὸ, μὲ συγκινεῖ πολὺ, ἴσως γιὰτι— ἄλλη ἐξήγησι δὲν μπορῶ νὰ δώσω—ἀνάβλυσε, ξεπήδησε, ἔτσι φέμπελο κι ἀτίθασσο ἀπὸ ψυχὴ φουρτουνιασμένη.

Ἡ κόρη ποῦγραψε τὸν πρόλογο στὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ καὶ ποῦ μὲ τόση ἀγάπη καὶ μὲ τόσο σέβας ὁ Καμπύσης δέχεται τὶς κριτικὰς τῆς παρατήρησι καὶ ἐπιφυλάξεις, ξαναφαίνεται ὡς *Μάρθα* στὴ «Μὶς Ἄννα Κούτλεῦ», κ' ἴσως νᾶναι ἡ ἴδια ποῦ ὡς *Ἐρωφίλη* στὸ «Δαχτυλίδι τῆς Μάννας» ὁμορφαίνει τὶς στερνὲς μέρες τοῦ ἄμοιρου τοῦ *Γιαννάκη*, καὶ μάλιστα στὸνεῖρό του, σὰν τοῦ παρουσιάζεται τὴν κρίσιμη στιγμή, πάνω στὰ «ψηλὰ βουνὰ τὰ κάτασπρα ἀπὸ τοὺς πάγους κι ἀπὸ τὰ χιόνια» ποῦ πέφτει σκοτωμένος ἀπὸ τὴν κούραση καὶ ξεπαγιασμένος καὶ «τονὲ ραντίζει μὲ ροδόσταμα καὶ τότε χουσαίνει νὰ ζεσταθεῖ», καὶ κείνος «κλείνοντας τὰ μάτια τοῦ ἀπὸ τὸ θάμπωμα τοῦ Ἥλιου ποῦ τότε ἀνεβαίνει, καὶ γέροντας τὸ κεφάλι τοῦ στὴν ποδιά τῆς», σιγολέει τὸ τραγούδι, τὸ θεῖο ἀληθινὰ τραγούδι :

Κλείθνε τὰ μάτια μου κι ἀκούω τὴ μυρωδιά
λοῦσε με, μάγεψε με, κοίμησέ με,
κοίμησέ με στὴ χλιομύριστή σου τὴν ποδιά
καὶ πὲς ἐκεῖνο ποῦ δὲ λέμε

καρτερώντας, στ' ὄνειρό του, νᾶρθεῖ «τοῦ χάρου ἢ σάλπιγγα νὰ τὸν θυπνήσει» !

Τὰ λόγια πού λέει ἡ Ζαχαρούλα, ἡ Μάννα τοῦ Γιαννάκη, στήν Ἐρωφίλη :

— *Σ' ἀγάπαγε Ρωφίλη μου ὁ Γιαννάκης μου, πολὺ ο' ἀγάπαγε!* πόσες φορές δὲ μοῦ τὰ εἶπε ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό του ἡ Μάννα του γιὰ τὴ Μάρθα :

— *Τὴν ἀγάπαγε τὴ Μάρθα, πολὺ τὴν ἀγάπαγε ὁ Γιαννάκης μου!*

Κι ἀκόμα μήπως μέσα σ' ὅλο τὸνεῖρο τοῦ Γιαννάκη, στὸ «Δαχτυλίδι τῆς μάννας», δὲν περνάει, πότε θαμπὸ καὶ πότε δλοφάνερο, ὅλο τὸ δράμα τῆς ζωῆς του ;

«*Ὁ πόθος ποῦχα μοῦ τὴν πῆρε τὴ ζωὴ μου...*»

λέει στὴ στερνὴ στιγμή τοῦ ὄνειρου του μὰ καὶ τῆς ζωῆς του, ὁ Γιαννάκης καὶ στίς στερνές του τίς στιγμές ἀπὸ τὴν Ἀγάπη (Ἐρωφίλη) ζητάει «τὴ ζεστασιά ;

καὶ κείνη, γιὰ στερνὴ φορα, στὸ ξεψύχισμά του, ποῦναι τὸ ξύπνημά του ἀπὸ τὸνεῖρο, τοῦ δείχνει τὸν ἥλιο :

— «*Γιαννάκη, κοίταξε τὸν ἥλιο ! Δὲς πὼς λάμπει.*»

Γ.

Στὸ δεύτερο βιβλίό του, χαρισμένο «Τοῦ Ψυχάρη» («Ἡ Μίς Ἄννα Κούξλεῦ, Οἱ «Κοῦροδοι»,—Ἀθήνα, 1897) σὰ νὰ ζητάει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν τυραννικὴ ἐπίδραση τοῦ Ἴψεν, πού θαμποφαίνεται στὰ πρῶτα του δράματα, καὶ νὰ δουλέψει μοτίβα καθαρῶς ἑλληνικά, θεμελιώνοντας τὸ δραματικὸ του ἔργο πρὸς θέματα τῆς γύρω του ζωῆς. Ἡ «Μίς Ἄννα Κούξλεῦ», καθὼς παρατηρεῖ ὁ κριτικός, «διαπνέεται ἀπὸ τὸν ἀέρα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων», ἀπὸ τὸ μεθῆσι ποῦφερε ἡ νίκη μας στὸ «Μαραθῶνιο δρόμο», πού χαρακτηρίστηκε ἐπιπόλαια ὡς νίκη Ἑθνική, καὶ στοὺς «Λεκατηνοὺς», πού βρεθῆκανε κομμάτια τους μοναχὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό του καὶ δημοσιεύτηκανε στὸ «Νουμᾶ» τοῦ 1904, θὰ ξετυλιγόντανε τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς νίκης μὲ τὸν πόλεμο τοῦ 97. Ἄμα δημοσιεύτηκαν τὰ κομμάτια αὐτὰ τῶν «Λεκατηνῶν» στὸ «Νουμᾶ»,*) ὁ Ἀργύρης Ἑφταλιώτης μᾶς εἶπε ἀπὸ

*) Στὰ κομμάτια τῶν «Λεκατηνῶν» πού ἀρχίνησαν νὰ τυπώνονται στὸν 177 ἀριθ. τοῦ «Νουμᾶ» (18 Ὀκτώβρ. 1914) ὑπάρχει καὶ ἡ ἀκόλουθη σημείωση μου :—Τὰ κομμάτια αὐτὰ τ' ἀρχίνησε ὁ Καμπέσης, ὕστερ' ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 97, σὰ γύρισε ἀπὸ τὴ Γερμανία, γιὰ συνέλεια τῆς «Μίς Ἄννα Κούξλεῦ». Στὴν Κούξλεῦ λοιπὸν θὰ ζητήσετε τὰ πρόσωπα πού ἀναφέρει σ' αὐτὸ τὸ δράμα. Μέσα στὰ χειρόγραφα του, πού μᾶς παραχώρησε ἡ Μάννα του, βρεθῆκανε τελιω-

τὸ Hull τῆς Ἀγγλίας τὸ ἀκόλουθο δελτάριο : «Περίφημη ἢ Α'. πράξη τοῦ Καμπύση κι ἂν γνωρίζεις τὴ Μάννα του νὰ τῆς φιλήσεις τὸ χέρι ἀπὸ μέρος μου, πὺν ἔδωσε στὴν Πατρίδα τέτιο γιὸ κι ἄς εἶταν καὶ γιὰ μιὰ καλοκαιρινὴ μέρα ὁ καημένος». Τὸ βράδι πὺν πῆρα τὸ δελτάριο ἔτρωγε ἡ Μάννα τοῦ Καμπύση σπῆτι μου κ' ἔτσι ἡ παραγγελιὰ τοῦ Ἐφταλιώτη δὲ χάσομέρησε οὔτε στιγμὴ νὰ ἔκτελεστεῖ.

Ἄν μὲ τὴν «Κούξλεῦ» καὶ τοὺς «Λεκαπηνούς» ζήτησε νὰ φέρεῖ στὸν περιγύρο τῆς τέχνης τὴν Ἐθνικὴ ζωὴ, μὲ τοὺς «Κούροους» ἄγγιζε τὴν Ἀστικὴ ὑπόσταση τῆς Κοινωνίας, ἀφίνοντας κάποτε μὲ λόγια πικρὰ καὶ κάποτε μὲ ὑπονοούμενα νὰ δειχτεῖ ὁ ἀποτροπιασμός του πρὸς τὸ ἀφύσικο καὶ ἀνήθικο, σὲ πολλὰ, κατασκευάσμα, πὺν λέγεται ἀστικὴ κοινωνία καὶ ἡ λαχτάρα του γιὰ ἓνα καινούριο κοινωνικὸ καθεστῶς πὺν νὰ στηρίζεται πάνω στὴν ἀγάπη, τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν ἀλληλεγγύη.

Χαρακτηριστοὺς μόνο σύντομοις γιὰ τὰ ἔργα του δίνω καὶ ὄχι κριτικὴ τους ἀνάλυση, καὶ γιὰ τοῦτο εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τὰ περνῶ στ' ἔρραχτά, νὰ τὰ ξετάζω στὴν ἐπιφάνεια, νὰ ποῦμε, καὶ νὰ μὴ βαθαίνω στὴν οὐσία τους. Γιὰ τοῦτο περνῶ στὸ τρίτο του βιβλίον, τὸ «Δαχτυλίδι τῆς μάννας», πὺν τὸ τύπωσε στὰ 1898 καὶ πὺν τ' ἄφησε γι' ἀποχαιρετισμὸ φεύγοντας, ὕστερ' ἀπὸ τὸ τύπωμά του, γιὰ τὴ Γερμανία. Τὸ «Δαχτυλίδι τῆς μάννας» χαρακτηρίστηκε τότε γιὰ τὸ τελειότερο δραματικὸ του ἔργο, καθαρὰ Ρωμαϊκὸ πιά ἔργο αὐτό, ἂν κι ὁ Κ. Χαϊζόπουλος τοῦ τῷβρισκε ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὴ «Βουλιαγμένη καμπάνα» κι ἀπ' τὴν «Ἀνάσταση τῆς Χανέλας» τοῦ Χάουπτιαν. Τὴ «Δεσποινίδα Τζούλια» τοῦ Στρίτιμπεργ τὴν εἶχε μεταφράσει ἀπὸ τὰ Γερμανικὰ πρὶ φύγει γιὰ τὴ Γερμανία, ἀπ' ὅπου ἔστειλε στὴν «Τέχνη» τὰ «Γερμανικὰ γράμματα» γεμάτα ἐνθουσιασμὸ ἀκράτητο γιὰ τὴ Γερμανικὴ ζωὴ καὶ Τέχνη.

Γυρίζοντας ἀπὸ τὴ Γερμανία τύπωσε τ' ὄνειρόδραμα «Στὰ σύγνεφα» (1899) πὺν πρωτοτυπώθηκε στὴν «Τέχνη», τὸ «Βιβλίον τῶν Συντριμμιωῶν» (1900), τοὺς «Διόνυσου διθύραμβοι» τοῦ Νίτσε (1900), πὺν μᾶς τοὺς πρωτοδιάβασε ἓνα βράδι στὶς φιλολογικὲς συγκέντρωσες πὺν κάναμε τὰ Σαβιτόβραδα στὸ σπῆτι τοῦ Παλαμά καὶ πὺν τοὺς τύπωσε ἐγὼ μὲ ἔξοδά μου, μαζί μὲ τὴν «Ἀνατολὴ» (1901), τὸ μονόπρακτο συμβολικὸ δράμα του.

μὲν ἢ Α'. πράξη, μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὴ Β'. κι ἀλάκηρη ἢ Δ'. πὺναι καὶ ἡ τελευταία. Ὅλ' αὐτὰ δὲ τὰ δημοσιέψουμε, γιατί καὶ τὸ κομμάτι τῆς Β'. πράξης εἶναι χαρακτηριστικὸ, ἀφοῦ ζωγραφίζει μὲ χτυπητὰ χροῖματα μιὰ πολεμικὴ διαδήλωση τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος. Στὸ τέλος τῆς Δ'. πράξης ὑπάρχει ἡ μερομηνία «5 Αὐγούστου 1900».

Στὸ μεταξὺ δημοσίεψε στὸ «Περιοδικὸν μας» διάφορα τεχνοκριτικά ἄρθρα γιὰ τὴ σύγχρονη Γερμανικὴ ζωγραφικὴ καὶ λογοτεχνία καὶ μιὰ διαμαρτυρία τοῦ ἀδικιώτατη καὶ ἀστήριχτη, κατὰ τὴ γνώμη μου, γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη καὶ γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ στὴ Νεοελληνικὴ ζωὴ καὶ Τέχνη μὲ τὸν τίτλο «'Ο Ψυχαρισμὸς καὶ ἡ Ζωή».

Στὰ 1901 ἔβγαλε μὲ τὸν κ. Δ. Χατζόπουλο τὸ «Διόνυσσο» καὶ δημοσίεψε στὶς σελίδες του, ἔξδν ἀπὸ μερικὰ πολιτικὰ καὶ φιλολογικὰ ἄρθρα καὶ σημειώματα, καὶ ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο δράμα τοῦ «'Αργήγιανος». Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ «'Αργήγιανου» δημοσιεύτηκε στὸ «Νουμά» (Αὐγούστος ἕως Ὀκτώβρης 1911) ἀπὸ ἀνέκδοτο χειρόγραφο τοῦ ποῦ μοῦ τὸ χάρισε ἡ μάννα του μαζί μὲ μερικὰ ἄλλα. Τὸ δράμα ἀρχινησμένο, κατὰ τὴ σημείωση ποῦ βρισκόταν στὸ χειρόγραφο, στὸ «Μόναχο 1)13. 12. 98» ἀπόμεινε ἀτέλειωτο.

Τὸ κομμάτι ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ «Διόνυσσο» τὴν ἔξαυδουλέψει καὶ γύρισε ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ, φαίνεται, εἶχε σκοπὸ νὰ τἀλλάξει τὸ δράμα ὀλωσδιόλου καὶ στὴ μορφὴ καὶ στὴν οὐσία.

Δ'.

Αὐτὸ εἶναι ἀλάκερο τὸ ἔργο τοῦ Καμπύση. Τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ ἔργου του μᾶς τονε δίνει ὁ ἴδιος στὸ σύντομο πρόλογο τῆς «Μις "Αννα Κουῖξλεῦ».

«Ποιὸ εἶνε τὸ ἔργο μου, γράφει, δὲν τὸ ξέρω. "Αν τὸ ἄρχισα ἀκόμα, οὔτε. "Αν ἄμα τῶβρω, θὰ μοῦ στενέψει τὸ δρόμο, οὔτε. Οὔτε, καὶ ἂν τῶβρω, ξέρω». Κανένας ἄλλος, ὅσο καὶ ἂν βασανίζοτανε δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ κρίνει τὸ ἔργο του τόσο δίκαια καὶ τόσο σωστά, ὅπως τῶκρινε ὁ ἴδιος στὸν πρόλόγόν του, στὴν αὐτοκριτικὴ του, νὰ ποῦμε, αὐτῆ. 'Ο Καμπύσης πέθανε ψάχνοντας νὰ βρεῖ τὸ δρόμο του. Εἶταν πνέμα ἀνήσυχον, ἐρευνητικόν, ἀπαιτητικώτατον καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, μὰ περισσότερον γιὰ τὸν ἑαυτὸν του. "Ολα, ὅσα πρόφτιασε στὴ σύντομὴ ζωὴ του, τᾶγγιξε μὰ πουθενὰ δὲ σταμάτησε, γιὰτὶ τίποτα δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσε. "Ἐψαχνε.

Αὐτὸς εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἐργασίας του. Γκρεμίζοντας ἔψαχνε, μὲ ἔψαχνε καὶ δημιουργώντας. Στεκότανε κάπου, μὰ ὄχι γιὰ νὰ μείνει. Γιὰ νὰ ἰδεῖ μοναχά, γιὰ νὰ δοκιμάσει τὸ ταλέντον του καὶ γιὰ νὰ ξεκινήσει ἀμέσως. Τὸ σταμάτημά του ἀφρηγία καὶ ὄχι τέρμα. Εἶναι ἀδύνατον ὁ προσεχτικὸς μελετητῆς τοῦ ἔργου του νὰ φτάσει σὲ ἄλλον συμπεράσμα, ἀντίθετον ἀπὸ τοῦτον.

'Ο Καμπύσης, στὴ νεοελληνικὴ τέχνη ἀνοιξε δρόμους· σωστότερον

έδειξε δρόμους. Κ' έτσι στέκει ένας λαμπρός συνειδητός οδηγητής για τους νέους που θά μελετήσουν με αγάπη και προσοχή τὸ ἔργο του.

Εἶτανε φυσιογνωμία στὰ Ἑλληνικά γράμματα, φυσιογνωμία πρωτότυπη καὶ δυνατή, ὅσο εἶτανε πρωτότυπη καὶ δυνατή φυσιογνωμία καὶ σὴ ζωή. Ἄν καὶ πέθανε νέος, νεώτατος (γεννήθηκε στὴν Κορώνη στίς 5 Ἰουνίου 1872 καὶ πέθανε στίς 23 Νοεμβρίου 1901), εἶχε ἐπιβληθεῖ καὶ ὡς λογοτέχνης σὲ κείνους που νιώθανε ὀπωσδήποτε ἀπὸ τέχνη κ' εἶχε ἀποκτήσει τὴν αγάπη καὶ τὸ σεβασμὸ ὅλων ἐκείνων που εἶχαν εὐτυχήσει νὰ τὸν πλησιάσουν καὶ νὰ τονε γνωρίσουν ἔτσι ἀπὸ σιμώτερα. Ἡ εὐκρίνειά του ἔφτανε τὴν ὠμότητα καὶ ἡ δικαιοσύνη του δὲ δεχότανε κανένα συμβιβασμὸ. Εἶτανε ἀπὸ τοὺς χαρακτήρες τοὺς σπάνιους, τοὺς σπανιώτατους μάλιστα σὲ μὴν ἀρριβίστικη κοινωρία, ἀπὸ τοὺς χαρακτήρες που ἔχουν τὴ φεγγοβολιὰ μὰ καὶ τὴ σκληράδα τοῦ διαμαντιοῦ.

Ἔνα καλοκαίρι, ἀλάνερο καὶ τὸν προτελευταῖο χειμῶνα τῆς ζωῆς του, μαζί τὰ περάσαμε. Εἴμαστε γειτόνοι, στὸ 4 ἐγὼ καὶ στὸ 15 αὐτὸς σπῖτι τοῦ ἴδιου δρόμου. Ἐκεῖ ψηλὸ στὰ Ἐξάρχεια, τίς καλοκαιριότητες νύχτες κάτω ἀπὸ τίς λεύκες τῆς μικρῆς πλατείας καὶ τὸ χειμῶνα ἢ σπῖτι του ἢ σπῖτι μου, μιλούσαμε γιὰ χίλια δυὸ πράματα, ἀγγίζαμε στίς κουβέντες μας ὅλα τὰ ζητήματα, φιλολογικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ τίς περισσότερες φορές, καὶ σὲ πολλὰ τὸν ἀναγνώριζα δάσκαλό μου. Ἡ στοχαστική, καὶ πλούσια σὲ γνώσεις καὶ βαθιὰ σὲ σκέψη, κουβέντα του, μοῦ εἶτανε μάθημα Ἀκαδημαϊκό. Τὸ στερνὸ χυνόπωρο τῆς ζωῆς του τὸν ἔβλεπα σπανιώτερα. Δὲ μοῦ βαστοῦσε ἡ καρδιά μου νὰ πηγαίνω ταχτικά σπῖτι του καὶ νὰν τονε βλέπω νὰ σιγολιώνει πλάι στοὺς γέρονς γονιούς του, που βουβοί, μαρμαρωμένοι καραστεκόντανε στὸ μοιραῖο τέλος, που ὀλοένα κ' ἐρχότανε. Ὅσες φορές πῆγα σπῖτι του ποτὲ δὲν τὸν εἶδα ἀπελπισμένο.

Εἶχε τέτια πεποίθησι στὴ δύναμη τῆς Ζωῆς καὶ τὴν ἀγαποῦσε τόσο, που τὴν ἀρρώστια του τὴ θασροῖσε περαστική καὶ ἀκίντυνη. Μόνο κάπου κάπου, ἔτσι ξαφνικὰ καὶ ἀναπάντεχα, χωρὶς νὰν τὸ φέρνει ἢ κουβέντα, ἔλεγε μὲ ἀπαγγελία φυσικώτατη, σὰν τάχα τυχαῖα ν' ἀναθυμότανε τὸ σπαραχτικὸ παράπονο τοῦ Γιαννάκη, ἀπὸ τὸ «Δαχτυλίδι τῆς μάνας» :

Ἄχ! τὴν ἀπάτητη κορφὴ δὲ θὰν τὴ φτάσω !..

Ἄλλομονο ! τὴν ἀπάτητη κορφὴ τῆς Τέχνης, που τὴν δραματιζότανε ὀλοένο, δὲν τὸν ἄφισε ἢ ἄγρια μοῖρα του νὰν τὴ φτάσει.

Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

(Κατὰ τὸν Gustav Falke)

Ζερβιά τριζοβολάει, σιγά, στὸ τζάκι :
Γίνεται στάχτη τὸ στερνὸ κλαδάκι.

Δεξιά γυροῦνε οἱ ὄρες μὲ τὸν ἦχο,
τὸ ρυθμικό, τοῦ ρολογιοῦ, στὸν τοῖχο.

Ἐνάμεσα στοὺς δυὸ δασκάλους στέκει
κάποιος ποὺ μὲ χρυσὰ ἵμάτια πλέκει :

Ἐν' ἀλαφρῷ, ψηλὸ γεφύρι δένει
ποὺ ἀπάνω ἀπ' ὄρες καὶ καιροὺς διαβαίνει. . .

Κ' ἡ σιγαλὴ φωτιὰ φωτᾷ ἓνα ὠραῖο,
τρανὸ, γαλήνιο κόσμο—πάντα νέο.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΤΟ ΞΑΡΡΕΒΩΝΙΑΣΜΑ

Δὸς' του καλὲ μητέρα μου· δὸς' του τὸ δαχτυλίδι
νὰ τὸ κρεμάει μὲ τ' ἄλλα του κλειδιά.
Μαλαματένιο δεύτερο νὰ φκιάσει ἓνα ἀντικλεῖδι
νὰ κρυφανοῖξει κι ἀλληνῆς καρδιά.

Δὸς' του καλὲ μητέρα μου τᾶ τζοβαῖρια πίσω
στολίδια καὶ γιορτάνια τοῦ λαιμοῦ.
Καὶ σοῦ κρατᾶω τὸ λόγο μου πὼς θ' ἀπολησμονήσω
κι αὐτόνε καὶ τίς ἔγνοιες τοῦ καημοῦ.

Μὰ ἀπ' ὅλα τὰ χαρίσματα μενούλα πὶὸ πολὺ
—τόχω στὸ νοῦ καὶ βάρος μου περισσο—
Γιὰ κείνο τοῦ ἀρραβώνα μας τὸ μοναχὸ φιλι
πὼς νᾶταν βολετὸ νὰ τοῦ γυρίσω ;...

Ν. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ—ΑΔΥΡΑΣ

ΑΦΡΩ,

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΨΑΡΑ

Ἄφρῳ μου... Ἄφρῳ σὲ λέγανε
 κ' εἴσουν ἢ κόρη ἑνὸς ψαρά
 κι ἀφρὸς δὲν εἴσουν — τί εἴσουνα ;
 ἢ χάρη ἐσὺ εἴσουν κ' ἢ χαρὰ
 στὸ πέλαο καὶ στὴν ἀμμουδιά
 — καὶ στὴν καρδιά μου,
 τὸνειρο τοῦ ἔρωτά μου.
 Τὰ μάτιά σου εἶχαν τὰ γλαρὰ
 τῆς θάλασσας τὸ βάθος
 στὸ χρῶμα καὶ στὴ σκοτεινιά·
 καὶ πὺ βαθιὰ ἔκρυβαν τὸ πάθος
 τοῦ ὠκεανοῦ, πὺ δέ μετριέται
 μετράει ζωές, μετράει κ' αἰῶνες·
 τὰ σύνορα μετράει τῆς γῆς
 καὶ πίνει τὸ αἷμα τῆς αὐγῆς
 τὸ τριγιανταφυλένιο, τὸ χρυσὸ
 τὸ γαῖμα πίνει τοῦ μεσημεριοῦ,
 κι ἀπ' τᾶλλο τὸ δειλινὸ
 ρουφάει σταγό-σταγόνα
 τὸ αἷμα ρουφάει κι ὄλο διψάει
 καὶ δὲ χορταίνει στὸν αἰῶνα·
 τέτοιο ἔκρυβαν τὰ μάτια σου ἕνα πάθος
 ἀγάπης — καὶ δὲ φταίω ἐγὼ
 πὺ τώρα ἐδῶ τὸ μολογῶ :
 στὰ μάτια σου εἶν' τὸ λάθος,
 Ἄφρῳ μου... Ἄφρῳ σὲ λέγανε
 στὸ πέλαο καὶ στὴν ἀμμουδιά
 κι Ἄφρῳ σὲ βάπτισε ἢ καρδιά
 τί εἴσουν ἀφρὸς τῆς καὶ καημός τῆς
 κ' εἴσουν ἐσὺ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τὸ δικό τῆς πάθος·
 Ἄφρὸς ! καὶ σὰν ἐξόμπλεκες
 τὰ δίχτυα τοῦ πατέρα σου ψαρά

στὸν ἥλιο, στὴν ἀκρογιαλιά,
 βαρίδι ἔλεα νᾶμουνα
 γιὰ νὰ βαραίνω μιὰ σταλιά
 μὲς στὴν ἀφραγκαλιά,
 μὲς στὴν ἀφραγκαλιά σου
 καθὼς ἐπάνω ἐξόμπλεκες
 τὰ δίχτυα τὰ σγουρά.
 Καημός! καὶ σὰν ἐξόμπλεκες
 τὰ φουρτουνομαλλιά,
 τὰ φουρτουνομαλλιά σου,
 στολόγιομο ἀπλωτὸ φεγγάρι
 γιὰ νὰ πληθαίνουν σὰν αὐτό,
 μιὰ ἀχτίδα ἔλεα νᾶμουνα
 καὶ νὰ εἶχα τέτια χάρη
 στὰ δάχτυλά σου νὰ πλεχτῶ,
 καθὼς ἐξόμπλεκαν ἀχνὰ
 τῆς κεφαλῆς σου τὸ λογάρι.
 Ἐφρώ μου... Ἐφρώ σὲ λέγανε
 καὶ, πέρα ὡς πέρα στὸ γιαλό,
 ἄλλο δὲν εἶτανε καλὸ
 σὰν τῶνομα, σὰν τὴ φωνή σου,
 σὰν καὶ τὸ γέλιο σου τὸ ἀπλό,
 ποὺ εἶταν τραγούδι παραδείσου
 κι ἀκούγονταν στὴν τρικυμιὰ
 καὶ γίνονταν γαλήνη
 καὶ στὴ γαλήνη ἀκούγονταν
 σάμπως νὰ γέλαε κείνη.
 Ἐφρώ μου... Ἐφρώ σὲ λέγανε
 κ' εἴσουν ἢ κόρη ἐνὸς ψαρᾶ
 κι ἀφρὸς δὲν εἴσουν—τί εἴσουν;
 ἢ χάρη ἐσὺ εἴσουν κ' ἢ χαρὰ
 στὸ πέλαο καὶ στὴν ἀμμουδιά
 καὶ, στὴν καρδιά μου,
 ὃ ἀφρὸς ἐσὺ εἴσουν τοῦ ἔρωτά μου.

ΝΑ ΕΙΣΟΥΝ ΑΦΡΟΣ...

Νά εισουν αφρός, νά εισουν άχνός,
νά εισουν μιὰ δροσατιμίδα,
νά μὴν εἶχες κορμάκι σου
μηδ' ὄσην ἔχω ἐλπίδα
νά τὰγκαλιάσω μιὰ φορὰ
μὲ τρόμο μὴν τὸ λυώσω
τάνάερο τὸ κορμάκι σου
σὲ ἀφρό, σὲ άχνό, σὲ δρόσο...

Γ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΘΛΙΨΗ

Ψυχὴ, ποὺ πῆρες σύντροφο τὸν πόνο καὶ τὴ θλίψη,
πῶς λαχταρᾷς τὸ θλιβερὸ τοῦ χινοπώρου δεῖλι,
τὴν ὥρα, ποὺ τὸ κλάμα τῆς ἀργῆ ἢ βροχῆ θὰ στείλῃ
καὶ τ' οὐρανοῦ τὸ πρόσωπο νέφη θὰ τῶχουν κρύψει!

Ὅ,τι μὲ τὸ παράπονο καὶ μὲ τὴ λύπη μοιάζει
τὸ ἀναζητᾷς νὰ τὸ χαρῆς σὰν ἀκριβὴ χαρὰ σου
τοῦ γκιώνη ὁ θρηῆνος, τὸ ἀλαφρὸ μουρμούρισμα τοῦ δάσου
θαρρεῖς, πῶς εἶναι μίλημα κρυφὸ, ποὺ σοῦ ταιριάζει.

Τῆ θλιβερῆ ποθεῖς φωνή, ποὺ σιγολέει τὸ κῆμα
στὴν ἀμμουδιά, τῶν καλαμιῶν τῆς λίμνης τὸ τραγούδι,
τὸ στέναγμα, ποὺ ὅταν κοπῆ θ' ἀφίση τὸ λουλούδι,
τὸ δάκρυ, ποὺ κυλάει πικρὸ σ' ἀγαπημένο μνηῆμα.

Ψυχὴ, ποὺ κάθε θλιβερὸ καὶ πονεμένο σμίγεις
κι ὄλο θαρρεῖς, πῶς σοῦ μιλεῖ βαθιὰ ἢ ψυχὴ τῆς πλάσης,
πῶς λαχταρᾷς τὸ ἀνθρώπινο τὸ δάκρυ ὄλο νὰ μάσης
κι ἀπ' τὴ ζωὴ σὰν θλιβερὸ παράπονο νὰ φύγῃς!

ΗΑ. Π. ΒΟΥΤΣΕΡΓΙΑΝΗΣ

ΑΠ' ΤΙΣ «ΑΠΟΜΟΝΑΧΕΣ ΩΡΕΣ»

Α'.

Ἐπόψε τὴ γιορτὴ σου τὴν κἀνὼ μόνος.

Μοῦ μείναν λίγα χόρτα, σκόρπια, ἀπ' τὴν πνοὴ ἐνὸς βορροῖᾶ ξαφνικοῦ.

Τᾶκανα στεφάνι γύρω ἀπ' τὴν εἰκόλα σου κ' ἔβαλα τὴν ψυχὴ μου νὰ γονατίσει εὐλαβητικὰ καὶ νὰ προσευχηθεῖ στὸ ναὸ τὸ μυστικὸ τῆς ἐγάπης σου.

Ἡ μέρα ἔγερνε πορφυρεῖ, σκορπώντας τὰ στερνὰ ξανθὰ φιλιὰ τῆς στὶς χιονισμένες κορφές, ποὺ τόσες φορές τὶς ἀγναντέψαμε μαζί, ζηλεύοντας τὴν αἰωνιότητά τους καὶ τὴν ἀφροντησιά.

Καὶ τὴ συνεπῆρε ξαφνικὰ τὴν ψυχὴ μου ὁ καημὸς, ὁ μεγάλος ἀνθρώπινος καημὸς γιὰ τὴν ἀστοργία τῆς πλάσης ποὺ δὲν ἀκούει τὸν πόνο μας καὶ στὴ θλίψη μας δὲ συμπονάει.

Ἡ σιωπὴ τοῦ κόσμου, τὴν ὥρα ποὺ τ' ἀνθρώπινα στήθια φουσκώνει, οἴφουνας, ὁ ἀναστενασμός, ἡ ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία τῆς μάννας πλάσης μοῦ γέννησε μέσα μου τὸ πάθος τοῦ ἀδικημένου παιδιοῦ.

Κ' ἐκαταράστηκα τὴν πλάση ποὺ δὲ μᾶς ἔβαλε νὰ ζοῦμε σὰν τὸ χορτάρι, σὰν τὸ δέντρο, σὰν τὸ βουνό, σὰν τὸν κάμπο μὲ τὴν ζωὴ τὴν ἄπαρτη, τὴ ζωὴ ποὺ δὲ φοβᾶται τὶς χειμωνιὲς καὶ τοὺς βορροιάδες καὶ ποὺ οἱ ἀνοιξες ἔρχονται κάθε τόσο νὰ τῆς χαρίσουν τᾶνθια τους καὶ τὰ καλοκαίρια τοὺς καρπούς τους.

Β'.

Ὅσο πλατειὰ εἶν' ἡ θλίψη, τόσο στενὴ εἶν' ἡ χαρὰ μας.

Τὸ μονοπάτι τῆς εὐτυχίας στενὸ, στενούτσικο καὶ λίγοι τὸ περνᾶνε πλαῖ πλαῖ, χωρὶς νὰ στοχάζονται ἂν εἶναι ψηλὰ τὰ βουνά, πλατειᾶς οἱ θάλασσες, καὶ δίχως ἄκρι ὁ κόσμος.

Ἡ καλύβα ἡ μικρὴ κ' ἡ γωνιά μὲ τὰ λίγα θρόκια κι ὁ χτύπος μιᾶς καρδιάς ποὺ τὴ νοιώθει πλαῖ στὴ δική σου στενεύει τὴν ἀπεραντωσύνη τοῦ μεγάλου κόσμου.

Καὶ τίποτα δὲ λείπει ἐκεῖ ὅπου σμίγουν δυὸ καρδιές.

Μὰ γιατί πλαταίνει τόσο τοῦ κόσμου ἡ θάλασσα καὶ βουλιάζει τῆς ζωῆς τὸ καράβι στὴν ἀπεραντωσύνη τῆς, τὴν ὥρα ποὺ ἡ θλίψη ἔρχεται δακρυσιμένη καὶ μᾶς ἀγκαλιάζει;

Καὶ μέσα στὸ χάος τοῦ σύμπαντος, τὸ λίγο ποὺ μᾶς λείπει, ἡ γω-

νια μὲ τὰ λίγα θράκια κ' ἢ καλύβα ἢ σανιδόστεγη, κάνει τὸν κόσμον ἄδειο.

Γ'.

Ἄνοιξα τὴν ἀσκητική μου φυλακή νὰ μπεῖ καὶ νὰ τὴν γιομίσει ἡ εἰωπή τῆς νύχτας.

Ὅ,τι δὲ μιᾷ στάζει παρηγοριά καὶ κοιμίζει τὶς ἀποθυμιὰς καὶ γλυκοαναπαύει τὶς λύπες.

Τὸ λυχνάρι μου σπαρταρᾷ καὶ τρεμοσβύνει, σὰν ἓνας ἀλόμακρος στενὸς καημὸς, ποὺ στοχάζεται ὅλη του τὴν ἀνημποριά καὶ ὅλη του τὴν ταπεινοσύνη.

Ὁ κόσμος εἶν' ἀγέριστος, καὶ ὁ χρόνος καταλύτης καὶ ὁ ἄνθρωπος μιᾶς ὄναρ.

Σύρε, ψυχὴ μου, νὰ κλάψεις στερνὴ φορὰ καὶ νὰ νεκροστεφανώσεις τὰ ὄνειρα καὶ τοὺς πόθους σου.

Οἱ θύμησες ποὺ χτυπᾶν τὴν πόρτα σου, χαροταξιδεμένες εἶναι νυφοῦλες κ' ἔρχονται ζητώντας τὶς ὀλόστερνές σου τὶς εὐχές.

Σκύψε καὶ δός τους τὸ στερνὸ φιλὶ γιὰ νὰ μὴ φύγουν παραπονεμένες.

Μάθησε τὰνθια τῆς ἀνοιξίης σου στὸ νεκρικό τους τὸ κρεββάτι νὰ φύγουν μὲ τὴ λαχτάρα τῆς ζωῆς.

Κάποτε νειρευτήκανε τὴ ζήση τοῦ πουλιοῦ τὴν ἀφρόντιστη, τ' ἀλαφροπέταμα τὸ πουπουλένιο, τὴ γληγοράδα τῆς ἀχιτίδας ποὺ ἔρχεται καὶ μᾶς φαιδρύνει καὶ σβύνει.

Κ' ἐοὺ στοχάστηκες νὰ τὴν κρατήσεις, νὰ δώσεις σάρακα στὴν ἀυλοσύνη τους, νὰν τὶς χύσεις στὸ καλοῦπι τοῦ στέριου καὶ τοῦ χεροπιαστοῦ.

Ἐχασες πὼς δὲ θὰ τὶς εἶναι βολετὸ νὰ σηκώσουν τὸ βάρος τῆς ἐγκόσμιας ὑπερξῆς, πὼς οἱ ἀχνοὶ δὲ θὰ γίνουν ποτὲς κρούσταλλα, ὅσο καὶ ἂν εἶναι λαμπερὸ ἀπὸ φῶς καὶ ἀπὸ χρώματα τ' ἀνέβασμά τους.

Ὅ,τι ἔρχεται καὶ μᾶς χαϊδεύει σὰ χνοῦδι φτερῶν πεταλουδένιων, δὲν μπορεῖ νὰ κρατηθεῖ στὴ ζωὴ τὴν ὕλική καὶ νὰ πιαστεῖ δὲ μπορεῖ, ὅπως δὲν πιάνεται ἡ χρυσαχτίδα, τὸ λιβανωτὸ τοῦ σπερνουῦ, ὁ ἄφροδὸς ποὺ γεννᾷ τὸ κῆμα, τὸ ἄρωμα τοῦ λουλουδιοῦ καὶ τοῦ πουλιοῦ ἢ ἀνάσα.

Δ'.

Ἐμένα ἡ ἀγάπη μου ἤρθε, σὰν τὸ πέταμα τοῦ περιστεριοῦ μιᾶς ἡλιακῆς ἀχιτίδας δοξαριά, σὰν ἄρωμα κρῖνου.

Ὁ πλατὺς κόσμος τοῦ ὄνειρου, στένεψε μιὰ ὄμορφη βραδιά καὶ χῶρεσε στὰ μάτια μιᾶς παρθένας.

Καὶ δὲ σάλεψε τὴ γαλήνη τῆς ἀσκητικῆς μου τῆς ζωῆς, γιατί μπῆκε στὸ κελλί μου ἀλαφροπατοῦσα κι ἀπαλοάγγιξε τὸ σκυφτό μου τὸ μέτωπο σὰ ζεφυρένιο χᾶδι.

Καὶ σὰν ἀποσπερνὸς εὐλογητὸς στὸ Μεγάλο Κύριο τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ὑψώθηκε τὸ τραγούδι τοῦ πόνου τῆς ἀγάπης μου.

Τὴν κρινένια λευκότη τῆς ψυχῆς τὴν εἶχα κλείσει σὲ μαῦρο καλογε-
ρικὸ ράσο, καὶ δὲν τὸ πόθησα ποτέ· τὸ πορφυρὸ ντύμα τῆς ἐγκόσμιας
γιορτῆς, γιατί τὸ πανηγύρι τοῦ κόσμου μ' ἔσκιαζε πάντα.

Κ' ἡ ἀγάπη μου φάνηκε σὰν τρικυμία τραγῆ, κ' εἶπα, Κύριε, ἄς
μὴ σπάσει ἀπ' τὴ μανία τοῦ βορραῖοῦ τούτου ἡ εὐκολοζύντρεφτη βαρκοῦλα
τῆς ψυχῆς, ὅπου τῆς ἔχεις χαρίσει μιὰ σπίθα μικρῆ, μικροῦλική ἀπ' τὸ
καμίνι τῆς αἰωνίας σου φλόγας.

Στὸ ὑποπόδιο τοῦ θυσιαστηρίου σου τὴν ὀδήγησα γιὰ θυσία τὴν
ὑπαρξὴ αὐτῆ, ποὺ δὲν τῆς χάρισες τὴ δύναμη τὴ μεγάλη νὰ παλεύει
ἐνάντια στὸ θάνατο.

Εἶπα: ἄς τῆς λείψουν οἱ τρανοὶ πόνου. Τὰ μεγάλα τὰ ταξίδια, στὰ
πέλαγα τοῦ κόσμου ἄς μὴν τὰ ποθήσει ποτέ· κι ἄς πλῆει ἀγάλια ἀγάλια
στὰ λιμάνια τ' ἀπάνεμα ὅπου δὲ φτάνουν οἱ τρανὲς οἱ φουρτούνες.

Κ' ὥστόσο ἐσύ, Κύριε, — ἀγιασθῆτω τὸ ὄνομά σου, — θέλησες
νὰ τῆς σκορπίσεις τὴ μικρῆ τῆς δύναμη στὴν πάλη τῶν μεγάλων στοι-
χείων.

Δὲν εἶμ' ἐγὼ ὁ ἀχάριστος ποὺ θ' ἀρνηθῶ τὸ νέο σου δῶρο, τὸ πιὸ
μεγάλο.

Γιὰ τοῦτο τὴ δέχουμαι τὴ φουρτούνα κι ἀπλώνω τὸ πανί μου γιὰ
τὰ μακριὰ τὰ πέλαγα.

Ἄς εἶναι ἡ τρικυμία ποὺ μοῦ στέλνεις τόσο δυνατὴ ὅσο εἶναι δυ-
νατὸ τὸ θέλημά σου, κι ὅσο εἶναι σοφὸς ὁ προσδιορισμὸς σου.

Γιατί νοιώθω, Κύριε, πὼς ἡ γαλήνη δὲ θάχει ἔννοια, ἂν δὲν τὴν
ἐτρᾶνταξεν ἡ τρικυμία σου, νοιώθω πὼς κάθε σάλεμα ἔχει δική του
μουσικὴ καὶ δικό του τραγούδι, κι ὅσο βαθύτερος εἶν' ὁ καημὸς τόσο
γλυκύτερος κι ὁ ἀντίλαλός του εἶναι, κι ὅσο μεγάλος ὁ πόνος, τόσο μου-
σικώτερος γίνεται ὁ στεναγμὸς τῆς ψυχῆς.

Γιατί νοιώθω πὼς ἡ μουσικὴ τοῦ Πόνου εἶν' ἡ βαθύτερη μουσικὴ
τῆς Ζωῆς.

Ε΄.

Σὲ κραιοστόλιστο ἄρμα ἔξεψα τὶς θύμησες, ξαπολύνοντας τὶς χνουδοπατούσες ὥρες γιὰ τὸ ταξίδι.

Ἀναζητοῦσα νὰ ξανάβρω καὶ νὰ ξαναπιᾶσω τὴν εἰκόνα σου ἀκέρια, τόσο ὁμορφη ὅσο εἶσαι κι ὅσο τὴν κάνει ὁ κόπος μου.

Κι ἂν τὴν κράτησα ὅλην τὴν πείρα τοῦ χωρισμοῦ θέλησα νὰ τὴ γλυκάνω τὴ θλίψη μου, ξαναπλάθοντας τὸ εἶδωλό σου στὴ φαντασία μου, ξαναφέροντας στὴ στόχασή μου ὅλες τὶς γλυκειὲς ὥρες, πὺν πέρασ' ἢ ψυχὴ μου στὸν ἥσκιο τῆς χαϊδοσκορπούσας σου ὑπαρξῆς.

Κ' ἔνοιωσα πόσο εἶναι θαμπὸ καὶ πόσο ἄστατο ὅ,τι πλάθει ἢ φαντασία, κι ὅ,τι στοχαζεταὶ ὁ νοῦς. Κ' ἔνοιωσα τὸ γοργοπάτημα τοῦ ἥσκιο καὶ τὴ ματαιότητα τοῦ ὄνειρου καὶ τὴν πλάνη τοῦ ἐράματος. Κ' ἔνοιωσα τὴν ἀξία τοῦ πραγματικοῦ πὺν ἢ λιγοσύνη του μπορεῖ νὰ καταφρονεῖ τὴν αἰωνιότητα.

Κι εὐλόγησα, τὴ γωνίτσα πὺν κρατεῖ τὴν ἀκριβὴ σου ὑπαρξῆ, καὶ τὸ δρομάκι πὺν διαβαίνει καὶ τὸ πετραδί πὺν τὸ χαϊδεύει περνώντας τὸ πόδι σου, κι ὅ,τι ἀγγίζουνε τὰ χέρια σου κι ὅ,τι πλανεύουνε τὰ μάτια σου τὴν ὥρα τούτη. Κι εὐλόγησα τὸν κόσμον πὺν παίρνει νόημα καὶ οὐσία γιὰτὶ σὲ κλείνει μέσα του καὶ τὴ ζωὴ πὺν τὴ μεστώνει ἢ παρουσία σου ἀπὸ ἀξία κι ἀπὸ σκοπὸ.

Κ' εἶπα: Ὑπάρχουν τάχα σύνορα στὴν πλάση, καὶ τί μπορεῖ νὰ χωρίζει τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ τὴν ὥρα πὺν τὰ μάτια τῆς ἀγάπης μου χαϊδεύουν τὸν κόσμον τοῦ Κυρίου ;

ΣΤ΄.

Τὶ μικρὸς κι ἄπρεπος ὁ πόθος νὰ πιᾶσεις μιὰν εἰκόνα, τὴν ὥρα πὺν ἢ ἀγάπη πλαταίνει σὰν τὴ θάλασσα κι ἀπλώνεται πέρα ἀπ' τὰ σύνορα τὰ στενὰ τῆς γῆς κι ἀγκαλιάζει τὸ Σῦμπαν.

Ἐνας κόσμος ἄπειρος καὶ πεντάμορφος γεννήθηκε κι ἀνθισε μέσα μου κ' ἔγινε ἢ ὑπαρξὴ μου κάτὶ πιὸ πλατὺ ἀπ' τὴν αἰωνιότητα.

Ἐσμίξαν οἱ καιροὶ οἱ περασμένοι κ' οἱ ἐρχόμενοι στὸ εἶναι μου κ' οἱ χρόνοι κ' οἱ τόποι ἄπλωσαν τὶς ὁμορφιὲς τους ἔμπρὸς μου, χαϊρετώντας τὴν Ἀνατολὴ ἐνὸς καινούργιου Πόνου.

Μιὰ στάλα δάκρι μὸλις κύλησε ἀπ' τὰ μάτια καὶ περιχύθηκε ἀπ' τὴ λάμψη μιᾶς ἀχτίδας, ἀντικαθρέφτισε τὴν ἀπεραντοσύνη.

Κι ἀγνάντεψα τὴν πάλη στὸν ἀγῶνα τοῦ μεγάλου κόσμου, κ' εἶδα

τῆ ζωῆ νὰ νικᾷ τὸ θάνατο, κ' εἶδα τὴν ὑπαρξὴ νὰ γιομίζει τὴν ἀνυπαρξία.

Εἶδα τῆς ἀνάγκης τὸ σκυλὶ, τὸ δύστροπο, νὰ σκύβει καὶ νὰ φιλεῖ τὴ φτέρνα τ' ἀνθρώπου, εἶδα τῆς ἀμφιβολίας τὸ φεῖδι ναρκωμένο νὰ κολουριάζεται στὰ πόδια του, εἶδα τὴ Μοῖρα τὴν παντοκράτορισα νὰ σπάζει πετώντας το στὴν ἄβυσσο τὸ σπῆτρο της.

Εἶδα μαγεμένα ὄλα τὰ θεοῖά, καὶ δεμένα ὄλα τὰ τελώνια καὶ νικητὴ τὸν ἀνθρώπο στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων.

ΣΤ. ΚΑΝΟΝΙΑΗΣ

ΣΤΟΧΑΣΟΥ

Ἔχεις νιάτα κὶ ὀρμή,
φτερωμένο κορμί,
μὰ δὲν τρῶνε δαρμοὶ
λυτρωμοῖ, τὴν καρδιά σου...
Τὴν ἐλπίδα ἂν κερνάς,
ξένος πάντα περνᾷς
καὶ τυφλὸς τριγυρνᾷς,
μὲς στὴν ἄκαρπη ἀντρεία σου.

Ὡ ποὺ ἀφώτιστος πᾶς!
Ἄν γκρεμνᾷς, δὲ χτυπᾷς,
μὰ ὄλοένα σιωπᾷς
σ' ὅ,τι σάπιο μπροστά σου.
Στὴν ἀπέραντη γῆ
δὲ ζητᾷς τὴν πηγὴ
ποὺ ἀναβρούζει ἡ κραυγὴ
τῶν ἀνθρώπων. «Στοχόσου!»

Ἄ! ποιά ψεύτρ' ἀρετὴ
στὰ παλιὰ σὲ κρατεῖ
καὶ νὰ πνίξῃ ζητεῖ
ὅ,τι ἄγνὸ ἔχεις βαθιά σου;
Ποιὲ θολοτέρα θωριά
σὲ τυλίγει βαριά,
τὴν πλατιά λευτεριά
νὰ μὴ φτάνῃ ἡ ματιά σου;

Ἔχεις νιάτα κι ὀρμή,
 φτερωμένο κορμί,
 μ' ἄν τῆς Γνώσης δαρμοὶ
 δὲν ξυπνοῦν τὴν καρδιά σου,
 —σὲ σκοτάδια πηχτὰ
 μὲ τὸ νού σου ψαχτά,
 μάθε ποιδὸς τὰ φριχτὰ
 μαστορεύει δεσμὰ σου...

Μιὰ φωνὴ ἀνθρωπινὴ
 νέα καὶ πλάστρα φωνῆ,
 ποὺ πετιέται τρανῆ
 κι ἀντηγεῖ ὀλόγυρά σου,
 σὲ προστάζει, σὲ καίει,
 σὲ προστάζει, δὲν κλαίει,
 σὲ προστάζει, σοῦ λείει:
 «Πρῶτ' ἀπ' ὄλα: στοχάσου!»

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΑΓΑΠΗ

Τὸ μήνυμα καρτέρα νὰ μοῦ φέρει
 τῆς ἀνοιξῆς τὸ πρῶτο χελιδόνι
 ἢ τὸ κρινάκι μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι—
 ἥλιος μικρὸς στὸ παγωμένο ἀγέρι.

Τὸ βάρος κάθε θλίψης, ὅπου ἀσκώνει,
 τὸ θεῖο τῆς ἐλαφροῦ καρτέρα χέρι.
 Καρτέρα... μὰ πῶς βόγγασε τ' ἀγριοκαίρι
 στὴν ἔρημη μου καρδιά ποὺ ἀφῆκαν μόνη.

Τί θλιβερὰ οἱ ξεροὶ θροοῦσαν κλώνοι
 κ' ἡ νύχτα νὰ μὴν ἔχει οὔτε ἓνα ἀστέρι...
 Μὰ ξάφνου, Ἀγάπη, ἐφάνηκες, κι ὦ θᾶμα!

γελούμενη ἀνοιξὴ ἔφερες ἀντάμα·
 ἥλιος χρυσὸς σὰ νᾶχε πλημμυρίσει
 ἔμένα μόνον ὄχι, ὄλη τὴ χτίση..

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

ΑΠΟΣΤΡΟΦΗ

Πόνε, σὲ μισῶ! Ἄν μπορεῖ
 χέρι ἀνθρώπου νὰ σὲ σκίσει
 σὰ βορριάς θὲ νᾶχε ὀρμήσει
 σκέψη, χέρι καὶ νευρί,
 νὰ σὲ καταλύσει.

Ποιὸς σὲ βάφτισε: Ὑμνητὴ
 καὶ σκαλί πρὸς τὰ μεγάλα;
 Τεῦ κακοῦ γίνεσαι σκάλα
 καὶ σιτὸν Ἄδη ζεῖς κ' Ἐσὺ
 φάντασμα μὲς στ' ἄλλα.

Ὅ,τι γύρω σου φανεῖ,
 Φῶς κι ἄν εἶναι, Ἀγάπη, Ἀστέρι,
 τὸ χτυπᾶς μὲ τ' ἄγριο χέρι
 κ' ἡ ζωὴ ἔναι σκοτεινὴ,
 δίχως μεσημέρι.

Τ' ἔνθια γέρνουνε μπροστᾶ
 στὴν πικρὴ πνοή σου, ἀλόη,
 καὶ βαρὺ τὸ μοιρολδοῖ
 τῶν ἀγέρηδων περναῖ
 στὴν ξερὴ τὴ χλόη.

Κ' εἶναι γύρω σου νεκρὴ
 καὶ γυμνὴ καρδιὰ ἔναι ἡ πλάση
 κι οὔτε βρίσκει νὰ φωλιάσει
 δέντρο, λειμονιά ἡσκιερή,
 τὸ ξανθὸ κοράσι.

Φρύγανα, κλαδιὰ ἡ ζωὴ!
 Κι ὅπου Ἐσὺ γελάς, — τὸ κλάμα

σὰν ὑγρὴ φωτιά καὶ κάμα
 στ' ἀνοιξιῶτικο πρωΐ,
 στῆς ψυχῆς τὸ δράμα —

Πόνε, σὲ μισῶ ! Ἄν μπορεῖ
 χέρι ἀνθρώπου νὰ σὲ σκίσει
 σὰ βορριάς θὲ νᾶχε ὀρμήσει
 σκέψη, χέρι καὶ νευρί,
 νὰ σὲ καταλύσει.

ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙ

Στὴ φίλη Δ)δα Κ. —

Παρθένα, ὅπως εἶσαι,
 καλὴ κι ἀπαλὴ
 στὰ ὀνειράτα ζῆσε,
 τοῦ ὀνείρου φίλι.

Ποτὲ μὴν κατέβεις
 στὴ γῆ χαμηλά.
 Ψηλὰ νὰ πορεύεις
 στὸ Φῶς ποὺ γελᾷ.

Στὸ Φῶς, στὸν αἰθέρα
 τὸν ξάστερο ἐκεῖ,
 ἄχ ! μείνε σὰ μέρα
 τοῦ Μάρτη γλαυκῆ.

Κι ὠραία, ὅπως εἶσαι,
 Παρθένα, Κυρά,
 στὰ ὀνειράτα ζῆσε,
 τοῦ ὀνείρου χαρά !

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΗΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

ΟΙ ΣΚΛΑΒΟΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Γραμμένο από μένα. Γραμμένο σήμερα για να χαλαρώσω την καρδιά μου. Έχασα τη θέση μου στο καφενείο κ' έχασα τις χαρούμενές μου μέρες. Όλα τάχασα. Και το καφενείο ήταν το Καφέ — Μαξιμιλιάν.

Ένας νέος κύριος με γκριζα ρούχα έρχόταν κάθε βράδυ με δυο άλλους φίλους του και καθότανε σ' ένα απ' τὰ τραπέζια μου. Έρχόντανε πολλοί κύριοι, όλοι είχαν να μου πουν από 'ναν καλό λόγο— αυτός τίποτα. Είταν ψηλός και λιγνός, είχε μαλακά μαύρα μαλλιά και γαλανά μάτια, πού με κοίταζαν κάποτε—κάποτε. Στ' άπάνω του άχειλι έρχιζε να φυτρώη ένα λεπτό μουστακάκι.

Ναί, στην άρχή είχε κάτι τίς μαζύ μου, αυτός ο άνθρωπος.

Μιάν δλόκληρη βδομάδα έρχότανε κάθε μέρα. Τόν είχα συνηθίσει και τόν αναζητούσα σά δέν έρχότανε. Μιά βραδιά δέν ήρθε. Έφερα βόλτα το καφενείο ψάχνοντας μή τόν δω έπιτέλους τόν ανακάλυφα δίπλα σέ μιá απ' τίς μεγάλες κολόνες, απ' τó μέρος τής άλληνής εισόδου καθότανε μαζύ με μιá γυναίκα του ίπποδρομίου. Έκεινη φορούσε μιá κίτρινη φορεσιά και τὰ μακριά της γάντια τής έφταναν ως άπάνω απ' τόν άγκωνα. Είταν νέα κ' είχε όμορφα, καστανά μάτια και τὰ δικά μου είταν γαλανά.

Στάθηκα μιá μοναχά στιγμούλα κι άκρομάστηκα τι έλεγαν, αυτή τόν μάλωνε για κάτι, τόν είχε βαρεθί και τόν παρακαλούσε να φύγη. Έγώ είπα τότε μέσα στην καρδιά μου: "Άχ, Παναγιά Παρθένα μου, γιατί δέν έρχεται σέ μένα!

Τήν άλλη μέρα τó βράδυ ήρθε μαζύ με τούς δυο φίλους του και κάθησαν σ' ένα απ' τὰ τραπέζια μου· γιατί έγώ σερβίριζα πέντε τραπέζια. Δέν πήγα να τόν υποδεχτώ, όπως συνήθιζα πάντα, μόνο κοκκίνισα, κ' έκαμα τάχα πώς δέν τόν είδα. Σάν μουγγνεφε προχώρησα και τούπα:

— Δέν μ'ός ήρθατε χτές.

— Τι σβέλητη πού είναι ή σερβιτόρα μας, είπε αυτός στους συντρόφους του.

— Μπίρα; τούς ρώτησα.

— Ναί, μου άποκρίθηκε αυτός.

Και γώ πιότερο έτρεχα, πέρα πήγαινα, για να τους φέρω τα τρία ποτήρια τή μπίρα.

II

Πέρασαν δυο τρεις μέρες. Μουδωκε μιὰ κάρτα του κ' είπε :

— Πηγαίνετε τή στή...— Πήρα τήν κάρτα πριν άποσώση τὰ λόγια του και τήν πήγα στήν κυρία με τὰ κίτρινα. Στὸ δρόμο διάβασα τὸνομά του : Βλαντιμίρ Τ'...

Σάν εγύρισα με κοιτάξε ρωτώντας με με τὰ μάτια. «—Τή ν πήγκ του είπα » —Και δὲ σὰς έδωκε άπάντηση ;—“Οχι.

Μουδωκε τότε ένα μάρκο και μουπε χαμογελώντας : Και καμιά άπάντηση, άπάντηση είναι κι αυτό.

“Ολο τὸ βράδυ καθότανε προσηλωμένος στήν κυρία με τὰ κίτρινα κι αὐτοὺς πού τή συνόδευαν. Στις έντεκα σηκώθηκε και σίμωσε στὸ τραπέζι της. Αὐτὴ τὸν έδέχτηκε ψυχρά, οί δυο κύριαί όμως πού είταν μαζί της τοῦ κουβέντιασαν, τοῦκαμαν μερικὰ χοντρά πειράγματα και, χαμογέλασαν. Έκείνος δὲν έστάθηκε εκεί παρά μερικὰ λεπτά. Ήπειτα, σάν γύρισε, τοῦ είπα πὼς τοῦ είχαν χύσει μπίρα στή μιὰ τσέπη τοῦ πανωφοριῦ του. Τὸδγαλε, στράφηκε άπότομα κ' έρρηξε μιὰ ματιά κατὰ τὸ τραπέζι της γυναίκας τοῦ ίπποδρομίου. Έγὼ τοῦ στέγνωσα τὸ πανωφόρι του και τότε μουπε με χαμόγελο :

— Εὐχαριστῶ, σκλάβα.

Έκει πού τὸν βοηθοῦσα νὰ τὸ ξεναφορέση τὸν ξεσκόνισα κιόλας κρυφὰ στή ράχη. Είχε πέσει σὲ μεγάλη συλλογή. “Ο ένας άπό τοὺς φίλους του ζήτησε κι ἄλλη μπίρα και πήρα τὸ ποτήρι του νὰ τοῦ τὸ γεμίσω. Κ' έκαμα νὰ πάρω και τοῦ Τ'... τὸ ποτήρι. “Οχι, είπε αὐτὸς κ' έπιασε τὸ χέρι μου. Τὸ ἄγγιγμα κίνο έκαμε νὰ πέση κάτω τὸ δικὸ μου χέρι, πράμα πού τὸ παρατήρησε κι αὐτὸς γιατί τραβήχτηκε άμέσως.

Τή νύχτα προσευχήθηκα γι' αὐτὸν δυο φορές, γονατιστὴ μπροστὰ στὸ κρεβάτι μου. Κι άπ' τή χαρὰ μου φίλησα τὸ δεξι μου χέρι πού είχε ἄγγίσει.

III

Μιὰ φορὰ μοῦ χάρισε και λουλούδια, ένα σωρὸ λουλούδια. Τὰ είχε αγοράσει άπό τήν ἀνθοπώλισσα, καθὼς έρχόταν νὰ μπη μέσα, είταν φρέσκα και κόκκινα και τῆς είχε πᾶρει ὀλόκληρο κοντὰ τὸ πανέρι της. Τὰ είχε ἄφήσει νὰ κείτουνται πολλήν ὥρα μπροστὰ τοῦ, πάνω στὸ τραπέζι. Δὲν είταν κανεὶς άπό τοὺς φίλους του μαζί του. “Οση ὥρα

είχα καιρό, στεκόμουν πίσω από μιὰ κολόνα και τὸν κοίταζα και συλλογιζόμουν: Βλαντιμίρ Τ*** τὸν λένα.

Θὰ πέρασε σωστὴ μιὰ ὥρα. Κάθε λίγο κοίταζε τὸ ρολοὶ του. Ἐγὼ τὸν ρώτησα τότε:

— Περιμένετε κανένα;

Μὲ κοίταξε ἀφαιρεμένος κ' ὕστερα μοῦπε ξαφνικά:

— Ὅχι, δὲν περιμένω κανένανε. Παιὸν θὰ περιμένα;

— Νόμισα πὼς ἴσως περιμένετε κανένα, τοῦ εἶπα ξανά.

— Ἐλάτε δῶ, μοῦ ἀποκρίθηκε. Αὐτὰ εἶναι γιὰ σᾶς. Καὶ μοῦδωκε ὄλην ἐκείνη τὴν ἀγκαλιὰ τὰ λουλούδια.

Τοῦ εἶπα εὐχαριστῶ μὰ μοῦχε διαμιᾶς πιαστεῖ ἡ φωνή, ποῦ μόλις βγήκαν ἀπ' τὰ χεῖλια μου τὰ λόγια. Μιὰ χαρὰ ἀσυγκράτητη μὲ συνεπῆρε και στάθηκα μὲ κομμένη ἀνάστα μπροστὰ στὸν μπουφὲ ὀποῦ πήγαινα νὰ πάρω κάτω.

— Τί θέλετε; μὲ ρώτησε ἡ μαντάμ.

— Τί λέτε και σεις; ρώτησα κ' ἐγὼ.

— Τί λέω ἐγὼ, εἶπε ἡ μαντάμ. Τρελαθήκατε;

— Ἄν τὸ βρῆτε ποιὸς μοῦ τᾶδωκε αὐτὰ τὰ λουλούδια;

Αὐτὴ τὴ στιγμή προσπερνοῦσε ἀπὸ ἐκεῖ τὸ πρῶτο γκαρσόνι.

— Δὲν πήγατε μπέρα σ' αὐτὸν ἐκεῖ τὸν κουτσὸ κύριο, τὸν ἀκουσα ποῦ εἶπε.

— Μοῦ τᾶδωκε ὁ Βλαντιμίρ, εἶπα κ' ἔτρεξα νὰ πάω τὴ μπέρα.

Ὁ Τ*** δὲν εἶχε φύγει. Σὰν ἐσηκώθηκε γιὰ νὰ φύγη τὸν εὐχαρίστησα και πάλι. Ἐκεῖνος σὰ νὰ σάστισε και μοῦπε:

— Ἐπειτα ἐγὼ τὰ εἶχα ἀγορασμένα γιὰ μιὰν ἄλλη.

Ναι, καλὰ, ἴσως νὰ τᾶχε ἀγορασμένα και γιὰ καμιὰν ἄλλη. Τὰ εἶχε δώσει ὁμως ἐμένανε. Μοῦ τᾶχε δώσει ἐμένα κι ὄχι σ' ἐκείνη ποῦ γι' αὐτὴν τᾶχε ἀγοράσει. Καὶ μ' εἶχε κιόλας ἀφήσει νὰ τὸν εὐχαρίστησω γιὰ δαῦτα. Καληνύχτα, Βλαντιμίρ.

IV

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτ' ἔβρεχε.

Τὸ μαῦρο ἢ τὸ πράσινὸ μου φόρεμα νὰ βάλω σήμερα; συλλογίστηκα. Τὸ πράσινο. Γιατὶ εἶναι καινούργιο, λοιπὸν αὐτὸ θὰ φορέσω. Εἶμουν πολὺ χαρούμενη.

Στὴ στάση στεκόταν μιὰ κυρία και βρεχότανε περιμένοντας τὸ τράμ. Δὲν εἶχε ὀμπρέλλα. Τῆς προσφέρθηκα νᾶβρῆθαι νὰ σταθῆ κάτω

ἀπ' τῆ δική μου, αὐτὴ ἔμωσ μου ἀποκρίθηκε ὄχι, εὐχαριστῶ. Ἐκλεισα λοιπὸν κ' ἐγὼ τὴν ἑμπρέλα μου καὶ περίμενα. Ἔτσι δὲ θὰ βραχῆ μόνη της αὐτῆ, συλλογίστηκα.

Τὸ βράδῳ ἦρθε ὁ Βλαντιμίρ στὸ καφενεῖο.

— Εὐχαριστῶ γιὰ τὰ χτεσινὰ λουλούδια, τοῦ εἶπα περήφανα.

— Ποιὰ λουλούδια; μὲ ρώτησε. Δὲν τὴν ἀφήνετε αὐτὴ τὴν κουδέντα.

— Ἦθελα νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ δαύτα, εἶπα ἐγὼ.

Ἐνασῆκωσε τοὺς ὤμους του καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε: Δὲν εἶπτε σεῖς ποὺ ἀγαπῶ, σκλάβδα.

Δὲν εἶμουν ἐγὼ ποὺ ἀγαποῦσε, ὄχι, βέβαια. Δὲν τὸ περίμενα νὰ μ' ἀγαπάει καὶ δὲν παρεξενεύτηκα ποὺ τάκουσα. Τὸν ἐδλεπα ἔμωσ κάθε βράδῳ, ἐρχόταν καὶ δὲν καθόταν σὲ καμιανῆς ἄλλης τραπέζι μόνο σὲ δική μου κ' ἐγὼ εἶμουν ποὺ τοῦ σερδίζιζα τὴν μπίρα του. Καλῶς ἔρισες, Βλαντιμίρ.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ βράδῳ ἦρθε πολὺ ἀργὰ καὶ μούπε:

— Ἔχετε πολλὰ λεφτά, σκλάβδα;

— Ὅχι δυστυχῶς, τοῦ ἀποκρίθηκα, εἶμαι ἕνα φτωχὸ κορίτσι.

Τότε μὲ κοίταξε κ' εἶπε χαμογελώντας: Ὀρισμένα δὲ θὰ μὲ καταλάβετε. Ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ μερικὰ χρήματα ὡς αὔριο.

— Ἔχω μερικὰ χρήματα, ἔχω ἑκατὸν τριάντα μάρκα στὸ σπίτι μου.

— Στὸ σπίτι σας, ὄχι ἐδῶ;

— Περιμένετε ἕνα τέταρτο ὡς ποὺ νὰ κλείσουμε καὶ τότε πάω καὶ τὰ φέρνω.

Περίμενε ἕνα τέταρτο καὶ φύγαμε μαζύ. Ἐκατὸ μάρκα μοναχά, μούπε. Ὅλην τὴν ὥρα περπατοῦσε πλαῖι μου καὶ δὲ μᾶφησε οὔτε στιγμή νὰ περπατῶ μπροστῆτέρά του ἢ πρὸ πίσω, ὅπως συχνὰ κάνουν οἱ μεγάλοι κύριοι.

— Δὲν κρατῶ παρὰ μιὰ μικρὴ καμαρούλα, τοῦ εἶπα σὰν ἐφτάσαμε μπροστὰ στὴν πόρτα μου.

— Δὲ θᾶνεθῶ ἀπάνω, περιμένω ἐδῶ. Καὶ στάθη καὶ περίμενε. Σὰν κατέβηκα πίσω μέτρησε τὰ λεφτά καὶ μούπε:

— Ἐδῶ εἶναι παραπάνω ἀπὸ ἑκατὸ μάρκα. Θὰ σᾶς δώσω δέκα μάρκα γιὰ πουρμπουάρ. Ναι, ναι, ἀκοῦτε; θὰ σᾶς δώσω δέκα μάρκα γιὰ πουρμπουάρ.

Μοῦδαλε τὰ λεφτά στὸ χέρι, καληγύχτισε κ' ἔφυγε. Τὸν εἶδα ποὺ

στάθηκε στη γωνιά κ' έδωκε σ' εκείνη τή γριά ζητιάνα κάποια πεντάρα.

V

Τò άλλο βράδυ μου παραπονέθηκε εύθως πώς δέν μπορούσε νά μου γυρίση τά λεφτά μου. Τόν εύχαρίστησα πού δέν μπορούσε νά μου τή γυρίση. Μολόγησε ξάστερα πώς τάχε σπαταλήσει.

— Τί νά κάμη και τι νά είπη κανείς, σκλάδα! είπε χαμογελώντας. Τή γνωρίζετε βέβαια εκείνη τήν κυρία μέ τά κίτρινα!

— Γιατί τή λές σκλάδα τή σεροβιτόρα μας; τόν έρώτησε ó ένας από τούς φίλους του. Σú είσαι πιότερο σκλάβος άπ' αυτή!

— Μπέρα; ρώτησα τότε άπότομα έγώ, κόβοντάς τους τήν κουβέντα.

Ύστερα από λίγο μπήκε στο καφενείο κ' ή κυρία μέ τά κίτρινα. Ο Τ*** σηκώθηκε κ' ύποκλήθηκε τόσο χαμηλά πού τού πεσαν στο πρόσωπο τά μαλλιά του. Εκείνη πέρασε από μπροστά του κ' έπήγε κ' εκάθησε σ' ένα χωριστό τραπέζι μοναχή της, μά τράβηξε κοντά της και δυό άλλες καρέκλες. Ο Τ*** σηκώθηκε τότε, πήγε κοντά της και κάθισε στη μιá από κείνες τίς καρέκλες. Ύστερα από δυό λεπτά σηκώθηκε πάλι κ' είπε δυνατά:

— Καλά, φεύγω. Και δέ δά ξανάρθω ποτέ πιά.

— Ευχαριστώ, τού αποκρίθηκε κείνη.

Έγώ άπ' τή χαρά μου δέν ήξερα τί νά κάνω, έτρεξα στον μπουφέ κ' είπα κάτι. Θά τούς είπα βέβαια πώς δέ δά ξαναπήγαινε ποτέ πιά σ' αυτή. Τò πρώτο γκαρσόνι πέρασε από κεί και μούκαμε κάποια βαριά παρατήρηση, μά έγώ ούτε ναιάχτηκα καθόλου.

Σάν εκλεισε στις δώδεκα τò κατάστημα, ó Τ*** μέ συνόδεψε ώς στην πόρτα μου.

— Πέντε από τά δέκα μάρκα πού σάς έδωκα χτές, μούπε. Έγώ ήθελα νά τού τά δώσω και τά δέκα, μά κείνος όμως μου γύρισε πίσω τά πέντε για πουρμπουάρ. Κι ούτε καν ήθελε νάκούση τίς διαμαρτυρίες μου.

— Είμαι τόσο χαρούμενη απόψε, είπα. Άν σάς παρακαλούσα ν' άνεβήτε άπάνω; μά δέν κρατώ παρά μιá μικρή καμαρούλα μοναχά.

— Δέν άνεβαίνω άπάνω, μου αποκρίθηκε. Καληνύχτα.

Έφυγε. Πέροσε και πάλι: μπροστά από τή γριά ζητιάνα, μά ξέχασε όμως νά τής δώση τίποτα, μ' έλο πού αυτή τόν εύχέθηκε. Έτρεξα κοντά της, τής έδωκα κάτι και τής είπα:

— Όρίστε, από μέρος αὐτουνοῦ ποῦ πέρασε, αὐτουνοῦ τοῦ κυρίου μετὰ τὰ γκρίζα.

— Τοῦ κυρίου μετὰ τὰ γκρίζα; μετὰ ῥώτησε ἡ ζιγιάνα.

— Αὐτουνοῦ μετὰ τὰ μαῦρα μαλλιά. Τοῦ Βλαντιμίρ.

— Εἰστε γυναίκα του;

— Όχι, σκλάβο του εἶμαι.

VI

Πολλές βραδιές στή σειρά ἔπειτα, κλαιγότανε πῶς δὲν μπορούσε νὰ μετὰ γυρίσῃ τὰ λεφτά μου. Τὸν παρακάλεσα νὰ μὴ μοῦ κἀνῃ τόσο κακό· μιλοῦσε τόσο δυνατὰ ποῦ τὸν ἄκουγαν ὅλοι, καὶ πολλοὶ γελοῦσαν μαζί του.

— Εἶμαι παλιάνθρωπος, εἶμαι μασκαράς, ἔλεγε. Μετὰ δανείσατε τὰ χρήματά σας καὶ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς τὰ γυρίσω. Ἄ, καὶ τὸ δεξιὸ μου χέρι θᾶξοδα γιὰ πενήντα μάρκα ἀπόψε.

Ἐμένα μοῦ μάτωνε ἡ καρδιά νλκούω αὐτὰ τὰ λόγια, καὶ σκεπτόμουν πῶς θὰ τοῦ οἰκονομοῦσα αὐτὰ τὰ λεφτά, μόλο ποῦ δὲν τὸ μπορούσα.

Ἐπειτα μοῦεἶπε πάλι: Κι ἂν με ρωτᾶτε πῶς τὰ πηγαίνω, σᾶς λέω λοιπόν, πῶς ἡ κυρία μετὰ τὰ κίτρινα ἔφυγε μετὰ τὸ ἵπποδρόμῳ της. Τὴν ξέχασα. Δὲν τὴ θυμοῦμαι πιά.

— Κι ὅμως καὶ σήμερα ἀκόμα τῆς ἔγραψες ἓνα γράμμα, τοῦεἶπε ἓνας ἀπὸ τοὺς φίλους του.

— Εἶτανε τὸ τελευταῖο, ἀποκρίθηκε ὁ Βλαντιμίρ.

Ἀγόρασα ἀπὸ τὴν ἀνθοπώλισσα ἓνα τριαντάφυλλο καὶ τοῦ τὸ πέρασα στὸ ἀριστερὸ του πέτο. Ἐκεῖ ποῦ τοῦ τὸ φόραγα ἐνοιωθα τὴν ἀνάσα του πάνω στὸ χέρι μου καὶ μόλις μόλις ποῦ μόρασα καὶ πέρασα τὸ λουλούδι.

— Εὐχαριστῶ, μοῦπε.

Γύρεφα ἀπὸ τὴν κᾶσα νὰ μετὰ δώσουν τὰ λίγα μάρκα ποῦ ἔκανε ἡ μάρκα καὶ τοῦ τᾶδωκα. Μικρὰ πράματα.

— Εὐχαριστῶ, μοῦεἶπε ξανά.

Ὅλο τὸ βράδῳ πετοῦσα ἀπ' τὴ χαρὰ μου, ὅσο ποῦ μοῦεἶπε ξαφνικά ὁ Βλαντιμίρ:

— Μετὰ τὰ μάρκα αὐτὰ ποῦ μοῦ δώσατε, θὰ φύγω γιὰ μιὰ βδομάδα. Σὰν γυρίσω θὰ σᾶς δώσω πίσω τὰ χρήματά σας. Μὰ σὰν εἶδε τότε τὴ συγκίνησή μου πρόσθεσε: Ἐσεῖς εἰστε ποῦ ἀγαπῶ! Καὶ μοῦπιασε τὸ χέρι.

Τάχα χαμένα πού θάφευγε, και δὲ μούλεγε γιὰ ποῦ, μῦλο πού τὸν ρωτοῦσα. Ὁλος ὁ κόσμος, δλόκληρο τὸ καφενεῖο, λουστροί, πελάτες, βούιζαν γύρω μου, μὰ γὼ δὲν κρατήθηκα, τὸν ἔπιασα κι ἀπ' τὰ δού του χέρια.

— Θὰ γυρίσω σὲ σὰς μέσα σὲ μιὰ βδομάδα, μούειπε και συγκώθηκε ἀπότομα.

* Ἄκουσα τὸ πρῶτο γκαρσόνι νὰ μὲ λέει :

Σὲ μιὰ βδομάδα θὰ πάψετε ἀπ' τὸ κατὰστημα.

— Πολὺ καλά, συλλογίστηκα. Τί μὲ πειράζει! Σὲ μιὰ βδομάδα θὰ μούρθῃ πίσω ὁ Βλαντιμίρ! — Ἦθελα νὰ τὸν εὐχαριστήσω γι' αὐτό, και στράφηκα, — μὰ εἶχε φύγει.

VII

Μιὰ βδομάδα ἀργότερα πῆρα ἓνα γράμμα του, τὸ βρήκα στὴν κάμαρά μου τῆ νύχτα σὰν ἐγύρισα. Εἶταν ἀπαρηγόρητος, μούλεγε πὼς εἶχε πάει στὸ κατόπι τῆς κυρίας μὲ τὰ κίτρινα, πὼς ποτὲ δὲ θὰ κατέφερνε νὰ μὲ δώσῃ πίσω τὰ λεφτά μου και πὼς τὸν ἔδερνε ἢ ἀνέχεια. Ἔβριζε ἄτιμο τὸν ἑαυτὸ του και κάτω κάτω εἶχε γράψει : Εἶμαι σκλάβος τῆς κυρίας μὲ τὰ κίτρινα.

* Ἐκλαιγα μέρα νύχτα, τίποτ' ἄλλο δὲν μπορούσα νὰ κάνω. Πέρασε ἡ μιὰ βδομάδα κ' ἔπαψα ἀπ' τὴ δουλειά μου· εἶχα ἀρχίσει νὰ γυρεύω ἄλλη. Τὴν ἡμέρα ἔφερα βόλτα στὰ καφενεῖα, στὰ ξενοδοχεῖα, χτυποῦσα σὲ σπίτια, και ρωτοῦσα ἂν εἶχαν νὰ μὲ δώσουν δουλειά. Μὰ τίποτα. Ἀργά, μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ἀγόραζα μισοτιμὲς ἔλες τις πρωινὲς ἐφημερίδες και διάβαζα προσεχτικὰ στὸ σπίτι μου τις ἀγγελίες. Ἐλεγα μὲ τὸ νοῦ μου : Ἴσως βρῶ τίποτα πού νὰ σώσῃ και τὸ Βλαντιμίρ και μένα....

Χτὲς βράδῳ εἶδα τὸνομά του σὲ κάποια ἐφημερίδα και διάβασα τὰ νέα του. Βγῆκα ἀμέσως, ἔφυγα ἀπ' τὴν κάμαρά μου, πῆρα τοὺς δρόμους και γύρισα σπίτι μου μοναχὰ τὸ πρωῖ. Μπορεῖ και νάποκοιμήθηκα ἔξω σὲ καμιὰ γωνιά, τῆ νύχτα, ἴσως, μὴ μπορώντας πιά νὰ περπατῶ, νὰ κἀθίξω σὲ τίποτα σκαλοπάτια και νὰ ξαπώσταινα· μὰ δὲν τὰ θυμοῦμαι πιά τώρα.

Ξαναδιάβασα και σήμερα τὴν εἶδηση. Χτὲς ὅμως τὸ βράδῳ τῆ διάβασα τὸ πρῶτο, σὰν πῆγα στὴν κάμαρά μου. Στὴν ἀρχὴ χτύπησα τὰ χέρια μου, ἔπειτα ἔπεσα σὲ μιὰ καρέκλα. Ἐπειτα ξαπλώθηκα χέμω στὸ πάτωμα ἀκουμπώντας τὴ ράχη μου στὴν καρέκλα. Καὶ χτυποῦ-

σα τις παλάμες μου στο πάτωμα κει πού συλλογιζόμουν. Μπορεί και νά μη συλλογιζόμουν τίποτα· μα τὸ κεφάλι μου ἔμῳς βούιζε, βούιζε, και δὲν ἔνοιῶθα τὸ κορμί μου. Ἐπειτα βέβαια θὰ σηκώθηκα και πήρα τοὺς δρόμους. Πέρα στὴ γωνία θυμοῦμαι πὼς ἔδωκα μιὰ πεντάρα στὴ γριά ζητιάνα, λέγοντάς της:

— Ἀπὸ μέρος τοῦ κυρίου με τὰ γκρίζα, πούξέρετε.

— Θὰ εἰσαστε ἡ ἀρραθωνιαστικιά του, ἔ; με ρώτησε.

— Ὅχι, ἡ χήρα του εἶμαι...

Και πήρα τοὺς δρόμους παραδέρνοντας ὡς στὸ πρωί. Και τώρα δὲ πάλι ξαναδιάβασα τὴν εἶδηση.

Βλαντιμῖρ Τ*** τότε λέγανε.

Ἀπὸ τὰ Νορβηγικά.

Β. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

Ω ΜΑΤΙΑ!

Σ' ἀξημέρωτη νυχτιά
Ἐπαράδερνα ... ὦ ματιᾶ.
Ἦ γιὰ με φῶς πρῶτο ἔσο
Τ' οὐρανοῦ ... χρυσή, χρυσή

Χρυσουγὴ με τὰ πουλιά ...
Κι ὦ τὰ πρῶτα τὰ φιλιᾶ ...
Ἦ τοῦ ἡλίου ἀνατολή,
Ἀνατολή! Ἀνατολή!

ΕΝΑ ΣΑΛΟΝΙ ...

Ἐνα σαλόνι ὄλο βοή
Ἦ νὰ ἡ ζωή, ἡ ζωή.
Μὰ οἱ πόρτες του κλειστές γιὰ με
Κι ἔξω πλανιέμαι ὠϊμέ

Χωρὶς γιὰ νᾶμπω ἀπαντοχή ...
Ἦ γρή, νεκρὴ ψυχή,
Ποὺ ἀκόμα ἡ μαύρη μου καρδιά
Τάκ, τάκ, χτυπᾷει βαρειά.

Υ Π Ν Ε ...

Ἦπνε, σοῦ δέεται ἡ ψυχὴ μου ἡ μαύρη
Τὴν τρισπόδητη φέρε τὴ χρυσή
Τὴ λησμονιά, πού δὲν μπορεῖ γιὰ ναῦρη
Μ' ἀφιόνι, με μορφίνα, με κρασί.

Ἔτσι ἀπαλά, γλυκά, κι ὄνειρεμένα ...
Κι ὡς θ' ἀναπαύουμαι βαθεῖα βαθεῖα,
Ἦ ἔπνε, γίνε ὁ θάνατος γιὰ μένα
Νὰ μὴ μεταξυπνήσω πιά.

ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΟΣ ΚΑΠΟΙΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ...

Στὸν ξεχωριστὸ ποιητὴ καὶ φίλο
ΠΑΝΟ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟ

Πάλι καινούρια νείρομαι ταξίδια μακρινά
Πρὸς κάποιους ξένους τόπους,
Πρὸς κάποια ξημερώματα, πρὸς κάποια δειλινά,
Πρὸς κάποιους νέους παραξένους καὶ ξωτικούς ἀνθρώπους.

ὦ, ζωὴ μου σὺ ἀγαλήνευτη! τίχα τί συνταράζει
Βαθιά τὴν ὑπαρξή σου;
Πιὸ κῆμα μαύρου πέλαγου μέσα σου τίχα βροῖζει
Καὶ σπαζει ὅπως στὰ σκοτεινὰ τὰ βάρη μιᾶς ἀβύσσου;

Πάλι καινούρια νείρομαι ταξίδια σ' ἄλλα μάρκη
Σὲ χῶρες βασιλιάδων,
Κεῖ ποὺ οἱ παρθένες σφίζονται δίχως καημὸ καὶ δάκρι,
Στις φλογισμένες ἀγκαλιές ὄρταιων τραγουδιστῶν!...

ΑΓΗΣ ΔΕΒΕΝΤΗΣ

ΣΤΡΟΦΕΣ

I

Σάββατο βράδυ: ἀνοίγουνε στὸ δρόμο σὰ λουλούδια
οἱ ἀπλὲς καρδιές, παθητικὰ ν' ἀνέβουνε τραγούδια
ποὺ τὴ χαρὰ ἢ τὸν ἀπαλὸ τοῦ ἔρωτα πᾶλλον πόνο.
Ἐνῶ γιὰ μένα ἡ ἑβδομάδα ἐτέλειωσε καὶ μόνο.

II

Καθὼς βαδίζω, μιὰ σκιὰ μᾶλλονθεῖ ἀπο πᾶνω,
ποὺ μὲ σκεπάζει σὰ φτερὰ δυσσοῦνου πουλιοῦ·
εἶναι μαζί μου ὅπου νὰ πάω, μαζί μου ὅ,τι νὰ κάνω,
καὶ δὲν ἀφίνει οὔτε νὰ ἰδῶ τὸν ἥλιο τοῦ Θεοῦ.

III

Στὸν τεφρὸ πέρα ὁρίζοντα ἡ ἀγάπη μου ἀχνοσβύνει.
οἱ φίλοι ἀποτραβήχτηκαν, γιὰ πάντα, οἱ τελευταῖοι.

Σ' ὄλα ἔκλεισα τὴν πόρτα μου, κ' ἔρημος ἔχω μείνει
 τώρα πού ἀκούω τὸ θάνατο στὶς φλέβες μου νὰ ρέη.

IV

Λύπη ἄς ἐρχόταν ἢ χαρά, μόνο ἤθελα νὰ σπάση
 ἔμὲ ἢ καρδιά κι ἀνάλαφρη νὰ πέση καταγῆς,
 ὅπως τὸ ροδοπέταλο πού θύελλα ἔχει ἀρπάσει
 ἢ ἀκόμη πού τὸ ἐβάρυνε καὶ ἢ δρόσο τῆς ἀγῆς.

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΠΕΖΟΙ ΡΥΘΜΟΙ ΑΘΗΝΑΙ, 1922

Παλιὸς δημοσιογράφος ὁ κ. Παπαντωνίου, ξακολουθεῖ πάντα νὰ εἶναι ὁ λατρευτὸς τῆς δημοσιογραφίας. Ἔτσι ὄλοι οἱ «ἐν δημοσιογραφία» συνάδερφοί του φιλοτιμηθήκανε καὶ τῆ φροῦρᾷ αὐτῆ νὰ τοῦ προσφέρουν τὸ λιβανωτὸ τῆς λατρείας καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τους σὲ γενναία καὶ ἀποπνιχτικὴ δόση. Ἐκεῖνο πού τοὺς προσένησε κυρίως κατέπληξη εἶναι τὸ ὕφος τοῦ καινούριου βιβλίου του. Γιατὶ ὁ κ. Παπ. στὸ βιβλίο του ἐπιτηδεύεται, ἰδρώνει νὰ δημιουργήσῃ ὕφος. Ἡ μέθοδος του εἶναι πολὺ ἀπλή. Ἀποφυγὴ τῆς κυριολεξίας. Κατὰ τὸν κ. Π. τὸ ἀπλούστερο πρᾶμα πρέπει νὰ δηλώνεται μεταφορικά. Πολλὲς φορές πετυχαίνει ἀληθινὰ νὰ ἀνακαλύψῃ ὥραϊα, περίεργα καὶ ἀπροσδόκητα ἐπίθετα, φράσεις χτυπητές, μεταφορᾶς πού σὲ κυριεύει ἀπελπισία. Τὸ Ἑλληνικὸ λεξικὸ ξαίρει ὁμολογουμένως νὰ τὸ μεταχειρίζεται πολὺ ἐπιδέξια καὶ τὸ λεξικὸ αὐτὸ εἶναι τόσο πλούσιο. Μιὰ ἀγωνία, μιὰ τρομάρα, μιὰ ἐπίμονη προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς μεταφορικῆς ἔκφρασης πού σιὰ τελευταῖα καταντάει ἀποκρουστικὴ καὶ κουραστικὴ καὶ μὲ ὄλη τὴν ὠραιοφάνεια τῆς. Γιατὶ γιὰ ὠραιοφάνεια κυρίως πρόκειται. Γιατὶ ὁ κ. Παπ. πού τόσο ἰδρώνει νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ ἀπροσδόκητο ἐπίθετο, ἢ τὸ περίεργο ῥῆμα — ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡ κοινὴ, ἢ ἀπλή, ἢ φυσικὴ, «τοῦ Θεοῦ» νὰ ποῦμε ἢ ἔκφραση θὰ μπορούσε νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἴδιο πρᾶμα ἐξ ἴσου καλὰ καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀκρίβεια—στὸ βάθος δὲν ἔχει νὰ μᾶς εἰπεῖ τίποτα ἐξαιρετικὸ καὶ σπουδαῖο. Ἡ σκέψη του κοινότατη σέρνεται σ' ἕνανε χιλιοπατημένον δρόμον. Καμιὰ

καινούρια αντίληψη τῆς ζωῆς. Καμιά βαθύτερη φιλοσοφία. Ὁ κ. Π. ἀγωνίζεται σώνει καὶ καλὰ νὰ μᾶς πείσῃ πὸς ἡ ζωὴ αὐτὴ δὲν θῆξει τίποτα, πὸς ἡ εἰμαρμένη κυβερνάει τὸν κόσμον, πὸς ὅλα εἶναι καταδικασμένα σὲ καταστροφή. Κυρίως εἶναι ἓνας φιλόσοφος τοῦ πόνου. Ὁ πόνος ἀνυψώνει τὴ ζωὴ γιατί ἀπολυτρώνει τὸν ἄνθρωπον. Πολλὴ καλὰ. Μὰ δὲ μπόρεσα νὰ νιώσω, διβάζοντας ὅλο τὸ βιβλίον ἀπὸ τοῦ πηγάζει αὐτὸς ὁ πόνος τοῦ κ.Π. καὶ γιατί πρέπει σώνει καὶ καλὰ νὰ πεθάνουμε γὰ νὰ βροῦμε τὴν εὐτυχία. Μὲ μιὰ λέξη γιατί ὁ κ. Π. βλέπει τὸν κόσμον τόσο μαῦρο. Δὲν τὸν ικανοποιεῖ αὐτὸς ὁ κόσμος; Τότε νὰ προσπαθήσουμε νὰ τὸν κάνουμε καλύτερον. Δὲν πιστεύει σὲ καμιά καλητέρευση; Νὰ μᾶς τὸ ἀποδείξει. Ὁ πόνος τοῦ κ. Π. εἶναι ἓνας πόνος νοσηρὸς, παθολογικός. Εἶναι κατὰ πάσα πιθανότητα ὁ πόνος τοῦ γκρινιάρῃ ἀνθρώπου ποὺ τρώγεται μὲ τὰ ροῦχα του, ποὺ κι αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ξαίρει τί θέλει καὶ τί ζητεῖ. Αὐτὸ ὅμως μᾶς εἶναι ἀδιάφορον. Ἄν ὁ ποιητὴς προσωπικὰ ἔχῃ λόγους νὰ μὴν εἶναι φχαριστημένος μὲ τὴ ζωὴ, αὐτὸ ἐνδιαφέρει τὸν ἴδιο. Γιὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴ ὑπάρχοντε κλινικὲς, ταξιδια, καὶ ὅ,τι ἄλλο διαγράφει ἢ σύγχρονῃ νευρολογικῇ ἐπιστήμῃ γιὰ θεραπεία αὐτῆς τῆς ψυχοπάθειας. Τὴν Τέχνην τὴν ἐνδιαφέρει ὁ ἀνθρώπινος, ὁ αἰώνιος, ὁ καθολικὸς πόνος ποὺ πηγάζει ὄχι ἀπὸ ἀτομικὲς ιδιοτροπίες ἢ διαστροφὰς τῆς ιδιοσυγκρασίας μας μὰ ἀπὸ σταθερὰς, ριζικὲς, γενικὲς κοινωνικὲς ἢ ψυχολογικὲς ἀφορμὰς. Ὁ κ. Π. πονεῖ, νοσταλγεῖ διὰρκῶς τὸ θάνατον σὰν ποιητὴς τῆς «ὀλοφυρόμενης σχολῆς» τοῦ Παπαρηγόπουλου. Γιατὶ πονεῖ; Ποῦ βλέπει τὸ κακὸ; Ποιὸ εἶναι τὸ σάπιον καὶ τὸ ἄρρωστο στὴ ζωὴ γιὰ νὰ ἐπιδιώξουμε τὴν θεραπεία του; Αὐτὸ δὲ μᾶς τὸ λέει πούθενά στὸ βιβλίον του ὁ κ. Π. Ἄν ὁ κόσμος εἶναι σάπιος, ὑπάρχει σήμερον μιὰ ἐπιστήμη ποὺ μελετᾷ αὐτὴ τὴν ἀρρώστια καὶ προτείνει ὄρισμένα μέσα θεραπείας. Δὲν πιστεύει στὴν ἐπιστήμην αὐτὴν ὁ κ. Π.; Ἐχει ἄλλη δική του; Πιστεύει ὅτι ἡ ἀρρώστια εἶναι ἀθεράπευτη. Ἄλλὰ ἡ ἐπιστήμη τὸν ἐδιαψεύδει. Ὁ πόνος λοιπὸν τοῦ κ. Π. εἶναι ἀστήρικτος καὶ ἀντικοινωνικός. Εἶναι ἓνας πόνος ἀτομικός, δηλαδὴ ἐγωϊστικός, ποὺ θὰ πηγάζει σίγουρα ἀπὸ ἐκείνες τίς ἀόριστες καὶ ἀνεκπλήρωτες ἐπιθυμίας ποὺ πλημμυρίζουτε τὴν ψυχὴ τῶ νοσηρῶν ἀνθρώπων. Κυνήγι κάποιων ἀκαθόριστων ἰδανικῶν, νοσηρὰς φιλοδοξίας, πόθοι ἀνεκπλήρωτοι, νὰ ἡ πηγὴ τῆς μελαγχολίας τοῦ κ. Π. Ὁ κ. Π. δὲν πονεῖ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ποτίζουν μὲ τὸ αἷμα τους τὸν πλανήτη μας. Δὲν πονεῖ τοὺς ἀνθρώπους π. χ. ποὺ χύνουτε ἄδικα τῶν ἀδικῶν τὸ αἷμα τους στοὺς διαφόρους πολέμους τῆς κεφαλαιοκρατίας, δὲν πονεῖ τὸν ἐργάτη ποὺ τοῦ κλέβει τὸν ἴδρωτα του ὁ

κεφαλαιοῦχος, δὲν πονεῖ τὴν πόρνη πού τὴν ἐσέρνει στὸ βουρκο ἢ κοινωνία, δὲν πονεῖ γιὰ ὅλη τὴν ἀδικία καὶ τὴν ψευτιά, πού τὸ σημερινὸ κοινωνικὸ καθεστῶς τὶς ἔχει θεσποιῆσει. Δὲν πονεῖ τὸν πόνο τῶν ἄλλων ἀνθρώπων γιατί τότε, συμπονώντας τοὺς ἀνθρώπους, θάβρισκε τὴν ἀπολύτρωση του κι ἀπὸ τὸ δικό του πόνο ὅπως τὴν ἐβρῆκε ὁ «Τυφλὸς Μουσικὸς» τοῦ Κορολέγγο. Ὁ πόνος του εἶναι φιλολογικὸς. Στὰ «Θεῖα δῶρα» π. χ. γράφει πὼς πὲ κείνον πού πόνεσε πρέπουνε (χρειάζονται δηλ. στὴν ψυχολογικὴ κατάστασι πού βρίσκεται), τὰκόλουθα: *Μακρινὲς κορφές, τὸ διαμάντι τοῦ ἀποσπερίτη, τὸ χρυσάφι τῶν Ἀττικῶν βράχων, τὸ γαλανὸ σκεπὰδι τῆς βιολέτας, τὰ μῦρα τοῦ δάσους.* Ἀυτὰ ταιριάζουνε σ' ἓναν πονεμένο! Λοιπὸν ὅλοι ἐσεῖς οἱ δυστυχισμένοι τῆς γῆς, σπεύστε νὰ ἐφαρμόσετε τὴν καινούρια θεραπεία τοῦ κ. Π. Κ' ἐμεῖς ἰσχυρίζομαστε πὼς ὅλα αὐτὰ εἶναι νοσηρὲς ὡσαυτοπάθειες καὶ πὼς ὁ πόνος μπορεῖ σχετικὰ νὰ λιγοστεύῃ ἂν ὄχι νὰ θεραπευτῆ ἄλλοτελα, μόνο ἀμα ἀλλάξουνε τὰ οἰκονομικὰ θέματα τῆς Κοινωνίας.

Αὐτὸς εἶναι ὁ πόνος τοῦ κ. Π. καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία ὅλου τοῦ βιβλίου του. Ἀλλὰ ὅπως οὐσία μπορεῖ νὰ ὑπάρξει; Ἐπειδὴ ὁ κ. Π. εἶναι ἱκανὸς πράγματι νὰ παίξει μὲ τὶς λέξεις, αὐτὸ θὰ πει πὼς κάνει ὅπως; Καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὸ τὸ παιγνίδι ζυγώνει τὰ σύνορα τοῦ τσαρλατανισμοῦ; Γιὰ τὴν βέβαια δὲν εἶναι παρὰ καθαρὸς τσαρλατανισμὸς ὅταν οἱ φωνῆς τῶν *Γυρολόγων* τῆς Ἀθήνας χαρακτηρίζονται μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: *Μελωδία, ψαλμὸς, βυζαντιακὴ καμπύλη, καιρὸς πού μᾶς χτύπησε, οἱ μέρες πού δὲν ξανάρχονται, ἡ γνώσι πού μᾶς ἐπύκρνε, ἡμιτόνιο μελωδίας.* Ὅλα αὐτὰ μέσα στὸ γκάρισμα ἑνὸς πραγματευτῆ; Ἡ σὰ γράφει πὼς ὅταν κανεὶς χαϊδεύει ἓνανε γάτο «ἀνάβει στὸ ἠλεκτρικὸ τρίχωμά του ἢ *ἠθικὴ σπῖθα*!» (*Οἱ Γάτοι*) Ἡ σὰν ἀποκαλεῖ τοὺς ἐργάτες *συντρόφους* του! (*Ἐργάτες*) Ὁ κ. Π. εἶναι γνωστὸς γιὰ βενιζελικὸς γνήσιος. Γιατὶ οἰκειοποιεῖται ἓναν ἄδοξο τίτλο πού ἀνήκει ἀποκλειστικὰ σὲ μᾶς τοὺς παραστρατισμένους; Ἡ σὰν ἀκούει μέσα στὸν πόνο του τὶς *ἄρπες τῶν λογισμῶν* καὶ τὸ *ποτάμι τῆς αἰωνιότητος*. (*Ψαλμοί*). Ἡ σὰ φαντάζεται τὸν κορμὸ ἑνὸς δέντρου «*σὰν ἄργὴ μουσικὴ στροφῆ*. (Ἐυχαριστῶ τὸ Δημιουργό). Ἡ σὰ χαρακτηρίζει τὸ Φάρο «*φλογερὴ καὶ ρυθμικὴ καρδιὰ τῆς κοινωνίας*» (ὁ Φάρος). Μακάρι νὰ λειτουργοῦσε τόσο ρυθμικὰ καὶ κανονικὰ ἢ καρδιὰ τῆς κοινωνίας.

Ἡ γλώσσα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι ἓνα ἀνακάτωμα καθαρευούσας καὶ μιᾶς ζευζέικης δημοτικῆς, ἐφεύρεσι τοῦ κ. Π. (π. χ. *τῆς νύχτες,*

ἐνθύμησι, γνώσει, νᾶνε, ἡ ράγες, στή τέχνη, εἶταν). Περὶεργο. "Ὅταν κάποτε ὁ κ. Π. εἶχε παρουσιασθῆ καὶ γιὰ συγγραφεῖς διδαχτικοῦ βιβλίου, μᾶς παρουσίασε ἀλιώτικη γλώσσα. Τί συνέβηκε; Ἀπαρνήθηκε τώρα τίς γνώμες πού εἶχε τότε; Ποιὸν πρέπει νὰ πιστέψουμε; Τὸν Παπαντωνίου τῶν *Ψηλῶν Βουνῶν* ἢ τὸν Παπαντωνίου τῶν *Πεζῶν Ρυθμῶν*;

"Ἔτσι οὔτε στή γλώσσα οὔτε στήν ἰδεολογία κατώρθωσε ὁ κ. Π. νὰ ἀποκτήσῃ ὠρισμένες, σταθερὲς πεποιθήσεις. "Ὅπως ἡ γλώσσα του κυμαίνεται ἀνάμεσα σὲ δημοτικὴ καὶ καθαρεύουσα, ἔτσι καὶ ἡ ἰδεολογία του παραδέρνει ἀνάμεσα σὲ Νεοχριστιανισμό, Ἀθεϊσμό, Βυζαντινισμό, Μυστικισμό, Πανθεϊσμό, ἀκόμα καὶ Σοσιλισμό. "Ἐνα βιβλίον πού ἢ κάθε του σελίδα συγκρούεται ἰδεολογικὰ μὲ τὴν ἄλλη, ἕνα βιβλίον δίχως σταθερὴ καὶ ἐνιαία ἰδεολογικὴ βάση πού ὅλη ἡ προσπάθεια τοῦ συγγραφέα καταναλίσκεται σὲ μιὰν ἄσκοπη ἐφεύρεση καὶ παρατάξι ἀπροσδόκητης καὶ παράξενης φρασεολογίας, δὲν εἶναι διόλου παράδοξο γιὰτὶ ἐνθουσίασε τόσο τοὺς Ρωμοὺς δημοσιογράφους.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

OSCAR WILDE

«ΠΕΖΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ»

Ο ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ

Ἔϊτανε νύχτα καὶ ἐκεῖνος εἶτανε μόνος.

Καὶ ἀπὸ μακριὰ εἶδε τὰ τεῖχη μιᾶς πλατειᾶς πολιτείας, καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν πολιτεία.

Καὶ ὅταν ἔφτασε κοντὰ, ἄκουσε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν πολιτεία τὰ ποδοβολητὰ τῆς χαρᾶς καὶ τὰ γέλια τῆς εὐθυμίας καὶ τὸ μεγάλο θόρυβο ἀπὸ μύρια λαγοῦτα. Καὶ ἔκρουσε στήν πύλη, καὶ ἔνας ἀπὸ τοὺς φύλακες τοῦ ἄνοιξε.

Καὶ εἶδε ἕνα σπῖτι καμωμένο ἀπὸ μάρμαρο καὶ πού εἶχε μπροστὰ κάτι ὠραῖες μαρμάρινες κολῶνες. Οἱ κολῶνες εἶτανε στολισμένες μὲ γιφλάντες ἀπὸ λουλούδια, καὶ μέσα κ' ἔξω ἀπὸ τὸ σπῖτι ἔκαιγαν πυρσοὶ ἀπὸ κέδρο. Καὶ ἐμπῆκε μέσα στὸ σπῖτι.

Καὶ ὅταν ἐπέρασε τὴ στοᾶ πού εἶταν ὅλη ἀπὸ ἀχάτη, καὶ τὴ στοᾶ πού εἶταν ἀπὸ σομακί, κ' ἔφτασε στή μεγάλη αἴθουσα τῶν ἐορτῶν, εἶδε, ἑσπλωμένον ἀπάνω σ' ἕνα κλίναρι, στρωμένο μὲ πορφύρα, κά-

ποιον πού τὰ μαλλιά του εἴταν στεφανωμένα με κόκκινα τριαντάφυλλα και πού τὰ χεῖλια του εἴτανε κόκκινα ἀπό κρασί.

Και τὸν ἐξύγωσε ἀπὸ πίσω και τοῦ ἀκούμπησε τὸ χέρι στὸν ὄμο, και τοῦ εἶπε : «Γιατί ζεῖς κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ;»

Και ὁ νέος ἐστράφηκε πίσω και τὸν ἀναγνώρισε, και τοῦ ἀποκρίθηκε και εἶπε : «Μὰ εἴμουνα λεπρὸς μιὰ φορὰ, και Σὺ μὲ ἔκανες νὰ γειάνω. Πῶς ἀλλιῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ζῶ ;»

Και ἐκεῖνος ἐβγήκε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι και πήρε πάλι τὸ δρόμο.

Και ὕστερ' ἀπὸ λίγο εἶδε μιὰ γυναῖκα πού εἶχε βαμμένο τὸ πρόσωπό της κ' εἴταν ντυμένη με χρωματιστὰ φορέματα, και πού φοροῦσε στὰ πόδια της παπούτσια κεντημένα με μαργαριτάρια. Και πίσωθὲ της ἀκολουθοῦσε, σιγὰ με βῆμα κυνηγοῦ, ἕνα νέο παλληγάρι πού φοροῦσε ἕνα ἐπαναφόρι ἀπὸ δύο χρώματα. Δοιπὸν τὸ πρόσωπο τῆς γυναίκας εἴταν ὠραῖο σὰν ἑνὸς εἰδώλου, και τὰ μάτια τοῦ νέου ἐλαμποκοποῦσαν ἀπὸ ἐπιθυμία.

Και Ἐκεῖνος ἐπήγε γρήγορα κοντὰ και ἔπιασε τὸ χέρι τοῦ νέου και τοῦ εἶπε : «Γιατί κοιτάξεις αὐτὴ τὴ γυναῖκα μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ;»

Και ὁ νέος ἐστράφηκε πίσω και τὸν ἀναγνώρισε και εἶπε : «Μὰ εἴμουνα τυφλὸς μιὰ φορὰ, και Σὺ μοῦ ἔδωσες τὸ φῶς μου. Τί ἄλλο θὰ ἔπρεπε νὰ κοιτάζω ;»

Και Ἐκεῖνος ἔτρεξε πρὸς μπρὸς και ἄγγιξε τὰ χρωματιστὰ φορέματα τῆς γυναίκας και τῆς εἶπε : «Δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος για νὰ πορευεῖς ἔξὸν ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς ἁμαρτίας ;»

Και ἡ γυναῖκα ἐστράφηκε πίσω και τὸν ἀναγνώρισε και τοῦ εἶπε : «Μὰ μοῦ τίς ἐσυγχώρησες τίς ἁμαρτίες μου· κι αὐτὸς ὁ δρόμος εἶναι ἕνας πολὺ εὐχάριστος δρόμος.»

Και Ἐκεῖνος ἐτράβηξε και βγήκε ἔξω ἀπὸ τὴ μεγάλη πολιτεία.

Και καθὼς ἐτραβοῦσε ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία, εἶδε καθισμένο σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ δρόμου ἕνα νέο πού ἐκλαιγε.

Και πήγε κοντὰ του κι ἄγγιξε τίς μακριὰς μποῦκλες τῶν μαλλιῶν του και εἶπε : «Γιατί κλαῖς ;»

Και ὁ νέος ἐσήκωσε τὰ μάτια και κοίταξε και τὸν ἀνεγνώρισε κι ἀποκρίθηκε : «Μὰ εἴμουνα πεθαμένος μιὰ φορὰ και Σὺ μ' ἀνάστησες ἀπ' τοὺς νεκρούς. Τί ἄλλο θὰ ἔπρεπε νὰ κάνω παρὰ νὰ κλαίω ;»

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ

Ὅταν πέθανε ὁ Νάρκισσος, ἡ λίμνη τῆς χαρᾶς του ἄλλαξε κ' ἔγινε, ἀπὸ ἕνα κύπελλο γεμάτο γλυκὸ νερό, ἕνα κύπελλο γεμάτο ἀρμυρὰ δά-

κρυα· και οι Ὅρεάδες ἦρθαν κλαίγοντας ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ δάση γιὰ νὰ παρηγορήσουν τὴ λίμνη μὲ τὰ τραγούδια τους.

Κι ἅμα εἶδαν ὅτι ἡ λίμνη εἶχε ἀλλάξει ἀπὸ ἕνα κύπελλο μὲ γλυκὸ νερὸ σ' ἕνα κύπελλο μ' ἄρμυρὰ δάκρυα, ἔλυσαν τοὺς πράσινους πλοκάμους τῶν μαλλιῶν τους, κι ἄρχισαν νὰ κλαῖνε και νὰ φωνάζουν τῆς λίμνης λέγοντας : «Δὲν ἀποροῦμε πού μὲ τέτοιον τρόπο πενθεῖς γιὰ τὸ Νάρκισσο· εἶτανε τόσο ὡραῖος!»

«Μὰ εἶταν ἀλήθεια ὁ Νάρκισσος ἔμορφος ;» ἐρώτησε ἡ λίμνη.

«Ποιὸς ἄλλος θὰ μπορούσε νὰ τὸ ξέρει καλύτερα ἀπὸ σένα ;» ἀποκρίθησαν οἱ Ὅρεάδες. «Ἀπὸ μᾶς περνοῦσε πάντοτε διαβατικὸς ὄμως ἔσένα ζητοῦσε, και ἐρχότανε νὰ ξαπλώνεται στις ὄχθες σου και σὲ κοιτοῦσε· και μέσα στὸν καθρέφτη τῶν νερῶν σου ἔσκυβε και καθρέφτιζε τὴν ὁμορφιά του.»

Και ἡ λίμνη ἀποκρίθηκε : «Ὅμως ἐγὼ ἀγαποῦσα τὸ Νάρκισσο, γιατί, ὅταν ἐξαπλωνόταν στις ὄχθες μου και μὲ κοιτοῦσε, μέσα στὸν καθρέφτη τῶν ματιῶν του ἔβλεπα κ' ἐγὼ πάντοτε νὰ καθρεφτίζεται ἡ δική μου ἡ ὁμορφιά!»

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ὅταν λοιπὸν κατέβηκε τὸ σκοτάδι ἀπάνω στὴ γῆ, ὁ Ἰωσήφ τῆς Ἀριμαθείας, ἀναψε ἕναν πυρσὸ ἀπὸ δαδί και κατέβηκε ἀπὸ τὸ βουνὸ κάτω στὴν κοιλάδα. Γιατί εἶχε νὰ φροντίσει κάποια δουλιὰ στὸ σπίτι του.

Και καθὼς ἔκανε νὰ γονατίσει ἀπάνω στις στουρναρόπετρες τῆς Κοιλάδας τῶν Στεναγμῶν, εἶδε ἕνα νέο παλληκάρι πού εἶτανε γυμνὸς κ' ἔκλαιγε. Τὰ μαλλιά του εἶτανε ξανθὰ σὰν τὸ μέλι, και τὸ κορμί του εἶτανε σὰν ἕνα ἄσπρο λουλουδί· ὅμως τὸ εἶχε πληγωμένο, τὸ κορμί του, μὲ ἀγκάθια και ἀπάνω στὸ κεφάλι του εἶχε βαλμένα στάχτες ἀντὶ γιὰ στέμμα.

Και αὐτὸς, πού εἶχε τὰ πολλὰ πλούτη, εἶπε στὸ νέο πού εἶτανε γυμνὸς κ' ἔκλαιγε : Δὲν μοῦ φαίνεται παράξενο πού τόσο μεγάλη εἶναι τῆς καρδιάς σου ἡ θλίψη· γιατί Ἐκεῖνος εἶτανε ἀλήθεια ἕνας δίκαιος.»

Και ὁ νέος ἀποκρίθηκε : «Δὲν εἶναι γιὰ Ἐκεῖνον πού κάθομαι και κλαίω, παρὰ γιὰ μένα τὸν ἴδιο. Και ἐγὼ ἔχω κάνει τὸ νερὸ νὰ γίνε κρᾶσί, κ' ἔκανα τοὺς λεπρούς νὰ γειάνουν και τοὺς τυφλοὺς νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς τους. Και ἐγὼ ἐπερπάτησα ἐπάνω στὸ νερὸ, κ' ἔβγαλα τὰ δαιμό-

νια ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν τάφων. Ἔδωσα στοὺς πεινασμένους νὰ φᾶνε μέσα σιτὴν ἔρημο ὅπου δὲν ἐβρίσκουνταν τροφή, κ' ἔκανα νὰ σηκωθοῦν οἱ νεκροὶ ἀπὸ τὶς στενές τους τὶς κατοικίες· καὶ σιτὴν προσταγῆ μου, καὶ μπροστὰ σ' ἓνα μεγάλο πλῆθος λαοῦ, ἐξεράθηκε ἀμέσως μιὰ ἀκαρπῆ συκιά. Ὅλα, ὅσα ἔκανε ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, τὰ ἔκανα ἐπίσης κ' ἐγώ. Κι ὅμως ἔμένα δὲ μ' ἑσταύρωσαν».

K. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΗΝΤΩΝΗ ΤΣΕΧΩΦ

ΤΟΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΑΝΕ

Ἔδῳ καὶ λίγο καιρὸ, ὁ τσιφλικοῦχος καὶ ἑφεδρος ἀνθυπασπιστῆς Βύβερωφ, ἐφίλευε τὸ μηχανικὸ τῆς συγκοινωνίας Καταβάσωφ, πού περαστικός τὸν εἶχε ἐπισκεφθεῖ. Πίνανε, παίρνανε τὸ μεζεδάκι τους καὶ λέγανε τὰ νέα. Ὁ Καταβάσωφ, σὰν ἄνθρωπος πού ζοῦσε σιτὴν πόλη, ἤξαιρε ἀπ' ὅλα. Γιὰ τὴ χολέρα, γιὰ τὸν πόλεμο, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν αὔξησι τοῦ φόρου τοῦ οἰνοπνεύματος ἓνα καπὶκι στὰ ἑκατό. Μιλοῦσ' αὐτός κι ὁ Βύβερωφ ἄκουε, ἀναστενάζε καὶ κάθε νέο πού ἔλεγ' ὁ ἄλλος τὸ ὑποδεχότανε καὶ μ' ἓνα ἐπιφώνημα : Γιὰ δέτε ὡστόσο ; Ἄκουτ' ἐκεῖ ! Ἄχά !.

— Καὶ γιατί δὲ φοράτε τὰ γαλόνια σας Σεμὲν Ἀντύπιτς ; — ἐνδιαφέρθηκε — ὕστερα ἀπὸ πολλὰ, πού εἶπαν.

Ὁ μηχανικός δὲν ἀποκρίθηκε ἀμέσως. Σώπασε μιὰ στιγμή, ἤπιε τὴ βότκα του, ἔκανε μιὰ χειρονομία κ' ὕστερα εἶπε:

— Τὰ καταργήσανε !

— Ἄκους ἐκεῖ ! Ἄχά !... Ἐγὼ δὲ διαβάζω φημερίδες καὶ δὲν τῶ-ξαιρα καθόλου. Πάει νὰ πεῖ τώρα οἱ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι δὲ φοροῦν γαλόνια ; Γιὰ δέτ' ὡς τόσο ! Ἀλλὰ εἶναι καὶ καλὸ αὐτὸ ἀπὸ μιὰ μεριά. Τὰ φανταράκια δὲ θὰ σᾶς μπερδεύουν μὲ τοὺς κυρίους ἀξιωματικούς καὶ δὲ θὰ σᾶς χαιρετᾶνε. Ἀλλὰ κι ἀπὸ μιὰ μεριά πάλι δὲν εἶναι καλὸ. Δὲν ἔχετε πιά ἐκείνη τὴ παράσταση. Ἐκείνη τὴν εὐγένεια.

— Δὲ βαρυνέσαι !— εἶπ' ὁ Καταβάσωφ κ' ἔκανε μιὰ χειρονομία. Τὸ ἐξωτερικὸ κ' ἡ παράσταση δὲν εἶναι σπουδαία πράματα. Φορᾶς εἶτε δὲ φορᾶς γαλόνια, τὸ ἴδιο κάνει, φτάνει τὸ βαθμὸ σου νὰ τὸν ἔχεις. Ἐμεῖς δὲν πειραχτήκαμε καθόλου. Μὰ ἔλι πού ἔσᾶς στ' ἀλήθεια σᾶς ἀδικήσανε, Παῦλε Ἰγνάτιτς ! Εἶναι νὰ σᾶς συλλυπᾶται κανεῖς.

— Σάν τι δηλαδή ; — ἀρώτησε ὁ Βύβερωφ. Ποιὸς μπορεῖ νὰ μ' ἀδικήσει ἐμένα.

— Λέω γιὰ τὸ ὅτι σᾶς καταργήσανε. Ὁ ἀνθυπασπιστής, ὅσο κι ἂν εἶναι μικρὸς βαθμὸς, σὰ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴν εἶναι, εἶναι ὡστόσο ὑπηρετῆς τῆς πατρίδας, ἀξιοματικός... ἔχυσε αἷμα... Γιατὶ νὰ τὸν καταργήσουν ;

— Δηλαδή... μὲ συμπαθάτε, δὲν κατορθώνω νὰ σᾶς καταλάβω καλά... ἔμουρμούρισ' ὁ Βύβερωφ, κ' ἐχλώμιασε κι ἄνοιξε τὰ μάτια του μεγάλα. Ποιὸς μ' ἐκατάργησ' ἐμένα ;

— Μὰ τι δὲν τᾶκούσατε μήπως ; Βγήκε ἕνα τέτοιο οὐκᾶζι νὰ μὴν ὑπάρχουν καθόλου ἀνθυπασπιστές. Ὅλους τοὺς ἀνθυπασπιστὲς πὺν ὑπηρετοῦν εἶταν διαταγὴ νὰ τοὺς προβιβάσουνε ἀνθυπολοχαγούς, κ' ἐσεῖς εἰστε ἔφεδρος, ὅπως ξαίρετε. Σὰ θέλετε, ἄς εἰστε ἀνθυπασπιστές..

— Χμ... Μὰ σάν τι εἶμαι τώρα ἐγώ ;

— Ὁ θεὸς τὸ ξαίρει τώρα τὸ τι εἰστε. Τώρα ἐσεῖς εἰστε — τίποτε, ἀπορία, αἰθέρας ! Τώρα κ' ἐσεῖς ὁ ἴδιος δὲν τὸ ξεδιαλύετε τὸ ποιὸς εἰστε.

Ὁ Βύβερωφ ἤθελε ν' ἀρωτήσῃ κάτι μὰ δὲ μπόρεσε. Ἐνοιωσε μιὰ κρυάδα κάτω ἀπ' τὴ γλώσσα του, τὰ γόνατά του λύγισαν, ἡ γλώσσα του δὲ γυρνοῦσε. Κ' ἔτσι ἔμεινε στὸ στόμα του τὸ σαλάμι πὺν δὲν πρόκανε νὰν τὸ μασήσει.

— Δὲ σᾶς φερθήκανε καλὰ, τί νὰ τὰ ποῦμε ! εἶπε ὁ μηχανικὸς κι ἀναστέναξε. Ὅλα καλὰ μ' αὐτὸ τὸ μέτρο δὲ μπορῶ νὰ τὸ ἐπιδιοκιμάσω. Καὶ τί ἔχει νὰ γραφεῖ τώρα στὶς ξένες φημερίδες ! Ἄ ;

— Καὶ πάλι δὲν τὸ καταλαβαίνω... κατόρθωσε νὰ πεῖ ὁ Βύβερωφ. Μιὰ καὶ δὲν εἶμαι πιά ἀνθυπασπιστής, τί εἶμαι ; Τίποτα. Μηδενικό. Πάει νὰ πεῖ, ἂν σᾶς κατάλαβα καλά, ὁ καθένας μπορεῖ τώρα νὰ μοῦ ἀυθαδιάζει, νὰ μοῦ πεῖ « Ἐσύ ».

— Αὐτὸ νὰ σᾶς πῶ δὲν τὸ ξαίρω. Ἐμᾶς δὰ μᾶς παίρνουνε γιὰ τραϊνοδηγούς. Τὶς προάλλες ὁ ἀρχηγὸς τῆς κινήσεως, ἀκριβῶς στὴ δική μας τὴ γραμμὴ, περνᾶ μὲ τὸν μαντύα του, ἀκριβῶς τοῦ μηχανικοῦ, ὅπως τὸν φορᾶνε τώρα δίχως γαλόνια, καὶ κάποιος στρατηγὸς τοῦ φωνάζει : « Ὁδηγέ, πότε φεύγει τὸ τραῖνο ; » Πιάστηκαν. Ἐγινε σκάνταλο ! Στὶς ἐφημερίδες δὲ γίνεται βέβαια νὰ τὸ γράφουν μὰ . . . τὸ ξαίρει ὅλος ὁ κόσμος ! Μπορεῖς νὰ κρύψεις τὴ σακκοράφα στὸ σακκούλι !

Ὁ Βύβερωφ συντριμμένος μὲ τὸ νέο δὲν ἔπινε πιά, μῆτε ἔτρωγε.

Θέλησε μιὰ στιγμή νὰ πιεῖ κρύο κβὰς γιὰ ν'ἄρθει στὰ σύγκαλά του μὰ τοῦ στάθηκε στὸ λαρύγγι κ' ὕστερα τῶβγαλε πίσω.

Ἄφου τὸν κατεβόδωσε τὸν μηχανικὸ πιά, ὁ καταρρημένος ἀνθυπασπιστὴς ἄρχισε νὰ τριγυρνᾷ ὅλα τὰ δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ του καὶ νὰ συλλογιέται. Συλλογιόταν, συλλογιόταν μὰ σὲ τίποτα δὲν κατάληξε. Τὴ νύχτα πλάγιαζε στὸ κρεβάτι του, ἀναστέναζε καὶ πάλι συλλογιόταν.

—Δὲ βαρέθηκες νὰ μουρμουρᾷς! τοῦ εἶπ' ἡ γυναῖκα του ἡ Ἀρήνα Ματβαίεβνα καὶ τὸν σκούνησε μὲ τὴν ἀπαλάμη. Ἀναστενάξει σὰ νάαι στις γέννες του! Ἴσως καὶ νὰ μὴν εἶναι κι ἀλήθεια. Πᾶνε αὐριο κάπου ν' ἀρωτήσεις. Κουρέλι!

—Βέβαια, μόλις θὰ μείνεις δίχως βαθμὸ καὶ τίτλο θὰ δεῖς πῶς εἶναι τὸ κουρέλι! Σωριάστηκες χάμου σὸν τὴν φάλαινα καὶ τσαμπουνᾷς—κουρέλι! Δὲν τῶχυσες ἐσὺ τὸ αἷμα, βλέπεις!

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ ὁ Βύβερωφ, ποὺ δὲν κοιμήθηκε ὅλη νύχτα, ἔξεψε τὸν ντορὶ του στὸ καροτσάκι καὶ κίνησε νὰ πάει ὡς τὸν πρόεδρο τῶν εὐγενῶν τῆς περιφέρειας. Περνώντας ἀπ' τὸ Ἰπάτιεβο, ἀπάντησε τὸν πρωθιερέα Παφνούτιο Ἀμάλικιτιάνσκη. Ὁ πάτερ πρωθιερέας πῆγαινε θυμωμένος ἀπ' τὴν ἐκκλησία στὸ σπίτι του κ' ἐκουνοῦσε τὴν πατερίτσα καὶ γυρνώντας κάθε τόσο στὸ διάκο ποὺ ἐρχότανε κατόπι του ἔλεγε: «Μὰ εἶσαι ἕνας βλάκας, ἀδερφάκι. Μὰ ἕνας βλάκας.»

Ὁ Βύβερωφ κατέβηκ' ἀπ' τὴν καρότσα κ' ἐπῆγε νὰ βλογηθεῖ.

—Καλὴ γιορτὴ, πάτερ, εἶπε φιλώντας τὸ χέρι του. Στόν ὄρθο εἶχατε πάει;

—Ναί, λειτουργιά.

—Ἔτσι... ἔ καθένας μὲ τὸ ἔργο του. Ἐσεῖς τὸ πνευματικὸ ποιμνιο ποιμαίνετε, ἐμεῖς τὴ γῆ καλλιεργοῦμε, ὅσο μᾶς εἶναι βολετό. Μὰ γιὰτὶ δὲ βάλατε τὰ παρὰσημά σας;

Ὁ παπᾶς ἀντὶ ν' ἀποκριθεῖ, κατσούφιασε, ἐκούνησε τὸ χέρι κ' ἐσυνέχισε τὸ δρόμο του.

—Τοὺς τ'ἀπαγόρευαν! ξήγησε ὁ διάκος ψιθυριστά.

Ὁ Βύβερωφ ξεπροβόδιζε μὲ τὰ μάτια τὸν πρωθιερέα ποὺ βάδιζε θυμωμένος κ' ἡ καρδιά του σφίγγονταν ἀπ' τὴν πικρὴ προαισθήση. Ἡ εἶδηση ποὺ εἶχε φέρεи ὁ μηχανικὸς φαινότανε τώρα πιὸ κοντὰ στὴν ἀλήθεια!

Πρῶτα ἀπ' ὅλα πέρασε ἀπ' τὸ γείτονά του ταγματάρχη Ἰζίτσα. Τὴ στιγμή ποὺ ἡ καρότσα του ἔμπαινε στὴν αὐλὴ τοῦ ταγματάρχη εἶδε τὴν ἀκόλουθη εἰκόνα. Ὁ Ἰζίτσα στεκότανε μὲ τὴ νυχτικιά του καὶ τὸ τούρκικο φέσι στὴ μέση τῆς αὐλῆς, θυμωμένα χτυποῦσε μὲ τὸ πόδι

κ' ἐχειρονομοῦσε. Κοντά του ὁ ἀμαξᾶς ὁ Φίλικας πήγαινε ἀπάνω κάτω ἔνα κουτσὸ ἄλογο.

— Παλιάνθρωπε ! ξεφώνιζε ὁ ταγματάρχης. Βαγαπόντη, κανάγια ! Νὰ σὲ κρεμάσουν εἶναι λίγο, ἀνάθεμα. Ἄφγανέ ! Ἄ, τὰ σεβιάσματά μου, εἶπε μόλις εἶδε τὸν Βύβερωφ. Χάρηκα πολὺ πού σᾶς εἶδα. Πῶς; Πῶς; σᾶς ἀρέσει ἐτοῦτο ; Εἶνα: μιὰ βδομάδα πού τὸ νύχι τᾶλόγου πρίστηκε καὶ σωπαίνει ὁ βαγαπόντης! Οὔτε λόγο. Ἄν δὲ τὸ παρατηροῦσα θᾶχανε τᾶλογο τὸ πόδι του. Τί τοῦ δίνεις ; Ἄ ; Εἶναι νὰ μὴ τοῦ κατεβάζεις γροθιές στὰ μοῦτρα ; Νὰ μὴ τὸν δέρνεις ; Νὰ μὴ τὸν δέρνεις, σᾶς ἀρωτῶ ;

— Τᾶλογο εἶναι λαμπρὸ — εἶπε ὁ Βύβερωφ, πηγαίνοντας κοντὰ στὸν Ἰζίτσα. Εἶναι κρίμα ! Πρέπει, ταγματάρχη μου, νὰ καλέσετε κανέναν κτηνίατρο. Στὸ χωριό μου, ταγματάρχη μου, ὑπάρχει ἕνας πολὺ καλὸς κτηνίατρος !

— Ταγματάρχης οὐρλιασ' ὁ Ἰζίτσας, κ' ἐχαμογέλασε περιφρονητικά. Ταγματάρχης !... Δὲν εἶναι γιὰ χωρατὰ ἐδῶ πέρα ! Ἐμένα μ' ἀρρώστησε τ' ἄλογο, καὶ σεῖς : Ταγματάρχη ! ταγματάρχη ! Ἰδια καρακάξα κρη !... κρη !...

— Δὲ σᾶς καταλαβαίνω, ταγματάρχη μου. Μὰ εἶναι τρόπος νὰ παρομοιάζει κανεὶς ἕναν ἄνθρωπο ἄρχοντα μὲ καρακάξα ;

— Μὰ τί ταγματάρχη καὶ ταγματάρχη μοῦ ψέλνεις. Μήπως εἶμαι ταγματάρχης ;

— Μὰ τί εἶσατε ;

— Ὁ διάολος τὸ ξαίρει τὸ τί εἶμαι ! εἶπε ὁ Ἰζίτσας. Πάει ἕνας χρόνος καὶ περισσότερο πού δὲν ὑπάρχουν ταγματάρχες. Μὰ τί εἶστε ἐσεῖς ; Μήπως γεννηθήκατε χτές ;

Ὁ Βύβερωφ τὸν κοίταξε μὲ φρίκη τὸν Ἰζίτσα, κι ἄρχισε νὰ σκοπίζει τὸν ἰδρὸ ἀπ' τὸ πρόσωπό του μαντεύοντας κάτι πολὺ κακό.

— Ὡστόσο, ἐπιτρέψτε με... εἶπε. Δὲ σᾶς καταλαβαίνω ὅ,τι κι ἂ λέτε. Ὁ ταγματάρχης εἶναι δὰ σημαντικὸς βαθμὸς !

— Μάλιστα ! !

— Μὰ πῶς γίνονται λοιπὸν αὐτά ; κ' ἐσεῖς.. τίποτε ;

Ὁ Ταγματάρχης ἔκανε μιὰ χειρονομία μονάχα κι ἄρχισε νὰ διηγείται πῶς ὁ ἀτίμος ὁ Φίλικας ἔτριξε τὸ νύχι τ' ἄλόγου· ἔλεγε καὶ τὴ μάκραινε τὴν ἱστορία καὶ στὸ τέλος ἀνασηκώνοντας τὸ ἄρρωστο πόδι μὲ τὴν πληγὴ πούχε ἔμπνο καὶ τίς εἶχε βάλει ἀπάνω ἀλογοκοπριά τῶφερε ὡς τὰ μοῦτρα του, μὰ ὁ Βύβερωφ δὲν καταλάβαινε, δὲν αἰσθανότανε

καὶ τᾶβλεπε ὅλα σὰν πίσω ἀπὸ κάγκελα. Ἄσυναίσθητα ἀποχαιρέτησε, ἀνέβηκε στὸ καροτσάκι του καὶ φώναξε μ' ἀπελπισιά:

— Στὸν πρόεδρο! Γρήγορα! Πελέκο, τὸ καμτσίκι!

Ὁ πρόεδρος, ὁ Γιακόντυσεφ, πολιτικὸς σύμβουλος ἐν ἐνεργείᾳ, ἔμενε μακριά. Ὑστερα ἀπὸ καμιὰ ὥρα ὁ Βύβερωφ ἔμπαινε στὸ γραφεῖο του καὶ χαιρετοῦσε.

Ὁ πρόεδρος καθότανε στὸ σοφὰ καὶ διάβαζε τὴ «Νόβοε Βρέμια». Βλέποντας τὸν Βύβερωφ σὰ μπῆκε ἔκανε ὑπόκλιση μὲ τὸ κεφάλι καὶ τοῦ ἔδειξε τὴν πολυθρόνα.

— Ἐγώ, ἐξοχώτατε, ἄρχισ' ὁ Βύβερωφ—ἔπρεπε πρῶτα, πρῶτα νὰ σᾶς συστηθῶ, μὰ μὴ γνωρίζοντας σὲ τί σημεῖο βρίσκεται τὸ ζήτημα τοῦ βαθμοῦ μου, τολμῶ νὰ καταφύγω στὴν ἐξοχότητά σας νὰ μοῦ ἐξηγήσετε...

— Ἐπιτρέψτε, ἀγαπητὲ —τὸν διέκοψε ὁ πρόεδρος. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα μὴ μὲ λέτε ἐξοχώτατο. Σᾶς παρακαλῶ!

— Τί λέτε... Ἐμεῖς εἴμαστε μικροὶ ἄνθρωποι...

— Δὲν πρόκειται γι' αὐτό. Γράφουνε, νὰ... (ὁ πρόεδρος ἔδειξε μὲ τὸ δάχτυλο τὴν ἐφημερίδα) γράφουνε πὸν λές, πὸς ἔμεῖς οἱ ἐν ἐνεργείᾳ πολιτικοὶ σύμβουλοι δὲ θάμαστε πὰ ἐξοχώτατοι. Τὸ γράφουνε γιὰ βέβαιο! Ἄς εἶναι. Καὶ δὲ χρειάζεται, ἀγαπητὲ κύριε! Δὲ χρειάζεται! Μὴ μᾶς τὸ λέτε! Δὲν τῶγοιμ' ἀνάγκη!

Ὁ Γιακόντυσεφ σηκώθηκε κι ἄρχισε νὰ περπατᾷ περὶφανα μέσα στὸ δωμάτιο... Ὁ Βύβερωφ, ἀναστέναξε βαθιὰ κι ἀφῆκε νὰ τοῦ πέσει χάμω τὸ πηλίκιο.

«Μιὰ καὶ φτάσανε, ὡς αὐτοὺς—συλλογίστηκ'—γιὰ τοὺς ἀνθυπασπιστὲς καὶ τοὺς ταγματάρχες οὔτε λόγος νὰ γίνῃ. Καλλίτερα νὰ φύγω».

Μουρμούρισε κάτι ἄσυναρτησίεσ ὁ Βύβερωφ καὶ βγῆκε, κι ἀλησμόνησε καὶ τὸ πηλίκιό του μέσα στὸ γραφεῖο. Ὑστερα ἀπὸ δυὸ ὥρες ἔφτασε στὸ σπίτι του χλωμός, μὲ δίχως κασκέτο, μὲ μιὰν ὀμὴ ἔκφραση φρίκης στὸ πρόσωπο. Κατεβαίνοντας ἀπ' τὸ καροτσάκι κοίταζε φοβισμένα τὸν οὐρανὸ. Μπᾶς κ' ἔχουν καταργήσει καὶ τὸν ἥλιο; Ἡ γυναίκα του ξαφνίστηκε μὲ τὴν ὄψη του, τοῦβαλε χίλια ρωτήματα μὰ αὐτὸς δὲν ἀπαντοῦσε παρὰ μόνο μ' ἓνα κίνημα τοῦ χεριοῦ...

Ὁλάκαιρη βδομάδα δὲν ἔτρωγε, δὲν ἔπινε, δὲν κοιμότανε καὶ σὰ νὰ τᾶχε χαμένα πῆγαινε ἀπ' τῆ μιὰ γωνιά στὴν ἄλλη καὶ συλλογίζονταν. Τὸ πρόσωπό του στένεψε, τὸ βλέμμα του θάμπωσε... Δὲ μιλοῦσε μὲ κανέναν, δὲν ἀρωτοῦσε τίποτα, κι ὅταν ἦ Ἀρήνα Ματβαίενα τὸν ἔβαζε μπροστὰ μὲ τὰ ρωτήματα, αὐτὸς κουνοῦσε μοναχὰ τὸ χέρι κι

ούτε λέξη... Τι δὲν τοῦ κάνανε γιὰ νὰ τὸν φέρουν στὰ σύγκαλά του! Τὸν πότισαν, τοῦδωκαν «ἔσωτερικὸ» λάδι τῆς καντήλας, τὸν ἔβαζαν νὰ κάτσει σὲ ζεστὸ τοῦβλο. Μὰ τίποτα δὲ βοηθοῦσε, αὐτὸς δυστροποῦσε καὶ ξεγλύστραε. Φωνάξανε τέλος τὸν πατέρα Παφνούτιο νὰ τὸν διαβάσει. Μισὴ μέρα πάλευε ὁ πρωθιερέας νὰ τοῦ ξηγήσει ὅτι τώρα ὅλα πᾶνε, ὄχι πρὸς τὴν ἐκμηδένιση, ἀλλὰ πρὸς τὸ μεγαλεῖο μὰ ὁ καλὸς του σπόρος ἔπεφτε σὲ ἔδαφος ἀχάριστο. Πῆρε ἓνα πεντάρουβλο γιὰ τοὺς κόπους του κ' ἔφυγε χωρὶς τίποτα νὰ κατορθώσει.

Ἄφοῦ σάπασε μιὰ βδομάδα ὁ Βύβερωφ ἔκανε νὰ μιλήσει.

— Τί σωπαινεις λοιπὸν ἐσύ, καλητοτόμαρο; ρίχτηκε ξαφνικὰ τοῦ Ἰλιούσκα τοῦ Κοζάκου. Αὐθαδίαζε! Καταφρόνεσέ με! Πές μου «Ἐσύ», τοῦ ἐκμηδενισμένου! Θυζιάμβευε!

Λέγοντας αὐτὸ ἔκλαψε καὶ ξανασάπασε ἄλλη μιὰ βδομάδα. Ἡ Ἀρήνα Ματβαίεβνα ἀπόφασισε νὰ τοῦ πάρει αἷμα. Ἡρθ' ὁ νοσοκόμος καὶ τοῦ πήρε τρία πιάτα αἷμα καὶ μ' αὐτὸ σὰ ν' ἀλάφρωσε. Τὴ δευτέρη μέρα, ὕστερα ἀπ' τὴν ἀφαιμάξη, ὁ Βύβερωφ ζύγωσε στὸ κρεββάτι ὅπου πλάγιαζε ἡ γυναῖκα του καὶ εἶπε:

— Δὲ θὰ τ' ἀφήσω ἔτσι ἐγώ, Ἀρήνα Ματβαίεβνα. Τώρα πῆρα ἀπόφαση γιὰ ὅλα... Τὸ βαθμὸ μου τὸν πῆρα μὲ τὴν ὑπηρεσία μου καὶ κανένας δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ μοῦ τὸν θίξει. Νὰ, τὶ σκέφτηκα. Θὰ γράψω σὲ κάποιον σημαντικὸ πρόσωπο τῆς ἐξουσίας αἴτηση καὶ θὰ ὑπογράψω ὁ δεῖνα ἀνθυπασπιστῆς... Ἀνθ-υπα σπι-στῆς... Καταλαβαίνεις; Γιὰ πείσμα! Ἀνθυπασπιστῆς. Ἄς εἶναι! Γιὰ τὸ πείσμα!

Κι αὐτὴ ἡ σκέψη τόσο τοῦ ἄρεσε τοῦ Βύβερωφ, πού τὸ πρόσωπό του ἄστραψε κ' ἐζήτησε κιόλας νὰ φάει. Καὶ τώρα φωτισμένος μὲ τὴ νέα του ἀπόφαση, περπατᾷ μεσ' οἱ κάμαρες, σατανικὰ χαμογελώντας καὶ ρευβάζει.

— Ἀνθ-υπα-σπι-στῆς. Γιὰ τὸ πείσμα!

Ἄπ' τὰ Ρωσικά.

ΣΤ. ΚΑΝΟΝΙΑΔΗΣ

ΙΒΑΡ ΛΟΥΝΤΜΠΕΡΓ

Ο ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓ

και τὸ πρόβλημα τοῦ Πόνου

I'.

Τὸ θέμα τοῦ κόσμου, ὅπως παρουσιάζεται στὶς αἰσθήσεις ἑνὸς ἀπαραστράπιστου παρατηρητῆ, φέρνει χωρὶς ἀμφιβολία σὲ μιὰν ἐντελῶς φυσιοκρατικὴ ἀντίληψη καὶ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελιξέως τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων καὶ δολόκληρης τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως. Μιὰ ματιὰ στὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία, τὴν πρὶν ἀπὸ τὸ Σωκράτη καὶ τὸν Πλάτωνα τὸ δείχνει ὀλοφάνερα· ἡ φιλοσοφία αὐτῆ, σ' ἔλο τῆς τὸ μεγάλο σύνολο, στηρίζεται σὲ ὑλιστικὰ θεμέλια· μὲ τὴν ἐμφάνιση ὅμως τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τὴν εἰσαγωγή ἰδεαλιστικο-μεταφυσικῶν ἰδεῶν, παρουσιάστηκε ἐκεῖνος ὁ μαιραῖος δυαδισμὸς (dualism), αὐτὸς ὁ χωρισμὸς δολόκληρης τῆς ὑπάρξεως σὲ σωματικὲς καὶ ψυχικὲς πραγματικότητες. Ὁ Νίτσε ἐχαρκτήρισε αὕτη τὴν ἐποχὴ, ὡς *ἐποχὴ τῆς γεννήσεως τῆς τραγωδίας* καὶ βλέπει σ' αὐτὴ τὴν πρώτη ἀρχὴ τῆς παρακμῆς, τοῦ κατήφορου ποῦ ἐπῆρε καὶ βρισκεται ἀκόμα ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς· τὴν Πλατωνικὴ φιλοσοφία καὶ τὸ χριστιανισμὸ τὰ ζευγάρωσαν ὁμορφα ὁμορφα εἰς πατέρας τῆς ἐκκλησίας σ' ἕναν πρώτης τάξεως παραλογισμὸ, ποῦ μέσα του ἀγκομαχάει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων δύο χιλιάδες χρόνια. Ὁ δυαδισμὸς αὐτός, αὐτὴ ἡ πλατωνικο-χριστιανικὴ ἡθικὴ, ἦταν ἡ παντογινὴ ἀφορμὴ τῶν τρομερῶν ἀγῶνων ποῦ ἀδιάκοπα βασανίζουν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἡ πηγὴ ἀτέλειωτων πόνων καὶ ψυχικῶν ἀπογοητεύσεων γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ, στὰ πνεύματα ἐκεῖνα ποῦ ρωτοῦν καὶ ψάχνουν νὰ βροῦν καὶ νὰ μάθουν. Αὕτη ἡ ἀρρωστιαρική ἡθικὴ τῆς παρακμῆς, σ' ἔλο τὸν περασμένο αἰῶνα, μετεβλήθη μὲ τὴν κληρονομικότητα σὲ μιὰ μόνιμη ἀρρωστιαρική κατάσταση—ἀπὸ ἡθικῆς ἀπόψεως—σ' ὅλη τὴ δυτικὴ φυλὴ, καὶ κοντὰ σ' αὐτὸ ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ γεννηθοῦν δυὸ ἀπὸ τοὺς χειρότερους θεσμοὺς ποῦ εἶδε ποτὲ ἡ ἀνθρωπότης· ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία καὶ τὸ νεώτερο κεφαλαιοκρατικὸ κράτος. Κάθε ζωὴ φέρνει σ' ὠρισμένες στιγμὲς τοῦ καιροῦ ποῦ περνάει, μιὰ ὠρισμένη κατάσταση πόνου· ἡ ἐκκλησία ὅμως καὶ τὸ κράτος ἔχουν κά-

νει αὐτὸν τὸν πόνο χίλιες φορές μεγαλύτερο, ἢ χριστιανικὴ μάλιστα θρησκεία τράβηξε τόσο μακρὰ μὲ τὴ διαβολοσύνη της ὥστε ἐπέβαλε κι ἐθεομοποίησε τὸν πόνο σὰν ἓνα ἀγαθό, σὰν ἓνα καθαρτήριο πῦρ, ποὺ ἀπὸ μέσα του βγαίνει ὁ ἄνθρωπος καθαρὸς καὶ δυνατὸς κι ἄξιος νὰ περάσῃ μέσα σὲ μιὰ κατάσταση μακαριότητος ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τοῦ τάφου. Ἀμέτρητα εἶναι τὰ ἄτομα ποὺ χάθηκαν μέσα σ' αὐτὸν τὸ λαβύρινθο ἀπὸ μεταφυσικὰ μονοπώτνια, αὐτὸν τὸν πυρετικὸ παροξυσμὸ ἀπὸ θεότρελλες κι ἐπίμονες θεωρίες κι ἐντελῶς παράλογες ἀπαντήσεις. Ὅλοι ὅμως αὐτοὶ οἱ δυστοχισμένοι, ὅπως κι ὕλες οἱ ἀποδείξεις τῶν δικαίων διακρίσεων τῆς ὀλισθητικῆς θεωρίας, γιὰ τὸ ψεύτικο φῶς τῆς δυαδικῆς αὐτῆς κοσμοθεωρίας καθὼς καὶ ἕλη ἢ διδάσεις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τὸ 1600 κι ἔδω κ' ἡ κριτικὴ ἔρευνα τῶν νεώτερων χρόνων γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς, δὲν κατόρθωσαν ν' ἀνοίξουν τὰ μάτια τοῦ κοσμάκη. Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος κ' οἱ νόμοι τῆς κληρονομικότητος στάθηκαν δυνατώτεροι κι ἀπὸ λογικὴ κι ἀπὸ παρατήρηση κι ἐμπειρία κι ὁ μεταφυσικὸς πόντος νὰ ἐξηγηθῇ ἢ ζωῇ χωρὶς—καλὸς ἢ κακὸς ἀδιάφορο—φυσιολογικὸς ἀρχὲς στηλόνεται τετράπηλος ὡς τὰ τώρα καὶ θὰ στηλόνεται σὲ πολλές ἀκόμα γενεές, γιὰτὶ εἶναι κι αὐτὸς ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ψυχικὴ περιουσία ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἐδημιούργησε μονάχος του.

II

Ὁ Στρίντμπεργ — ἓνα παιδί τῆς πιὸ ἀπόμακρης μεταβατικῆς ἐποχῆς ποὺ ὡς τώρα γνωρίζει ἡ ἱστορία, γεννημένος ἀκριβῶς ἐπάνω στὰ σύνορα τοῦ ρομαντισμοῦ καὶ τοῦ νατουραλισμοῦ, ἓνα παιδί τῆς κατώτερης τάξεως ἀναθρεμμένο στῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς τὰ ἰδανικὰ γιὰ τὴ ζωὴ, αὐτὰ ποὺ σκοτόνουν τὴ φέληση καὶ κατὰστρέφουν κάθε αἴσθημα—εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ τέλεια σχηματισμένους τύπους, ποὺ αὐτὴ ἡ δυαδική, ἢ φαινομενικὰ ὁμορφή, ἀλλὰ ψεύτικη ἀντίληψη τῆς ζωῆς μᾶς ἐχάρισε.

Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ Στρίντμπεργ δὲν ἦταν παρὰ ἓνα ἀτέλειωτο χαροπάλεμα μεταξὺ ἀμφιβολίας καὶ πίστεως, ἀνάμεσα, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά σὲ ριζωμένες κληρονομικὲς πνευματικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὴ ζωὴ, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη σὲ φυσιολογικοεπιστημονικὲς παρατηρήσεις.

Στὰ νεανικὰ του ἔργα, ὅπου ὅλα εἶναι ὑποταγμένα στοὺς νόμους τῆς ἀρχικῆς αἰτίας, ἀφήνει ὁ Στρίντμπεργ τὸ μοῖρατο νὰ παίξῃ μεγάλο ρόλο στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὶς συνθηκὲς τῆς ζωῆς ποὺ περιγράφει. Ἀργότερα, ἔταν ὁ τρόπος ποὺ ἔβλεπε τὴ ζωὴ καὶ τὸν κόσμο

άλλαξε, αντίληφθη τὸ δράμα τοῦ κόσμου μὲ ἓναν τελειολογικὸν τρόπο, σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχές τοῦ Χέγκελ· ἔδλεπε τότε στὴ ζωὴ καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀτόμων, μιὰ μυστηριώδη σκοπιμότητα ποῦ ἀσυνείδητα ἀρπαζόταν στὴ ζωὴ, ἔπαιρνε τὸν πόνο στὴ δούλεψή της καὶ τὰ διεύθυνε ὅλα πρὸς τὸ καλῦτερο. Μόνον ἐκεῖνος, ποῦ ὅπως ὁ Στρίντμπεργ ἀντιλαμβάνεται τὸ πικρῶδες, τὸ μὴ λογικόν, ὡς τὸ κεντρικὸ στοιχεῖο στὴν ὑπαρξή, μπορεῖ νὰ αἰσθανθῆ τὴ βαρῦτατη ἀνάγκη νὰ ὄσση, μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, δικαιολογία στὸ δρόμο τοῦ κόσμου. Μὲ τι περιφρόνηση τοῦ θανάτου ρήχνεται στὸ κοινωνικὸ πρόβλημα, ξεσκεπάζει τὴν τρέλλα καὶ τὴν ἀμυαλωσύνη ποῦ δέρνει ὅλη τὴν κοινωνικὴ μας νοικοκυρωσύνη, κάνει μιὰ θανάσιμη κριτικὴ τῆς μορφώσεως τῆς σημερινῆς ἀνώτερης τάξεως, βασισμένη σὲ μιὰ σχεδὸν ἐπιστημονικὴ ἀνικειμενικότητα. Αὐτὰ ποῦ ἔχει γράφει στὰ «Ὁμοῖα καὶ ἀνόμοια», στὸ «Καινούργιο βασίλειον», κ.λ.π. εἶναι ἀπὸ τὰ ὑπεροχώτερα ποῦ ἐγράφησαν γι' αὐτὰ τὰ ζητήματα, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Ἀλμπερτ καὶ τοῦ Τόριλντ.

Τίμια καὶ χωρὶς συμβατισμοὺς ἔρρηξε ὁ Στρίντμπεργ τὸ μάτι του στὸν κόσμον καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἀποψη κι' ἂν τοὺς ἐκοίταξε. Εἶχε τὸ θάρρος νὰ κοιτάξῃ κατὰμουτρα τὸν ἀπράντα· στο κινισμὸ τῆς ζωῆς, τὴν ἀσπλαγχνὴ κτηνωδία της, ποῦ ἀσυγκίνητη τσαλαπατᾷ τὸν πιὸ ἀδύνατον, αὐτὴν ποῦ μὲ τὸ δίκιον τοῦ ἰσχυροτέρου, χωρὶς ἠθικὴ αἰσθηματικότητα, γκρεμίζει κάθε ἐμπόδιο. Στὸν «Πατέρα», αὐτὸ τὸ μεγαλοφάνταστο δράμα ποῦ αἰχμαλωτίζει τὴν ψυχὴ, ἀφήνει ὁ Στρίντμπεργ αὐτὴ τὴν ἀπερίγραπτη κτηνωδία τῆς ζωῆς, μὲ τὴν κολοσσιαία ἐνέργεια μιᾶς φυσικῆς δυνάμεως, ν' ἀρπάξῃ στὰ νύχια της τὸ θῦμα της καὶ μὲ ἀσφάλεια νὰ τὸ φέρῃ στὴν καταστροφή.

III

Ἡ μεγάλη καὶ πονετικὴ, γιὰ κάθε τι ποῦ ζοῦσε καὶ πονοῦσε ψυχὴ τοῦ Στρίντμπεργ, αὐτὴ τὸν ἐτράβηξε ἀπὸ τὶς θεωρίαι τῆς νεότητος του σ' ἓναν πιὸ ἀφηρημένον καὶ μεταφυσικὸν τρόπο σκέψεως. «Γιὰ τὸν πόνον μου πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κάποιος λόγος. Κι' ὁ λόγος αὐτὸς ἢ βρίσκεται μέσα σ' ἐμένα τὸν ἴδιον, ἢ στὴν κοινωνία, ἢ σὲ μιὰ ἀνώτερη δύναμη ποῦ κανονίζει καὶ διευθύνει τὸ σύνολον». Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀποφῆς τοῦ ζητήματος ἢ ἄλλῃ, ποῦ παρουσιάζεται στὴ χριστιανικὴ ἀντίληψη καὶ τὴν περίοδο τῆς κολάσεως τοῦ Στρίντμπεργ, εἶναι ἢ ἀκόλουθη : ὁ πόνος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας κι ἡ ἁμαρτία αὐτὴ πρέπει νὰ

πληρωθή σύμφωνα με τὸ ρητὸ τῆς Γραφῆς : «μέχρι τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς».

Ἐδῶ παραμονέβει ἡ ἠθικὴ «ἡ μητέρα τῶν κινδύνων», στήνοντας καρτέρι στὸ θῦμα τῆς. Σ' αὐτὸ τὸ δίχτυ ἀπὸ τίς ὀχίεις πιᾶστηκε κι ὁ ὁ Στρίντμπεργ. Καὶ γι' αὐτόν, ἔπως καὶ γιὰ τοὺς περισσότερους ἄλλους ἀνθρώπους, ἡ πίστις σὲ μιὰ ἠθικὴ τάξη τοῦ κόσμου ἦταν πιὸ κοντὰ στὴν ἀνίληψή του κι ἡ πίστις αὐτὴ δὲ μπορεῖ νὰ παραπεταχτῆ ἐντελῶς, ἔταν οἱ ἀνθρώποι πιστέδουν σὲ ἀνώτερο ἀνθρωπιστικὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς. Ἡ πίστις ἕμως αὐτὴ δὲ μπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τὴ φύση ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς νόμους τῆς. Γιατὶ σύμφωνα μ' αὐτοὺς τοὺς νόμους, δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἠθικὴ ἀρχή, πού νὰ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῆ στὴ ζωὴ. Ὁ κόσμος κυβερνᾶται μὲ τὴ δύναμη κι ἡ φύσις εἶναι στραβή· μόνο ὁ ἀνίδεος πιστέβει σὲ μιὰ ἠθικὴ διακυβέρνηση τοῦ κόσμου. Ἄλλὰ καὶ μόνο ὁ ἀνίδεος κι ἀκάτεχος κι ἀδύναμος καὶ βασιτισμένος ἀνθρώπος μποροῦσε νὰ καθίσῃ νὰ σοφιστῆ ἓνα τέτοιο σύστημα ἐκδικήσεως, ἔπως π. χ. ὁ Χριστιανισμὸς. Ἔνα σωστὸ θησαυροφυλάκιο ἀπὸ τίς πιὸ μεγαλοστόχαστες καὶ πιὸ ραφινικρισμένες ἐκδικητικὲς σκέψεις πού πέρασαν ἀπὸ τὸ μυαλὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τότε πού πρωτόγινε ὁ κόσμος. Ὁ Ντάντε εἶχε ἀπολύτως ἄδικο δταν ἔβαζε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς κόλασης τὰ λόγια : «ἐμένα μ' ἐδημιούργησεν ἡ αἰώνια δικαιοσύνη». Ἐπρεπε νὰ βάλῃ «ἐμένα μ' ἐδημιούργησεν ἡ αἰώνια ἐκδίκησις». Γιατὶ ἡ καταδίκη, λέει ὁ Νίτσε, καὶ πρώτη ἀπ' ὅλες ἡ ἠθικὴ καταδίκη εἶναι ἡ ἀγαπημένη ἐκδίκησις τῶν στενοκέφαλων, ἐναντίον ἐκείνων πού δὲν εἶναι στενοκέφαλοι, καθὼς καὶ μιὰ ἀποζημίωση πρὸς ὄφελος τῶν, ἐπειδὴ ἡ φύσις δὲν τοὺς ἐνοιάστηκε καὶ πάρα πολὺ καὶ τέλος μιὰ εὐνοϊκὴ περίστασις ν' ἀποκτήσουν πνεῦμα καὶ νὰ γίνουν κι αὐτοὶ ἐκλεκτοὶ—γιατὶ ἡ κακία κι ἡ μοχθηρία πνευματοποιοῦν τοὺς ἡλίθιους». Τὰ αἰσθήματα τῆς ἐκδικήσεως, τὸ μῖσος κατὰ τῶν δυνατῶν, τῶν πνευματικῶς ἐλεύθερων, ἐκείνων πού σκέπτονται μὲ διάφορο τρόπο, πρέπει νὰ ἰκανοποιηθοῦν. Ὁ ἀγνωστος δρόμος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου πρέπει μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπο νὰ ἐξηγηθῆ. Οὐρανοὶ καὶ κόλασες, θεοὶ καὶ διάλοὶ ἐγέμισαν τὸν κόσμο, «οἱ δυνάμεις» ἔβαλαν μπροστὰ τὸ παιγνίδι τους, κι ὁ φόβος κι ὁ τρόμος ἐρρίζωσαν μὲς στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν τῶν ἀνθρώπων.

IV

Ἄταν ὁ Στρίντμπεργ στὴν κριτικὴ του γιὰ τὸ κοινωνικὸ πρό-

βλημα, έφτασε σ' εκείνο τὸ σημεῖο, όπου κάθε λύσις τῆς παλιᾶς ἀπόφωσ ἦταν συμπληρωμένη καὶ μιὰ καινούργια δημιουργία ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ, τρακάρισε ἀπάνω σ' ἓνα πλῆθος ἐμπόδια ποὺ ἦταν ἀδύνατον νὰ ὑπερπηδηθοῦν. "Ἐβλεπε τώρα ὅτι μιὰ κοινωνικὴ ἀναδημιουργία, δὲ θάδινε οὔτε σ' αὐτὸν οὔτε στοὺς ἄλλους τὴν εὐτυχία καὶ τὴν ἡσυχὴ ζωὴ ποὺ ἀγωνιζόντουσαν ν' ἀποκτήσουν. Ὁ πόνος θὰ λιγότερε πραγματικῶς μὰ δὲ θάπαθε ποτέ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ σκοπὸς, ἡ ἐρμηνεία, ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθῆ μὲ ἄλλο δρόμο, τὸ δρόμο τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ εἶχαν τὴν πιὸ μεγάλην ἐπίδραση στὴ στριντμπεργιανὴ κοινωνικὴ κριτικὴ ἦταν ὁ Quiding, ὁ Nordau, καὶ ὁ ἱστορικὸς Buckle. Οἱ ἄνθρωποι αὗτοι κατεύθυναν τὴν κοινωνικὴ κριτικὴ τους πρὸς τὶς καθαρὰ ὑλιστικὲς ἀρχές καὶ ἡ ἐπίδρασις των ἦταν πρὸς μεγάλο βαθμὸ γονιμοποιὰ σ' ὀλόκληρῃ τῇ ζωῇ τῆς σκέψεως τῶν Σουηδῶν διανοουμένων ἀπὸ τὸ 1880 καὶ ἔδῳ. Ἡ κοινωνικὴ ὁμως αὐτὴ κριτικὴ, αὐτὴ ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας δὲν ἱκανοποιοῦσε τὸν Στριντμπεργ. Τὰ αἰσθητάματα τῆς καρδιάς δὲν ἐννοοῦσαν νὰ ὑποταχθοῦν στὴν κριτικὴ τοῦ νοῦ. Ἡ ζητητικὴ του φύσις ἐνοσταλοῦσε τὴν ἀπόλυτην ἀπόδειξη, τὰ αἰσθητάματα τῆς νεότητος χλιμιντροῦσαν καὶ αὐτά, ὁ κόσμος ἀπλωνόταν ὀρθάνοιγτος, καὶ ὁ σκοπὸς ποὺ κανεὶς δὲν τὸν εἶχε ἐπιτύχῃ τραβοῦσε μὲ τ' ἀπόμακρα του μάγια. Γιατὶ ποὺ ἄλλοῦ μποροῦσε νὰ βρισκεται ὁ σκοπὸς καὶ νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἐξήγησις τῆς ζωῆς ἂν ὄχι στὶς ἐξακριβωμένες ἐπιστήμες.

Μὲ μιὰ ἐντατικότητα ποὺ δὲν ὑπάρχει ὅμοια ρήχνεται τώρα στὴ σπουδὴ αὐτῶν τῶν ἐπιστημῶν. Ἐδῶ ἦταν τὸ βέβαιον καὶ ἀσφαλὲς σημεῖο ποὺ μποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ πιάσῃ. Ἐδῶ ὑπῆρχε κάτι ν' ἀρπαχθῆ κανεὶς ἐπὶ τέλους ἀπάνω, κάτι ποὺ ἡμέρονε τὴν ἀμφιβολία, τὴν ἀησυχία. Καὶ ὁμως, καὶ στῆς ἐπιστήμης τὸν κόσμο ἤυρε ὁ Στριντμπεργ τὴν ἀβυσσο τοῦ χάους ν' ἀνοίγει μπροστά του τὸ ἀτέλιωτο τῆς στόμα· Βρῆκε ἀτέλιωτα κενά, ἀδειες προῦποθέσεις, λεξομπερδέματα καὶ ὑποθετικὲς κατασκευές. Τὸ μεγάλο μυστικὸ τῆς ζωῆς, τὸ ἀκίνητον σημεῖο τῆς σκέψεως ἡ ἀρχικὴ ὠθητικὴ δύναμις τοῦ κόσμου: "Ὅλα χανόντουσαν καὶ ἔτρεχαν σὰ νερὸ μέσ' ἀπὸ τὰ δάχτυλα του κάθε στιγμῆ ποὺ θαρροῦσε ὅτι τὰ κρατοῦσε στὰ χέρια του. Κι ἀφοῦ πέταξε μακριὰ καὶ τὸ χριστιανισμὸ καὶ τὴν ὑλιστικὴ φιλοσοφία καὶ τὴν ἐπιστήμη, ἐννοήσῃ τὸν ἑαυτὸ του ἐντελῶς περιττὸ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο καὶ τοῦ πέρασε μάλιστα ἀπὸ τὸ νοῦ νὰ σκοτωθῆ μονάχος του.

V

Γιατί νά ζοῦμε αὐτὴ τὴ ζωὴ, τι ἔχουμε νά κάνουμε σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμο, ἔταν τὸ ἀσκοπο καὶ τὸ παράλογο εἶναι οἱ κυρίαρχες δυνάμεις τῆς ὑπάρξεως ; Γιατί δὲν ὑπάρχουν ἀπαντήσεις γιὰ τὶς ἐρωτήσεις ποὺ προβάλλουμε ; Σὰν τὸν Χάμλετ, φιλοσοφοῦμε κι ἑμεῖς γιὰ τὴ ζωὴ, σὰν τὸν Σοπερχάουερ τὴν παρομοιάζουμε μ' ἓνα ὄνειρο τῆς ἀνιδύσης βουλήσεως, σὰν τὸν Πίκο ντέλλα Μιράντα τ' ἀγκαλιάζουμε ὅλα, τὰ ἐξηγᾶμε ὅλα μὰ στὸ τέλος μᾶς παίρνει ἀποκάτω ἡ ἐκμηδένισης τοῦ ἀπόλυτου σκεπτικισμοῦ καὶ σὰν τὸν Στρίντμπεργ πέφτουμε ἀπὸ τὸ ἓνα ἀδιέξοδο σ' ἓν ἄλλο ἀκόμα πῶς χειρότερο. Μανιακοὶ ρηχνόμαστε μπροσιά, στὸ φῶς ἢ στὸ σκοτάδι, ποῶς ξέρει ! Στὸ τέλος θὰ τὸ μάθουν τὰ πνεύματα ποὺ θὰ ξέρουν ὅτι κάποτε ἔζησαν.

Ὁ πόνος καὶ τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς ἔπρεπε γιὰ τὸν Στρίντμπεργ — ὅπως καὶ γιὰ ὅλα τὰ πνεύματα ποὺ σκέπτονται — νὰ ἐξηγηθῇ. Αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τοῦ ἔσωσε τὴ ζωὴ, ἐνῶ συγχρόνως τὸν ἔσπρωξε σ' ἐκείνη τὴν καταστροφή καὶ τὸν ἔρρηξε στὴν πῶς βαθιὰ κόλαση τῆς ζωῆς του : στὸ μεγάλο θάλαμο τοῦ τρόμου τῆς μαύρης μαγείας.

Τώρα θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ νομίσει ὅτι ὁ Στρίντμπεργ εἶχε πιά χαθῆ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὅταν παραδόθηκε στὴν ἐξουσία τῆς καθαρῆς μαγείας. Κι' ἀπὸ κει ὅμως ἀκόμα εἶχε τὴ δύναμη ν' ἀποτραβηχθῆ, τὴ δύναμη νὰ σπάσει τὶς ἀλυσίδες ποὺ ἡ μαγικὴ ἐπιστῆμη δένει τὶς ψυχὲς κοντὰ της. Καὶ πάλι ξαναρωτᾶει κανεὶς : γιατί ἄραγε ὁ Στρίντμπεργ ἄφησε τὸν κόσμο τῆς ἐπιστῆμης καὶ τῆς πραγματικότητος κι ἔπεσε στὴν ἐξουσία τῶν «πνευμάτων» καὶ τῶν «δυνάμεων» ; Καὶ πάλι ὅμως ἡ ἀπάντησις θὰ εἶναι : ἐπειδὴ ὀλόκληρη ἡ μεταφυσικὴ του προσπάθεια, ὅλη ἡ ζήτησις κι ἡ ἔρευνά του δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀσβυστη δίψα τῆς μεγάλης του ψυχῆς, νᾶβρη κάπιο λόγο στὸν πόνο, ἓνα σκοπὸ γιὰ τὴ ζωὴ· μὲ ἄλλα λόγια μιὰ ἔρευνα γιὰ κάποιον Θεὸ καὶ μιὰ ἁρμονικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς.

VI

«Ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν τὶς ρίζες τους στὴν καρδιὰ τῆς ζωῆς. Σὲ κάθε σημάδι ὁ δρόμος πρὸς τὸ μυστήριο εἶναι ἀνοιχτός — γιὰ ἐκείνους ποῦχουν τὴ δύναμη νὰ ἰδοῦν», λέει ὁ Ἑκελαντ. Αὐτὰ τὰ λόγια ἓνός ἄλλου ζητητῆ τῆς ἀλήθειας καὶ λάτρη τῆς ὁμορφιάς — ἓνός ἀνδρὸς ποὺ μὲ γνήσια γαλήνη σὰν τοῦ Γκαίτε κοιτάζει τὴ ζωὴ καὶ τὴν ὑπαρξή, μᾶς δείχνουν τὴ μεγάλη δυσκολία γιὰ νὰ δοθῆ μιὰ ἐξηγήση

για τὸ σύμπαν καὶ τοὺς νόμους τοῦ σύμπαντος, ἐκτὸς ἂν ἔχωμε τὴν ἀφάνταστη δύναμη νὰ βλέπωμε τὸ ἀπλό, τὸ ὠραίο, τὸ καλὸ σὲ ὅλα παρ' ὅλη τὴν κτηνωδίαν, τὸν πόνο καὶ ὅλη τὴν ἀνήκουστη δύναμη τοῦ κακοῦ. Ἄς σταθοῦμε μπροστὰ στὸ ἀνεξερεῦνητο, γιατί' ἴσως κι ἡ ἐγκαρτέρηση νὰ εἶναι κάτι μεγάλο πρᾶγμα, ἕνας ἡρωϊσμός, ἕνα κατόρθωμα. Ὑπάρχει ἄλλο πιδ συγκινητικὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὸ νὰ βλέπη κανεὶς τὸν πόνο νὰ στηλόνεται ὀλόρθος μὲ τὴν ὑπερήφανη του ἐγκαρτέρηση. Ἔτσι καὶ μὲ τὸν Στρίντιμπεργ. Μέσα ἀπὸ τὸ πύργινο χυτήριο τοῦ πόνου ξανασηλώθηκε ὀλόρθος κι ἀλυγίστος, πάντα ἀγέραστος καὶ πάντα νέος. Ἡ κριπλάνησις στὴν ἔρημο, ἡ ψυχικὴ κρίσις ποὺ εἶχε περάσει ἦταν πολὺ ἀλλοιώτικη καὶ πολὺ πιδ μεγάλη καὶ δυνατὴ ἀπὸ αὐτὲς ποὺ συμβαίνουν στοὺς συνειθισμένους ἀνθρώπους, τὸ παίρνομε ἀπόφαση, παρηγοριώμαστε τόσο εὐκολα, δὲν ξέρομε τίποτε γιὰ τὴ ζωὴ. Πιστέβαμε ὅτι αὐτὴ θὰ μᾶς δώσῃ — ταυλάχιστον μὲ τὸν καιρὸ — ὅτι ζητάει ἡ καρδιά μας. Τὸ μεγαλετο ὅμως τοῦ Στρίντιμπεργ κυρίως βρίσκεται σ' αὐτό : ὅτι τὴν ἔζησε τὴ ζωὴ, τὴ ζύγιασε καὶ τὴ μέτρησε καὶ δὲν ἔλπιζε τίποτε περισσότερο ἀπ' αὐτὴν· κι ἐντούτοις εἶχε τὴν παλληκαριά νὰ τὴν κερδίσῃ νὰ φυλάξῃ γερὴ τὴν ψυχικὴ του ζωὴ καὶ ὅσα ὁμολογητικὰ του ἔργα ν' ἀφήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ πάρῃ κι αὐτὴ τὸ μερίδιό της ἀπὸ τοὺς ἐγκρεμοὺς κι ἀπὸ τὰ βάρη, ὅπως κι ἀπὸ τὶς ὁμορφιὰς τῆς ζωῆς, ποὺ εἶνε κρυμμένες γιὰ τοὺς κοινούς θνητοὺς στ' ἀπόσκια τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

«Πιδ πικρὸ κι ἀπ' τὸ θάνατο γιὰ μένα δὲν εἶν' ἄλλο, παρὰ — ν' ἀναγκάζεσαι νὰ παίρνεις τὸ μεγάλο περίγελο στὰ σοβαρὰ — νάχησι γιὰ ὅσια καὶ ἱερὰ τέτιες προστυχιὰς καὶ κτηνωδίαις».

(«Ο Μεγάλος δρόμος»)

Ἰστερα ἀπὸ τὸν Βαϊνίγκερ καὶ τὸν Ἴψεν, ὁ Στρίντιμπεργ εἶναι ὁ τελευταῖος μορφωμένος ἀνθρώπος ποὺ ἔχει παγκόσμια σημασία.

Μιά μεγαλοφυὰ αἰώνων, μὲ γιγάντια δύναμη, στρατοκοποῦσε ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς στὰ μεγάλα ἀψαχτα σύνορα, ποὺ βρίσκονταν δεξιὰ κι ἀριστερὰ στὸ μεγάλο δρόμο τῆς Ἱστορίας, —φάχνωντας κι ἀνιστορῶντας αὐτὰ τὰ προϊστορικὰ δάση τῶν ψυχῶν, ὅπου τόσοι καὶ τόσοι στρατοκόποι ἔχασαν τὸ δρόμο καὶ χάθηκαν. Ἡ μεγαλύτερη του σημασία εἶνε στὸ ὅτι ἔδειξε πόσο μακρὰ ἡ ἀνθρώπινη δύναμη τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐρμηνείας μπορεῖ νὰ φτάσῃ, χωρὶς νὰ περάσῃ τὰ ζῆρια τοῦ πραγματικοῦ. Κι—ἂν τόκανε κι αὐτὸ καμιὰ φορὰ—σπρωγμένως ἀπὸ δυνάμεις πιδ δυνατὲς ἀπὸ τὸ λογικὸ—κι αὐτὸ ἐβγήκε σὲ καλὸ

για μᾶς τοὺς ἄλλους. Γιατί ἔτσι ἀπόδειξε ἔδτι ἡ ζωὴ καὶ τὰ μυστήρια τῆς ζωῆς δὲ μπορεῖ νὰ ἐξηγηθοῦν, διὲ πίσω ἀπὸ τὰ δημιουργήματα κανεὶς δημιουργὸς δὲν ἀφίνει νὰ πιασθῆ, ἀδιάφορο μὲ τὶ τρόπο θὰ ζή- τήσωμε νὰ τὸν ἀνακαλύψωμε.

Ἐπὶ τὸ Σουηδικὸ

I. E. ΧΡΥΣΑΦΗΣ

CAMILLE MAUCLAIR

P A S T E L

Ἐν σὲ ζωγράφιζα μιὰ μέρα, ἀγαπημένη μου, θὰ σῆβαζα στὸ βᾶ-
δος μιᾶς πόλης ἐκκληχτης ἀπὸ τὰ τρεμουλιαστὰ φῶτα τῆς κι ἀπὸ τὰ
αἰφνίδια ἀναφυλλητὰ μέσ' στὴν ὁμίχλη τοῦ δειλινοῦ τῆς, — κ' ἡ πόλη
αὐτὴ θὰ εἶταν ἡ ἀνταύγεια τῶν ἵταραγμένων καὶ μυστηριώδικων σκέ-
ψεῶν σου, ποὺ τὸ πρόσωπό σου φοβᾶται νὰ φανερώσει. Θὰ εἶσουνα
τὰ ποτέλεσμα τῆς χινοπωρινῆς καταχνιάς, ποὺ ἔχει λιγότερην ὑγρασία
ἀπὸ τὴν οὐσία ποὺ φαίνονται νᾶναι φτιασμένα τᾶληθινὰ δάκρια, ποὺ
κατεβγαίνει ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς σὰ δάκρια στὸ μάγουλο χήρας, μὲ σι-
γανὰ καὶ θλιμένα γλυστρίσματα στὸ ρυθμὸ τῆς κρουμένης καρδιάς,
κάτω ἀπὸ τὰ ροῦχα καὶ τὴ σάρκα. Ἡ ὄψη σου, σκεφτικὴ καὶ σὰν ἀπα-
γορευμένη γιὰ τὴν προσεχὴ αὐγὴ θᾶμοιαζε νὰ μαντεύει πὼς ἐκεῖνο τὸ
βράδι εἶταν τὸ τελευταῖο τῆς, — καὶ θᾶχε πιά μέσα τῆς ὅλο τὸ μελλού-
μενο πάθος στὴ διπλὴ πτυχὴ τῶν κυματιστῶν μᾶλλιών σου, γύρω ἀπὸ
τὴν ὠχρὴ καὶ λεπτὴ σάρκα, καθαρὴ ἀπὸ ἓνα γλυκὸ κρῦο ποὺ
εἶχε παγῶσει τὸ πικρὸ καὶ μολυβένιο νερὸ τῶν μισόκλειστων ματιῶν
ὑποὺ πνίγουνται ἀργὰ τὰ νεκρὰ φύλλα τῆς ἀγάπης μου. Ἐνα μαῦρο
πουλί, στὴν ἄκρη τῆς τόκας σου, βαλμένο μ' ἓνα ἀνοιγμα τῶν φτερῶν
γεμᾶτο οἶχτο, μὰ ὥστόσο φορτωμένο μὲ τὶς παραγγελίες τοῦ πεπρωμέ-
νου, θὰ δυνάμωνε τὴ φωνὴ του μὲ τὴ νύχτα ποὺ θὰ πέραγε μέσ'
ἀπὸ τὰ φτερά του. Κ' ἐσύ, ποὺ ζεῖς μὲ τὸ γέλιο, θᾶνάβαλλες νὰ μᾶς
κάνεις νὰ νιώσουμε τὸ δυνηρὸ πεπρωμένο σου, ποὺ κ' ἡ ματιὰ ἀκόμα,
ρωτιῶντα; μὲ τρόμο, θᾶρχνιόταν νὰ καταλάβει.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,”

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΒΓΛΗΘΗ ΣΤΟ ΥΠΕΘΣ ΚΑΘΗ ΗΜΕΡΑ

ΙΑΡΧΥΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

(1903 — 1922)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΤΗΣ: ΕΤΑΙΡΙΑ “ΤΥΠΟΣ,”—ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ· ΜΡΙΣΤΗΙΔΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΕΣ: ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΑ ΔΡ. . . . 50 ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡ. 6
ΓΙΑ ΤΟ ΗΕΤΕΡΙΚΟ > . . . 100

ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑ “ΤΥΠΟΣ,”
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΙ Ο,ΤΙ ΣΧΗΤΙΚΟ ΜΗ ΤΗΝ ΥΔΗ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΥΣΗ ΤΟΥ “ΝΟΥΜΑ,”
ΤΗ ΧΗΡΙΟΓΡΑΦΙΑ ΔΗΗ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΜΕΝΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

— ΦΕΒΡΥΑΡΙΟΣ 1923

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Τὸ ζήτημα τοῦ Φιλολογικοῦ Ἀριστείου συγκινεῖ πάλι τοὺς κύκλους τῶν λογίων. Μὰ ἡ Κυβέρνηση δὲν πρέπει νὰ προσέξει στὶς ἐπιθυμίες τῶν διαφόρων φιλόδοξων καὶ συφεροντολόγων. Ἄν πρόκειται τὸ Ἀριστεῖο νὰ κρατηθεῖ σὲ κάποιο ὕψος καὶ νὰ μὴν καταστήσῃ σάν τὸ Σταυρὸ τοῦ Σωτήρος στὰ στήθη μικροκομματαρχίσκων, πρέπει ἡ ἀπονομή του νὰ γίνῃ μὲ τὴ μεγαλήτερον προσοχὴ καὶ τὴ μεγαλήτερον αὐστηρότητα. Ἡ θεωρία τῆς ἐνθάρρυνσης τοῦ λογοτέχνη, εἶναι μιὰ ἀστεία θεωρία. Ἐνας ἀληθινὸς καλλιτέχνης δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ καμιά ἐνθάρρυνση καὶ κρατικὴ ἀναγνώριση γιὰ νὰ τραβήξῃ τὸ δρόμο του. Καὶ χωρὶς Ἀριστεῖο καὶ πεινασμένος θὰ ξακολουθήσῃ νὰ παλεύῃ γιὰ τὴν Τέχνη του καὶ γιὰ τὴ Δόξα του. Ἐκεῖνο ποῦ θὰ εἶχαμε νὰ συστήσουμε πρῶτα πρῶτα εἶναι πὼς πρέπει νὰ ἀφαιρεθεῖ ἀμέσως τὸ Ἀριστεῖο ἀπὸ ὅσους δόθηκε γιὰ προσωπικοὺς ἢ κομματικοὺς λόγους. Σὲ ὅσους θὰ ἀπομείνουν ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐκκαθάριση νὰ προστεθοῦνε ἄλλοι τέσσερις πέντε. Ἐννοεῖται πὼς δὲ φανταζόμεστε ποτὲ πὼς εἶναι δυνατό μέσα σ' αὐτοὺς νὰ μὴν περιέχονται τὰ τιμημένα ὀνόματα τοῦ Ψυχάρη, τοῦ Πάλλη, τοῦ Ἑφταλιώτη, τοῦ Δ. Ταγκόπουλου. Ὅπως ἐπίσης δὲ φανταζόμεστε πὼς εἶναι δυνατό νὰ εἰσπηδήσουν μέσα στὴ χορεία τῶν Ἀριστείουχων οἱ δημοσιογράφοι καὶ οἱ χρονογράφοι τῶν Ἀθη-

ναίικων ἔφημερίδων. Ἔτσι θὰ σχηματιστεῖ ἓνα μικρὸ σῶμα ἀπὸ ἄνθρώπους ποὺ δουλέψανε τίμια γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Ἐπειτα κάθε 3—4 χρόνια μπορεῖ νὰ συνέροχεται τὸ σῶμα αὐτὸ γιὰ νὰ σκεφτεῖ ὄχι σὲ ποιὸν πρέπει πάλι νὰ δώσῃ τὸ Ἄριστεῖο, μὰ ἂν παρουσιάστηκε στὸ διάστημα αὐτὸ κανεὶς νέος ἄξιος γιὰ τὸ Ἄριστεῖο.

ΣΥΖΗΤΙΕΤΑΙ τὸ ζήτημα τῆς οἰκονομικῆς ὑποστήριξης τῶν Λογοτεχνῶν ἀπὸ τὸ Κράτος. Καὶ στὸ ζήτημα αὐτὸ χρειάζεται μεγάλη προσοχή. Οἱ λογοτέχνες ποὺ κάτω ἀπὸ τὴν πίεση κάποιας σκληρῆς ἀνάγκης κηρύσσονται ὑπέρμαχοι αὐτῆς τῆς ἰδέας, ἄς συλλογιστοῦνε πῶς ὅταν τὸ Κράτος δίνει κάτι, ἐννοεῖ νὰ τὸ πάρει πίσω καὶ μὲ τόκο μάλιστα. Ἔτσι ἂν τὸ Κράτος δώσει μισθοὺς ἢ βραβεῖα στοὺς λογοτέχνες, θὰ ζητήσει οἴγουρα νὰ τοὺς μεταβιάσει σὲ ὑποταχτικούς του. Θὰ ἔχουμε ἔτσι μιὰ τέχνη κρατική, ὄχι μιὰ τέχνη λεύτερη καὶ προοδευτική καὶ ἐπαναστατική, ποὺ νὰ μὴ λογαριάζει καὶ νὰ μὴ ἔχει ἀνάγκη κανέναν. Ἐννοεῖται πῶς αὐτὸ ἔχει σημασία γιὰ κείνους τοὺς λογοτέχνες ποὺ ἔχουνε κάτι νεώτερο νὰ εἰποῦνε, ἔξω ἀπὸ τὰ χιλιοειπωμένα. Οἱ ἄλλοι θὰ τὸ θεωρήσουνε βέβαια τιμὴ τους νὰ γίνουνε δοῦλοι τοῦ Κράτους.

Οἱ λογοτέχνες δὲν πρέπει νὰ τὰ περιμένουνε ὅλα ἀπὸ τὸ Κράτος. Ἄν τὸ Κράτος δὲν μπορεῖ ἢ δὲν πρέπει νὰ τοὺς συντρέξει, αὐτὸ δὲ σημαίνει πῶς πρέπει νὰ μείνουνε μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα. Ἄς μαζευτοῦνε, ἄς ἀποτελέσουνε ἓνα σωματεῖο κι ἄς ζητήσουνε ὠρισμένες παραχώρησες ἀπὸ τὴν κυβέρνησι. Κάποιος πρότεινε νὰ παραχωρηθεῖ σ' ἓνα τέτοιο σωματεῖο ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ φόρο τοῦ βιβλιοσήμου καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ φόρο τοῦ χαρτιοῦ καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ καθαρὰ κέρδη τῶν ἐκδοτῶν γιὰ προικοδότηση ἑνὸς ταμείου ἀλληλοβοηθείας. Πολὺ σωστό. Ἐνα τέτοιο σωματεῖο θὰ μπορούσε ἀκόμα νὰ ἐπιβιάσει αὐτὸ στοὺς ἐκδότες τοὺς οἰκονομικοὺς ὄρους γιὰ κάθε ἐκδοση. Καὶ ἄλλα πολλά μὴ μπορεῖ νὰ γίνουνε μὲ τρόπο ποὺ καὶ οἱ λογοτέχνες νὰ ὑποστηριχτοῦνε καὶ ἡ Τέχνη νὰ διατηρήσει τὴν ἀνεξαρτησία της ἀπέναντι στὸ Κράτος. Μὰ χρειάζεται ἔνωση καὶ ὀργάνωση πάνω σὲ κατάλληλες καὶ νεωτεριστικῆς βάσεως, ὄχι κλάψες καὶ Φτωχοπροδρομισμοί.

ΤΟΝ κ. Κακοῦρο καὶ τὸν κ. Σωτηρίου, τοὺς δύο καινούριους τμηματάρχες τῆς Μέσης καὶ τῆς Δημοτικῆς ἐκπαίδευσης, ἐπιφυλασσάμαστε νὰ τοὺς κρίνουμε ἀπὸ τὴ στάση ποὺ θὰ κρατήσουνε καὶ οἱ δύο στὸ ζήτημα τῆς Ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης. Τὸ ζήτημα αὐτὸ γρή-

γορα θά ξανάρθει, καθὼς φαίνεται, στὴ μέση. Ὅταν ἔγινε ἡ πρώτη ἀπόπειρα νὰ ἐπιβληθῆ ἡ μεταρρύθμιση, ὁ «Νουμάς» εἶπε πλατιά τὴ γνώμη του. Ἐλπίζουμε πὼς στὴ δεύτερη ἀπόπειρα δὲ θά λησμονηθοῦνε οἱ γνῶμες τοῦ «Νουμά» πὺν δὲν ἀποτελοῦνε μόνο τις γνῶμες ἐνὸς ἀπλοῦ περιοδικοῦ ἀλλὰ ἐκπροσωποῦνε αὐτὴ τὴν ἔννοια τοῦ δημοτικισμοῦ.

Εὐχόμεσθε οἱ δυὸ νέοι τμηματάρχες μαζί μὲ τοὺς ἄλλους δημοτικιστὲς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, νὰ βαδίσουνε μὲ βῆμα σταθερὸ πρὸς τὴ διεύθυνση τοῦ ἀληθινοῦ δημοτικισμοῦ γιατί ἀλιότικι καὶ ἡ νέα ἀπόπειρα σίγουρα θά ναυαγήσει ὅπως καὶ ἡ πρώτη. Ἡ πείρα ἀπόδειξε πὼς μὲ τὰ μισὰ μέτρα καὶ μὲ τὴ διπλωματία τὸ ζήτημα δὲ λύνεται. Χρειαζέται ἀπόλυτη ἐπαναστατικότητα καὶ εὐλικρίνεια. Ἀλλὰ γιὰ ὅλα αὐτὰ θά εἰποῦμε καὶ πάλι πλατιά τὴ γνώμη μας σὰ θάρθει ἡ κατάλληλη ὥρα.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Γιάννη Βλαχογιάννη «ΛΑΟΣ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ» Ἀθήνα 1922.

(Ἀπόσπασμ' ἀπὸ τὸ Δελτίο τῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρίας).

Μιχαὴλ Πετρίδης «ΕΞΑΣΤΙΧΑ». Ἀθήνα, 1923.

Τυμφορηστοῦ «ΔΕΙΛΙΝΑ». Ἀθήνα, 1923.

Κωστή Μπαστουνόπουλου «ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΛΟ». Ἀθήνα, 1922.

Ν. Δ. Περιολαράκη «ΦΩΣ, ΦΩΝΕΣ, ΜΥΡΑ». Ἀθήνα, 1923.

— Μὲ τὴ μονογραφία του τούτῃ ὁ συγγραφέας τοῦ «Πετεῖνου», ψυχολογεῖ σὲ λίγες σελίδες τὴν αὐτόχυτη λαϊκὴ ποίηση, καὶ ξηγᾷ τὸν τρόπο πὺν γίνεται ἡ σύνθεση τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία, ἡ θεϊκὴ γαλήνη εἶναι στοιχεῖα πὺν παύρνει ὁ λαϊκὸς ποιητὴς γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἀντικειμενικὴ του ποίηση. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα σοφὰ σημειώνει καὶ τὰκόλουθα ὁ κ. Βλαχογιάννης :

«Ἄν στήσετε τ' ἀπτί, κὶ ἀκουμαστήτε τῆς μοναξιάς· τὸ μυστικὸ, θά δῆτε πὺς αὐτὸ δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἡ θλίψη. Θλίψη χύνει ὁ ἥλιος ἅμα βασιλεύει, καὶ τ' ἀγέρι ἅμα βογγᾷ στὰ πεύκα, καὶ τὸ νεράκι ἅμα κυλάει σιγαλινὸ ἀπὸ τὴν ἀνάβρα του. Κὶ ὁ ποιητὴς ἄν εἶναι ἀληθινός, θλίψη θά χύνῃ ἀπὸ τὴν καρδιά του. «Τὰ πιὸ γλυκὰ τραγούδια μας εἶναι κείνα πὺν μιλάνε γιὰ τοὺς πιὸ πικροὺς μας διαλογισμοὺς» εἶπε ὁ Σέλλεϋ».

Σωστὸς βέβαια ὁ λόγος τοῦ ποιητῆ. Θά μπορούσαμε ὅμως νὰ συμπληρώσομε ἡμεῖς πὺς στοιχεῖο ποιητικὸ εἶναι καὶ ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς, μὰ πὺς τὴν ὥρα πὺν θά τὴν τραγουδήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴ χαρὰ τούτῃ,

θλιμένος θὰ εἶναι στή θύμησή της, κ' ἡ θλίψη του θὰ στέκεται σὲ νοσταλγία θερμὴ γιὰ τὴ χαμένη εὐτυχία.

— Ὁ Μιχάλης Πετρίδης ἀπὸ τὸ Καστελόριζο, καλῶς συνεργάτης τοῦ «Νουμά», καὶ τῶρα καθηγητὴς σὲ γυμνάσιο στὸν Πειραιᾶ, τύτωσε καινούρια του ποιητικὴ συλλογὴ, ὕστερ' ἀπὸ τὰ «Λογία» ποὺ βγήκανε στὰ 1914.

Τὰ τραγουδάκια του εἶναι τρυφερά, καὶ σπαρταροῦνε ἀπὸ καημό, πόνο καὶ σκέψη. Ζουγραφίζει ἀταλά καὶ μὲ γλυκὰ λυρικά χρώματα. Μονάχα στὸ στίχο του θὰ θέλαμε περισσότερη προσοχὴ καὶ μαστοριά. Ἀπὸ τὰ «Ἐξάστιχα» τυπώνουμε τὸ ἀκόλουθο :

Πρωϊνὴ θάλασσα

Ροδοβαμένη ἡ θάλασσα ἀπ' τῆς Ἀόγῆς τὰ φῶτα
σκορπίζει σὰν πλανέματα τὰ γέλια της τὰ πρῶτα.
Μὲ τὴ βαρκούλα ὀργώνοντας τὰ ἡμερα νερά της
ρουφῶ σὰν ἄδολο κρασί τὴν ὀρθρινὴ ὁμορφιά της
καὶ κλειῶ γιὰ πάντα μέσα μου τὴν ἄγια της μυροπνοὴ
ποὺ σβιώντας κάθε μου καημὸ θὰ μοῦ γλυκαίνει τὴ ζωή.

— Στιχογραφήματα χωρὶς καμιὰ πνοή, καμιὰ συγκίνηση. Ποίηση καθυστερημένη, τοῦ 1840. Θέματα χλιοειπωμένα. Πατριδες, πόλεμοι, αἰσθηματισμοὶ κούφιοι. Λάθη μετρικά, χασμωδίες, παρατονισμοὶ σὲ κάθε ποίημα, σὲ κάθε στίχο σκεδόν. Ἄγνοια καὶ τῶν πιὸ στοιχειώδων κανόνων τῆς Ποιητικῆς. Γενικί, τὰ «Δειλινά», μιὰ κακόφωνη χασμωδία στὴ Νεοελληνικὴ ποίηση, ὅπως διαμορφώθηκε τὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια.

— Τολμηρὸ σκηνικὸ ἔργο, ποὺ ξετυλίγεται γοργά, καὶ ζουγραφίζει ζωηρὰ τὴν κοινωνικὴ ἐξαχρείωση τῆς ἐποχῆς μας.

— Σὰν ἓνα ὁμορφο κατακόκκινο μῆλο ποὺ τῶχει φάει μέσα τὸ σχολήκι, τέτοια ἡ συλλογὴ τραγουδιῶν τοῦ κ. Περβολαράκη. Καμαρώνεις τὸ βιβλίο κι ἀνατριχιάζεις μὲ τὸ περιεχόμενο. Ἡ συλλογὴ περιέχει τραγούδια μὲ τοὺς ὠραίους τίτλους : Σκέψη, αἴτηση, σύλληψη, ἄρμονία, νοῦς, τέχνη, θάλασσα. Μὰ ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα λείπουν ἀπὸ τὸν ποιητὴ καὶ μονάχα τὸ τελευταῖο ὑπάρχει μέσα στὴ συλλογὴ καὶ στὸ μυαλό του.

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Γαλλική, Ἰταλική, Τσεχοσλοβάκικη, Ἰσπανική Φιλολογία.

Γαλλική Ποίηση: Νέα ποιήματα: Φγκύς, Ρενὲ Μαράν, Ζάν Σαρμάν, Σουζάννα Ρενώ.—Ἐκλογή ποιημάτων τοῦ Φρανσίς Ζάμμ.—«Les Pipeaux» τῆς Ροζεμόντ Ζεράρ.—Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Βερλαίν.

Ἰταλική ποίηση: Μποργκέζε — Οἱ «Poésies» τοῦ Γιοβάννι Τοίνα — Ντέγκο Καρόλιο: «Οὐμανιτά» — «Πρῶτα τραγούδια» Μικαλάγγελο.—Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Τριλούσσα. Ρομάντζο: «Malacarne», τοῦ Κάρολο Δινάτι — «Confessione e Memorie» τοῦ Φερντινάντο Μορτίνι. Κριτική: «Καινούριες μελέτες γιὰ τὸ Dante». — «Il Carducci in professione d' uomo». — Ὁ Γιοβάννι Πάσκολι σύμφωνα με τὶς θύμησες ἐνὸς φίλου.

Τσέχοι λογοτέχνες: Βοχλίκυ — Τίγκ — Μιλός Μαρεν — Ρουζένα Σβομπόντοβα. — Ὁ Σλοβάκος ποιητὴς Βιεντοσλάβ.

Τὸ ρομάντζο στὴ Λατινική Ἀμερική: Pedro Prado — Ἐντμούντο Μοντάνιε. — Μιά ποιήτρια ἀπὸ τὴ Χιλή.

Ἡ ποίηση αὐτοὺς τοὺς τελευταίους μῆνες στὴ Γαλλία δὲ μᾶς ἔδωσε πολλὴ παραγωγή, ἀντίθετα μετὰ τὸ ρομάντζο. Καὶ ἀπ' ὅσες συλλογὰς καινούριες βγήκανε δὲν εἶδαμε σπουδαῖα πράγματα.

Ἀπ' τὰ καινούρια ποιητικὰ βιβλία ἓνα πού ξεχωρίζει εἶναι ὁ «*H. συχος ἀδερφός*», τοῦ Φγκύς, ποιητὴ πού τὸν ξαίρουμε ἴσαμε τώρα ἀπ' τὸν «Ἰξίονα», τὴ «Γκιρλάντα γιὰ τὴ Νύφη» κι ἀπὸ τὸ «Μακάβριο χορὸ». Τούτα τὰ τωρινὰ τραγούδια του εἶναι σὰ στοχασμοὶ πικροὶ ἀπάνω στὸ μυστήριον τοῦ θανάτου. Καὶ καθὼς ταιριάζει μετὰ τὸ θέμα, τὸ τραγούδι βγαίνει πότε πυρετώδικο, λυχανιασμένο ἀπὸ ἀγωνία, καὶ πότε γαληνεμένο καὶ πλατὺ σὰν ὕμνος ὅλο ἀπὸ συμπάθεια κ' ἐλπίδα.

— Ὁ Ρενὲ Μαράν, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Βατουαλα πού πήρε τὸ πρῶτον βραβεῖο Γκονκούρ, μᾶς ἔδωσε φέτος καὶ μιὰ συλλογὴ ποιήματα «*Le visage calme*». Ποιήματα μετὰ κάποιες χάρες τεχνικές. Ὁ στίχος του σωστός καὶ καλοκαμωμένος σύμφωνα μετὰ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ρίμας κι ἂς μὴ στέκεται πάνου σ' ἓνα βιθύτερον μουσικὸ αἶσθημα. Ἀκόμα καὶ ἡ σκέψη, πού ζητάνε νὰ ἐκφράσουν, καθαρή, χωρὶς ποιητικὰς ἀκροβασίας σὰ σύννεφα. Μὰ παραπάνω τίποτα. Ἡ συγκίνηση ἢ ποιητικὴ, ἢ μεγάλη συγκίνηση πού πρέπει νὰ μᾶς δίνει ἡ ποίηση, λείπει ὁλότελα ἢ τουλάχιστον, δὲ γεννιέται σ' ὅποιον τὰ διαβάσει. Ὁ Μαράν πορεῖ νάναί καλὸς γιὰ πεζογράφος. Καὶ διανοούμενος καλὸς σίγουρα εἶναι. Ὅμως ποιητὴς δὲν εἶναι μήτε πολὺ ἀγαλός, μήτε μετὰ ποικιλίαν πολλή, καὶ μήτε

μέ καμιά μεγάλη σταθερότητα γιὰ τὴν τέχνη. Καὶ πρὸ πάντων δίχως τὸ λυρισμὸ πού εἶναι ἀπαραίτητος στὸ φόντο κάθε ἀληθινῆς ποίησης.

—Ὀλοσδιόλου ἀντίθετα μετὰ τὰ τραγούδια τοῦ Μαράν, πού ὅπως εἴπαμε στηρίζονται ἀπάνω στὸ αὐστηρὸ μέτρημα τῶν συλλαβῶν, τὰ νέα ποιήματα τοῦ Ζάν Σαρμὰν «*Ἡ καρδιά τῆς παιδιιάτικης ἡλικίας*» χωρὶς νὰ μετροῦν τὶς συλλαβὲς μετὰ ὅμοιαν αὐστηρότητα, ἔχουνε πῖο πολὺ ρυθμὸ. Μέσα σ' αὐτὰ περνάνε θύμησες ἀπ' τὴν παιδιιάτικη ἡλικία, ἀργότερα παιχνίδια τῆς ἐφηβικῆς, κι ὅλα δοσμένα μετὰ ὁμορφες εἰκόνες καὶ τραγουδημένο μετὰ μεγάλη χάρη. Βέβαια πού ἡ ἐπίδραση τοῦ ποιητῆ ἀπ' τὸν Μπατάιγ, ἡ συγγένεια στὸ θεατρικὸ τους ἔργο πού σμίγει τὶς πῖοπολλὲς φορὲς καὶ κάτι συμβολικὸ ἢ φανταστικὸ μετὰ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ, ἡ ἐπίδραση αὐτῆ ἔχει ζημιωμένα κι αὐτὰ τὰ τραγούδια ὅπως καὶ τὸ «*Στέμμα ἀπὸ καρτόνι*» μ' ὅλο πού τὸ τελευταῖο αὐτὸ θυμίζει πῖο πολὺ Μυσσέ. Γενικὰ ὅμως ἡ «*Καρδιά τῆς παιδιιάτικης ἡλικίας*» εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιήματα πού βγήκαν τελευταῖα.

—Ὁμορφα εἶναι καὶ τὰ ποιήματα τῆς δεσποινίδας Σουζάννας Ρενώ, τὰ πρῶτα τῆς τραγούδια πού βγήκανε τελευταῖα μετὰ τὸν τίτλο «*Ἡ ζωὴ σου εἶναι καί*». Ἡ νέα ποιήτρια δίνει μεγάλη προσοχὴ στοὺς τεχνικοὺς κανόνες. Ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸ Μωρεάς καὶ τὸ John Keats, κοιτάει ὅσο τῆς εἶναι βολετὸ νὰ ἐκφράζεται μετὰ τὴν αὐστηρὴ ἀπαλότητα τῆς κλασσικῆς στιχογραφικῆς. Τὶς περισσότερες φορὲς αὐτὴ ἢ προσπάθεια νικίει τὶς δυσκολίες κ' ἔτσι τὰ ποιήματά τῆς εἶν' ὅλο ρυθμὸ καὶ αἴστημα συγκρατημένο.

Αὐτὰ γιὰ τίς καινούριες συλλογὲς πού βγήκανε τοὺς τελευταίους μῆνες.

Ὅσο ἀπὸ ποιητὲς παλιότερους ἢ πῖο γνωστοὺς σημειώνουμε τὴν «*Ἐκλογή ποιημάτων τοῦ Φ. Ζάμμ*», πού ἔβγαλε ἡ ἐκδ. ἐταιρεία τοῦ Mercure de France, μετὰ πρόλογο τοῦ Λεὸν Μουλὲν καὶ μ' ἓνα πορτραῖτο τοῦ ποιητῆ σκεδιασμένο ἀπ' τὸν Ζὰκ Ἐμὶλ Μπλάνς.

Καὶ τὴν καινούριαν ἐκδοση, ἀπ' τὸν οἶκο Φασκὲλ, τῶν «*Pireaux*» τῆς μαντὰμ Ροστάν (τραγούδια πού τὰ εἶχε γραμμένα ἀπὸ κόρη μετὰ τὸ πατρικὸ τῆς ὄνομα Ροζεμόντ Ζεράρ). Ἀπ' τὰ τραγούδια αὐτὰ τὰ πῖο πολλὰ μᾶς εἶναι γνώριμα καὶ καὶ φημισμένα ἴσαμε τώρα, φηγοῦράρουνε σὶς πῖο πολλὲς ποιητικὲς ἀνθολογίες. Ὅπως τὸ «*Αἰώνιο τραγούδι*» γνώριμο πρὸ πάντων ἔπ' τοὺς στίχους: «*Κάθε μέρα σ' ἀγαπῶ καὶ περισσότερο. Σήμερα περισσότερο ἀπὸ χτές, καὶ αὔριο περισσότερο ἀπὸ σήμερα...*» πού τόγραφε γιὰ τὸν ἀγαπημένο τῆς Ἐντμόν.

— Ἀκόμα πρέπει νὰναφέρουμε κ' ἓνα σπουδαῖο βιβλίον: τὴν «*Αἰ*

λληλογραφία τοῦ Βερλαίν» πού βγήκε, φροντισμένος ἀπὸ τὸν βάν Μπέβερ, ὁ πρῶτος τῆς τόμος μὲ τὰ γράμματα τοῦ ποιητῆ πρὸς τὸν Λεὸν Βαλλάντ, Ἐντμόν Λεπελλετιέ καὶ ἄλλους. Ἔργο μὲ μιὰ τέλεια ντοκουμεντασιὸν σύφωνα μὲ τὰ γνήσια χειρόγραφα καὶ πού θὰν τὸ χαροῦνε ἀληθινὰ ὅσοι καταγίνονται ὄχι μονάχα μὲ τὴν ποίηση μὰ καὶ μὲ τὴ λογοτεχνία συνολικά. Γιατὶ οἱ μεγάλες φυσιογνωμίες, ὅπως ὁ Βερλαίν, στέκονται πάνω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς τάδε ἢ τῆς δεῖνα λογοτεχνικῆς μορφῆς.

Μέσα στὴν ἄλληλογραφία του μᾶς δίνεται αὐτούσια, χωρὶς προσποιημένο λυρισμὸ ἢ παραπανιστὰ στολίδια, ἡ intimité τοῦ ποιητῆ πού, ἀπὸ τὸ Villon καὶ διό, στάθηκεν ὁ μεγαλύτερος λυρικός τῆς Γαλλίας. Μᾶς ἀνοίγεται, δοσμένη ἀπλὰ μὲ τὸ φῶς τῆς ὠμῆς εἰλικρινείας ἢ ζωῆ του ἡ τραγική. Γιατὶ ὁ Βερλαίν πέρασε τραγικὴ ζωὴ. Ἄξιοθρήνητη, λὲν ἄλλοι, ὅσοι δὲ σκέφτονται πὼς γιὸ τίς ξέχωρες ψυχές, τίς μεγάλες, δὲν ὑπάρχουσε χυδαῖες δυστυχίες μῆτε χυδαῖα βάσανα.

Στὰ γράμματα τοῦ πρώτου αὐτοῦ τόμου περνοῦνε οἱ γενικὲς γραμμές τῆς περισσότερης ζωῆς του : οἱ ἀρραβῶνες του, τὰ νιάτα του, ὁ γάμος του, οἱ φιλίες, τὰ ταξίδια στὴν Ἀγγλία, ἡ ζωὴ του μὲς στὶς φυλακές, τὰ βάσανά του τὰ δεκάχρονα μὲς σιὰ νοσοκομεῖα τοῦ Παρισιοῦ. Κι ὅλα αὐτὰ δοσμένα εἰλικρινά, ἀπλὰ, χωρὶς καμιὰ φροντίδα γιὰ τὴ φόρμα, μὲ φράσεις κομμένες, νευρικές. Μὰ ἴσα ἴσα καὶ ἡ μεγαλύτερη ἀξία τῶν γραμμάτων αὐτῶν, τὸ πῶς συγκινητικὸ τους θέλητρο εἶναι αὐτὴ ἡ τρομερὴ ἀπλότητα. Αἰστάνεται κανένας μονομιᾶς πὼς ὁ Βερλαίν δὲν ἔγραφε ἀποβλέποντας στὴν ὑστεροφημία, ὅπως τὸ κάνουν κάποιοι μεγάλοι καὶ ψευτίζουσε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν ὅποια ἀξία θὰ μπορούσαν νάχουν τὰ γράμματά τους. Ἡ ψυχὴ του ἡ ἴδια μιλεῖ, μ' ὅλη τῆς τὴν τρυφεράδα τὴν ἀπέραντη.

Ἡ ἰταλικὴ φιλολογία ἡ σημερινὴ δὲν ἔχει βέβαια νὰ δείξει ἀριστοργήματα, μῆτε μεγάλα ἔργα.— Ἀπαιρέαλαχτα καθὼς καὶ ἡ κοινωνικὴ ζωὴ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ζωὴ μὲ χίλιες ζύμωσες, χωρὶς σημαντικά, μεγάλα γεγονότα—ἀφοῦ εἶναι ἀποδειγμένο πὼς καὶ ἡ λογοτεχνία εἶν' ἓνα ντοκουμέντο, μπορεῖ τὸ πιστότερο, τῆς κάθε ἐποχῆς.

Ὅσο ἀπὸ ποίηση : Ὁ Μποργκέζε, κριτικός μεγάλος μὲ γνώση πλατιά, ἔδωσε τὰ «*Ποιήματά*» του. Ὁ ἴδιος ἔχει γραμμένο πρὶν ἀπ' τὰ ποιήματα κ' ἓνα ρομάντζο, πού, ἀν δὲν εἶναι ἀριστούργημα, βγήκε ὅμως καλὸ ἔργο, ἀξιοῦ του, ἀπ' τὰ καλύτερα τῆς σύχρονης ἰταλικῆς φιλολογίας. Ἐνῶ μὲ τὴν ποιητικὴ του δοκιμὴ δὲ γίνηκε τὸ ἴδιο. Εἶναι

ἄρτια ποιήματα γραμμένα σύμφωνα με τοὺς τεχνικοὺς κανόνες, μὰ χω-
ρίς νὰ μαρτυρῶνε ποιητὴ ἀληθινό. Στέκονται μόνο σὰν ἐκδήλωση
ἑνὸς ἀνθρώπου μετὰ τάλεντο πού θέλησε μιὰ φορὰ ἀπὸ καπρίτσιο νὰ
γράψει καὶ στίχους — κ' ἤξαιρε, ὅπως εἶταν φυσικό, νὰν τοὺς γράψει
καλά. — Καὶ σὰν ἓνα κεφάλαιο ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ βιογραφία ἐτὸς
λογοτέχνη πού ἀντιπροσωπεύει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴ νεώτε-
ρην ἰταλ. φιλολογικὴ γενεὰ : τὴ γενεὰ πού ἀντικατάστησε τὴν περα-
σμένη, κείνη πού σ' ὄλους τοὺς κλάδους μαρτυροῦσε πάντα ἐπίδραση
Καρντούτσι καὶ Ντ' Ἀννούτσιο.

— Ὅσο γιὰ τέτια ποίηση, τῆς περασμένης γενεᾶς σκεδόν, ἔχουμε ἄλλη
συλλογὴ : τίς «Poésies» τοῦ Γιοβάννι Τσένα, πεθαμένου δὲ καὶ λίγα
χρόνια, πού τίς ἔβγαλε στὴ Φλωρεντία τώρα ὁ οἶκος Bemporad. Δὲ
μέσα βρῖσκουμε, μ' ὄλο τους τὸ ρομαντικὸ φόντο πού βλάπτει, ἀλη-
θινὴ συγκίνηση. Ἀκόμη καὶ σὲ μέρη πού ἦ ἔμπνευθὴ του ἀδυνατίζει.
Ὁ Cena στέκει πάντα ποιητῆς, σὲ κάτι ὀλότρελα δικό του, μετὰ κάτι προ-
σωπικὸ, πρωτότυπο στὴν ἔκφραση.

Ἀπὸ τοὺς στίχους του μπορεῖ νὰ ζήσουνε λίγοι μονάχα. Μὰ ὅσοι
ζήσουν, θὰναι ἀληθινὰ διαμάντια μέσα στὴν ἀνθολογία τῶν τελευταίων
πενήντα χρόνων τῆς ἰταλικῆς ποίησης.

— Ἄνισο μετὰ τοῦ Cena, καὶ ἀνόμοιο, μὰ ἀξιοπρόσεχτο καὶ τοῦτο
εἶναι τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Καρόλιο. Μαζεύοντας ὅλα του τὰ κοι-
νωνικὰ ποιήματα μᾶς ἔδωσε ἓναν τόμο μετὰ τὸν τίτλο «*Ὀδμανιτὰ*» Ὁ
ποιητῆς, ἀνθρωπιστῆς, συχνὰ περιοριορίζεται μέσα στὴν τροχιά τοῦ
Carducci. Ἐμπνέεται ἀπ' τὴν κοινωνικὴ ζωὴ τῶν κατώτερων τάξεων
κι ἀπὸ κεῖ παίρνει ἀφορμὴ κ' ὑψώνεται στὴ σύλληψη μιᾶς ἀνθρωπό-
τητας καλύτερης. Μονάχα πού ἦ ποίησή του ὑποχωρεῖ συχνὰ, γίνεται
σκέτο ὄργανο γιὰ νὰ ὑπηρετῆ τὴ θέσε Ὅσοι φορὸς τὸ καταφέρει νὰ
ὑψωθεῖ πάνω ἀπ' τὸ ὅποιο κήρυγμα, πρὸς τὴν ἀληθινὴν συγκίνηση,
τὸ ἔργο του ἀποχτάει σωστὴν ὁμορφιά.

Κι ἀκόμα ἓνας νέος ποιητῆς, ὁ Μικελάγγελο ντεμποντάρει τώρα τε-
λευταία μετὰ τὰ «*Πρῶτα τραγούδια*», του πού τὰ προσέβανε πολὺ οἱ
κριτικοὶ τῆς Ἰταλίας, γιὰτι εἶχανε κάποιον cachet χαρακτηριστικὸ ὀλω-
διόλου. Ἀπ' τὰ ξεχωριστὰ τῆς συλλογῆς εἶναι ἓνα «*στὴ Φύση*» ἀριστουρ-
γηματάκι καθαυτό, πού μαζί μ' ἄλλα κάνουνε νὰ καρτεροῦμε ὁμορφῶ
πράγματα ἀπὸ τὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξη τοῦ ποιητῆ.

— Ὅσο ἀπὸ ποιητῆς γινώριμους, ἀναγνωρισμένους, σημειώνουμε
πὼς ὁ ἐκδότης Mondadori τοῦ Μιλάνου μαζώνει — καὶ θὰν τὸ βγάλει
σ' ἔκδοση πολυτελεῖ — τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Τριλούσσα, τοῦ κατ' ἐξοχί

ἀγαπημένου λαϊκοῦ ποιητῆ τῆς Ρώμης. Τὸ ἔργο θὰ γίνεи πέντε τόμοι. Στὴν Ἑλληνικὴ ἔχουνε μεταφραστεῖ οἱ «Μῦθοι» τοῦ ἀπ' τὸν Κ. Τριχογλίδη.

— Γιὰ τὸ ρομάντζο ὅπως εἶπαμε ἀπ' τὴν ἀρχὴ—τὸ ἴδιο πράμα πού σβυαίνει μὲ τὴν ποίηση—δὲν ἔχουμε μεγάλα ἔργα. Βλέπουμε ἀπὸ τῆ μιὸ μερικοὺς νέους πού ἀγωνίζονται νὰ δώσουνε στὸ λογοτεχνικὸ αὐτὸ εἶδος τὴν ἀλλοτινὴ, τὴ χεσινὴ τοῦ ἀκόμα λαμπρότητα, μὲ διάφορα καλογραμμένο, τεχνικὰ ρομάντζα. Κι ἀπ' τὴν ἄλλη ἔχουμε παράλληλα, καὶ μερικοὺς ἀπ' τοὺς παλιότερους, τοὺς μαίτρ νὰ ποῦμε, πού δίνουνε κάπου κάπου κι ἀπὸ ἓναν τόμο σὰν ὑπόδειγμα πρὸς τοὺς νεώτερους.

Μέσα στοὺς πρώτους ξεχωρίζει ὁ Κάρλο Λινάτι πού στὸν τελευταῖο τοῦ τόμο «M a l a c a r n e» μάζεψε ἀρκετὲς νουβέλλες, πάνου σὲ ὁμορφα θέματα καὶ σὲ γλώσσα πλούσια, ζουγραφικὴ. Κι αὐτὸ μαί-άζει μὲ τᾶλλο τοῦ βιβλίο, τὸ «Tre Pieni»—ἀφήγησες ἀπὸ τὰ προσκυνήματα τοῦ συγγραφέα στὴ Λομβαρδία—πού ἔχει τὶς καλύτερες σελίδες τοῦ συγγραφέα. Σελίδες μὲ κλασσικὴν ὁμορφιά, ἀπὸ τὶς καλύτερες ποῦχει νὰ δείξει ἡ ἰταλικὴ λογοτεχνία αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

Ἄπο τοὺς δευτέρους, ὁ Φερντινάντο Μαρτίνι φημισμένος συγγραφέας καὶ βουλευτῆς, μᾶς ἔδωσε μέσα στὶς «Σομολόγησες καὶ θύμησες», (Φλωρεντία, Bempograd) θαυμάσιες σελίδες ἀπ' τὴ Φλωρεντία ὅπως εἶ-τιαν σιὰ παιδιᾶτικὰ τοῦ χρόνι. Ἄπ' τὴ Φλωρεντία μὲ τοὺς μεγάλους δοῦκες καὶ τὴ θρυλικὴ ζωὴ. Σελίδες πού, ἔξδν ἀπ' τὸ μεγάλο ἱστορικὸ ἔνδιαφέρο τους, μαγεύουνε κείνον πού τὶς διαβάζει καὶ μὲ τὸ ἰσορροπημένο, καθαρὸ, τέλειο στυλ, ἔτσι πού εἶναι γραμμένες στὴν καλύτερη μορφή, τὴ μουσικώτερη τῆς ἰταλικῆς γλώσσας καὶ μὲ τέλεια φυσικότητα στὴν ἀφήγηση.

Ἔργα κριτικῆς φιλολογίας τὸν τελευταῖο καιρό, βγήκανε :

Ἔνα βιβλίο σημαντικὸ, μ' ὄλο πού εἶναι γραμμένο ἴσαμε τώρα τόσα γιὰ τὸν ἀθάνατο βάρδο, μὲ τὸν τίτλο «Καινούριες μελέτες γιὰ τὸ D a n t e» μὲ πλατιὰν ἀνάλυση τοῦ μεγαλόπνοου ἔργου, πολλὲς βιογραφικὲς σημειώσεις—πού ἀρκετὲς μᾶς εἶναι καὶ ὀλότελα καινούριες—καὶ πολλὰ ἀνέκδοτα ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ αὐθεντικά. Βιβλίο γραμμένο ἀπ' τὸν καθηγητὴ Tortaca, ἔκδοση Ardia, στὴ Νάπολη.

Ἔνα ἄλλο γιὰ τὸν Καρντούτσι, ἀπ' τὸν Abertazzi, μὲ τὸν τίτλο «Il Carducci in professione d' n o m o», πάνου στὴ ζωὴ τοῦ τὴν καθημερινή.

Καὶ ἄλλο ἓνα, ὁμοιο βιογραφικὸ γιὰ τὸν Πάσκολι. «Ο Γιοβάνι Πάσκολι σύμφωνα μὲ τὶς θύμησες ἐνδὸς φίλου» τοῦ G. Bianchi.

Ἀπὸ μιὰ πλατιά μελέτη τοῦ κ. Jellinek στὸ *Mercure de France*, μαθαίνουμε τὶς κυριώτερες φυσιογνωμίες τῆς Τσεχοσλοβακίικης φιλολογίας τῶν τελευταίων χρόνων. Ποιητὲς καὶ πεζογράφοι, πεθαμένοι δὴ καὶ λίγα χρόνια πρὸ πολλοὶ τοὺς ἀξίζουμε πλατιά μελέτη, καὶ μποροῦνε νὰ σταθοῦνε πλαῖν μὲ τοὺς μαῖτρ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν

Ἀπὸ τοὺς Τσέχους, πρῶτα πρῶτα ἔχουμε, γνωστότερον ἅπ' ὅλους τὸ **Γιαροσλάβ Βρχλίικν**, πεθαμένον δὴ καὶ δέκα χρόνια, ἂν καὶ, μὲ τὴ νευρασθένειά του, ἀποτέλεσμα τῆς ὑπερκόπωσης, πρέπει νὰ τότε λογαριάσουμε πεθαμένον ἅπ' τὸ 1908. Μεγάλος συγγραφέας μὲ χαρίσματα σπουδαῖα καὶ κολοσσιαία παραγωγή. Τὸ ἔργο του, δουλειὰ συστηματικὴ πάνου ἀπὸ τριάντα χρόνια στὴ σειρά, ἔχει τριανταπέντε τόμους θέατρο, ἔξηνταπέντε μὲ ποιήματα, δώδεκα κριτικῆ, τρεῖς πρόζα καὶ πάνου ἀπὸ ἑκατὸ τόμους μετάφραση. Κι ὅμως ἓνα μυαλὸ τόσο γερὸ, ἓνας ποιητὴς ἀξιος νὰ συγγριθεῖ μὲ τοὺς τρανότερους τῆς εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας, πέρασε ὅλη τὴ ζωὴ του παραγνωρισμένος, ἄγνωστος, σκεδὸν ὄξω ἀπ' τὴν πατρίδα του, ἀπαρτήρητος. Αὐτὸ θὰ πεῖ νᾶναι κανένας ἀπὸ ἔθνος σκλαβωμένο πολιτικά. Μονάχα κάποιο Ἴταλοὶ καὶ κάποιο Πολωνέζοι εἶχαν μελετημένο τὸ βαθύ του ἔργο. Ἀκόγα κι αὐτὸ τὸ Ἰνστιτούτο Νόμπελ, μιὰ φορὰ πρὸς ἡ Τσέχικη Ἀκαδημία τοῦ τὸν παρουσίασε γιὰ ὑποψήφιο, ἔδωσε τὸ βραβεῖο σ' ἓναν ἄλλον, παραγνωρίζοντας τὸν Βρχλίικν.

Ἄλλος πρὸς πεθάνε ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια νέος τριανταεφτά χρόνων, εἶταν ὁ **Ότανδρ Τίικρ**, πρὸς ἀμέσως τὸν καιρὸ πρὸς ντεμπουτάρισε μὲ τὸ «Δάσος πρὸς χορεύουνε» ἔδειξε ἓνα ἀξιοπρόσχετο ταλέντο, πρὸς φάνηκε πρὸς καλὰ κατόπι μέσα στίς «Ἐκσιρατεῖες γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ Ἐγῶ». Ὑστερα ρήχτηκε στὴν κριτικὴ, ταξίδεψε πολὺ, δώδεκα χρόνια σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη καὶ στὸ τέλος μὲ γνώση βαθὴ καὶ θαυμασμὸς βαθύτερον ἀκόμα πρὸς τοὺς κλασσικοὺς, γύρισε πάλι ὀριστικῶς στὴν ποίηση μὲ πρὸς μεγάλη θέρη. Τότε ἔγραψε τίς «Ἀγωνίες κ' Ἐλπίδες» κι ἄλλα. Τὸ χαρακτηριστικὸ του ἔργο εἶναι ὁ «*Pardunas*», μιὰ τραγωδία συμβολικὴ γραμμὴ μὲ σπάνια δύναμη.

Ὁ **Μιλὸς Μαρτέν** πεθαμένος καὶ κείνος ἀπὸ τὸ 1917 (καὶ γνωστός ἀπὸ τὸ «Βιβλίον τῶν δυνατῶν» ἀφιερωμένο στοὺς ἀγαπημένους του ποιητῆς, Γάλλους κ' Ἐγγλέζους, πρὸς μ' ἄλλους τὸν ἔδανε φιλία προσωπικὴ (ὅπως μὲ τὸν Κλωντέλ τότε πρὸς εἶταν γενικὸς πρὸς ἔχενος στὴν Πράγα) καὶ μ' ἄλλους ὁ θαυμασμὸς του μόνον ἢ ἢ ἔχτιμηση. Ἡ μεγαλύτερή του ἀξία καὶ τοῦ Μαρτέν εἶταν ἢ κριτικὴ, ὅπως τοῦ Τίικρ

Άφησε και αρκετές νουβέλλες, από τις καλύτερες της τσέχικης λογοτεχνίας.

Στήν εικόνα αυτή πρέπει να αναφερθοῦνε και ξεχωριστές γυναίκες Τσέχες: ἡ Μποζένα Νέικοβα, ἡ Καρολίνα Σβέτλα κ' ἡ Ρεντζένα Σβομπόντοβα πού θεμελιώσανε μπορεῖ νά πεῖ κανένας, και ξεχωριστά ἡ τελευταία, τὸ τσέχικο ρομάντζο.

Ἡ Σβομπόντοβα ἄρχισε μὲ νουβέλλες πού μέσα τους ἔπαιρνε γιὰ θέμα και ἀνάλωνε τὴ σύσταση τῆς μέσης τάξης, τῆς μικρῆς μπουρζουαζίας και πρὸ πάντων στὰ σημεῖα πού ἔρχεται σὲ σύγκρουση πρὸς τὴ γυναίκα ψυχολογία. Ἐπαιρνε τὶς κοιλίες τῆς κοινωνίας αὐτῆς, τὶς πρόληψες και τοὺς θεσμούς της πού συντρίβουνε τὴ ζωὴ ὅποιας διαλεχτῆς γυναίκας. Και τὴ σύγκρουση αὐτὴ μᾶς τὴ ζουγράφιζε ὀλοζώτανα, μὲ βαθειὴ γνώση τῆς ζωῆς και μὲ μεγάλη δύναμη ψυχολογική.

Ἡ Σβομπόντοβα εὐτὺς ἀπ' τὴν ἀρχὴ φάνηκε πῶς εἶταν ποιήτρια μὲ φλέβα. Μόνο πού, ἀντὶ νά προτιμήσει τὸν πλατὺ ρεαλισμό, ἔτσι πού εἶχε και βαθειὰ παρατηρητικότητα, κείνη θέλοντας τέχνη συμβολική, κοίταζε πάντα μέσα στὰ ρομάντζα της τὰ πρόσωπά της νὰν τὰ πλάθει τύπου. Ὅπως μέσα στὶς «Ἐρωτευμένες» πού δημιουργεῖ ἕνα σωρὸ γυναικίους τύπους, ὅλους σκεδὸν τοὺς σπουδαιότερους πού ξαίρουμε, γιὰ νά μᾶς δείξει τὸ πρόβλημα τοῦ ἔρωτα ἀπ' ὅλες του τὶς ὄψεις και γιὰ νά στηρίξει τὴ δική της θεωρία, Κι αὐτὴ ἡ ἀδιάκοπη προσπάθεια γιὰ τὴ δημιουργία τύπων τὴν ἀνάγκαζε σὲ ὑπερβολικὴν ἀφαίρεση, σὲ πολλὴ συντομία, σὲ μιὰν ἀπλότητα ἐκζητημένη πού βλάπτει λιγάκι και τὰ διηγήματα και τὶς νουβέλλες της. Πρὶ νά πεθάνει (πέθανε στὰ 1919 ἀπ' τὶς τὶς κακουχίες πού τράβηξε στὴ φιλανθρωπικὴ της δράση ὅλα τὰ χρόνια τοῦ πολέμου. Ἐσωσε χιλιάδες τσεχόπαιδα), ετοίμαζε ἕνα συνθετικώτερο ρομάντζο ἀπὸ ἕξι τόμους πού μᾶς ἄφισε τὸ σκέδιό του μόνο.

Ἡ Σλοβακία πάλι εἶχε τὸ Βιεντοσλάβ, μεγάλο ποιητὴ πού, μὲ τὸ ἐπικό του ἔργο, τάει νά συγκριθεῖ μὲ τὸ Mistral και μὲ τὸν Τένυσσον.

Ὁ Βιεντοσλάβ εἶτανε γιὰ τὴ Σλοβακία ὅτι εἶτανε ὁ Βοηλίκου γιὰ τοὺς Τσέχους. Στὰ ποιήματά του εἶναι ζουγραφομένη μὲ σπάνια τέχνη ὅλης τῆς Σλοβακικῆς φύσης και τὰ βάσανα, κ' οἱ χάρες τῆς σλοβακικῆς ζωῆς. Γιατὶ ἡ ἔμπνευση τοῦ Βιεντοσλάβ δὲ μπορεῖ νᾶναι φυσικὰ σὰν τοῦ Μιστραλ, χαρούμενη, πού εἶχε ἕναν κόσμον θύμησης γλυκῆς. Πατρίδα πρὶν ἀπ' ὅλα λεύτερη, τὴν Προβηγία του τὴ χιλιά-

γαπημένη. Ὁ Βιεντοσλάβ ὅπου κι ἂν κοίταζε ὀλόγυρά του, θλίψη καὶ σκλαβιά παντοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ κείνος ζήτησε καταφύγιο στὸν δραματισμὸ γιὰ νὰ ξεχάσει τὰ μαρτύρια τοῦ λαοῦ του ποὺ τὸν πνίγανε ἀπ' τὴ σκλαβιά οἱ Μαγιάροι. Ἔτσι ἔγραψε τοὺς «Ὑμνους καὶ Ψαλμοὺς» μεγαλειώδικες ἐλεγείες προφητικές. Ἀπ' τὴν ἀπελπισία του μιλάει πρὸς τὸ Θεὸ του καὶ τὸν ἱκετεύει. Ἄλλες φορές ἀγαναχτεῖ σκεδὸν μαζί του γιὰτὶ δὲν σπλαχνίζεται τὴ δυστυχία τοῦ λαοῦ, μὰ καὶ ποτέ του δὲν τοῦ ἀπολείπει ἢ πίστη.

Ἐγραψε τὸ σλοβάκικο στίχο μὲ τέχνη ἴση πρὸς τὸν Βοχλίку. Κ' ἐξὸν τὰ δικά του τὰ πρωτότυπα ποιήματα μετὰφρασε στὴ γλώσσα του καὶ πολλοὺς ξένους : Πούσκιν, Δερμοντώφ, Γκαίτε, καὶ τὰ μαγιάρικα ποιήματα τοῦ Πέτροβιτς, σλοβάκου ποιητῆ ποῦ, μὲ τὸνομα Πετέφφ, ἔδωσε στὴ μαγιάρικη λογοτεχνία τὰ καλύτερα ποιήματα ποὺ ἔχει νὰ δείξει.

Γενικὰ ὁ Βιεντοσλάβ ἀπ' τοὺς σλοβάκους ὅπως κι ὁ Βοχλίку ἀπ' τοὺς τσέχους — σύγχρονες δόξες δίδυμων λαῶν — βγήκανε ἀληθινὰ μεγάλοι ποιητές. Ὑψώσανε τὴ λογοτεχνία τῆς πατρίδας τους στο ἐπίπεδο τῆς εὐρωπαϊκῆς.

Μένει νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ δῶ καὶ πέρα τοὺς λογοτέχνες ποὺ θὰ ξεχωρίσουνε ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς συγγενικοὺς λαοὺς.

Ἀπ' ἀφορμὴ, καθὼς φαίνεται, τοῦ φετεινοῦ βραβείου Νόμπελ, ποὺ δόθηκε στὸν Ἴσπανὸ δραματικὸ συγγραφέα Μπεναβέντε, πολλοὶ κριτικοὶ ἄρχισαν νὰ γράφουνε τελευταῖα γιὰ τὴν Ἴσπανικὴ φιλολογία κ' ἔτσι μαθαίνουμε καὶ γιὰ τὴν τωρινὴ λογοτεχνία τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, μὲ τοὺς χαρακτηριστικοὺς τῆς ἀντιπρόσωπους στὴν ποίηση, στὴν κριτικὴ καὶ στὸ ρομάντζο.

Ὁ πρῶτος καὶ σπουδαιότερος : Ὁ Pedro Prado ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ἀντιπρόσωπος τοῦ λυρικοῦ ρομάντζου, ἂν εἶναι σωστὸς ὁ ὅρος, ὅπως λένε τὸ ρομάντζο ποὺ δὲν εἶναι μῆτε ψυχολογικὸ, μῆτε ἠθογραφικὸ, μῆτε κοινωνικὸ. Ἴσαμε τώρα μᾶς εἶχε δοσμένα καὶ δυὸ ἄλλα, πὸ μικρὰ, ρομάντζα. Μὰ τὸ τελευταῖο του ὁ «*Αλσίνο*», εἶναι καὶ τὸ τελειότερο.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀντίληψη πὼς ἡ τέχνη πρέπει νὰ σαρκώνει τὶς εὐγενικότερες ἀνθρώπινες φιλοδοξίες, παίρνει μέσα στὸ ρομάντζο του καὶ μᾶς σαρκώνει τὸ παλιὸ ὄνειρο τοῦ ἀνθρώπου, νὰ πετάει μὲ φτερά — ὄνειρο ποὺ γιὰ τοὺς μυστικιστὲς εἶναι ἡ «*λανθάνουσα*» ἀπόδειξη τῆς θεϊκῆς καταγωγῆς μας. Μόνο τὰ φτερά τοῦ ἥρωά του ὁ Prado δὲν

τά θέλει φτερά Δαιδάλου κερένια, μήτε και μηχανικά φτερά ἴδια τοῦ φουτουριστικοῦ «Mafarca» τοῦ Μαρινέτι. Θέλει φτερά φυσικά, βγαλμένα ἀπ' τὴν ἴδια του τὴ σάρκα: Ὁ Ἀλσίνο, ἓνα φτωχὸ παιδί τῆς ἐξοχῆς, τόσο τυραννιέται μὲ τὸν πόθο αὐτό, στὸν ὕπνο και στὸν ξύπνο του, ποὺ νιώθει στὸ τέλος τὰ φτερά νὰν τοῦ φυτρώνουνε ὡς τόσο και, ὄλος χαρά, ἀφίνει τὴ γριά γιαγιά του και ὑψώνεται πρὸς τοὺς αἰθῆρες. Σκίζει τὸ γαλάζιο μεθησμένος ἀπὸ τὴ χαρά του, καταχαίρεται τὴ φύση μ' ὅλη τὴ μεγαλειώδη ὁμορφιά της, κοιτάζει τὸν ἄνθρωπο μὲς στὴν ἀξιοθρήνητη μικρότη του κι ὁ ὕμνος ξεχειλίζει ἀπ' τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του. Κάπια μέρα πέφτει και στὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων, τοῦ κουτσαυρεύουνε τὰ φτερά, ἡ κόρη τοῦ ἀρχηγοῦ τὸν ἀγαπάει τρελά... μὰ κείνος ἀσυγκίνητος σὲ δυστυχίες και σὲ πλανέματα, ξεφεύγει. Ἀπάνω στὰ γιγαντένια δάση τῶν Cordillieres ἄλλη γυναίκα, ἡ κόρη ἑνὸς κυνηγοῦ, γιὰ νὰ τὸν δέσει πλάι της γιὰ πάντα τὸν ποτίζει ἓνα φίλτρο και χάνει τὰ μάτια του. Καὶ πάλι ὅμως μόλις τοῦ φυτρώσανε τὰ φτερά ξαναπετάει ἄς εἶνε και τυφλός... κι ἄς χτυπάει πετώντας κι ἄς πληγώνεται πότε σὲ κάπιο δέντρο και πότε σὲ κάπιο βράχο. Ὁλοένα και πετάει, ὡς ποὺ κάπια μέρα θυελλώδη, ὁ οὐρανός, ἐκδικητῆς, τὸν καιεὶ μ' ἓνα ἀστροπελέκι.

Πρόσωπο σὰν τὸν Ἀλσίνο, βέβαια καταντάει σύβολο. Μπορεῖ νὰ συμβολίζει ἢ τὸν Ποιητὴ ἢ και τὴν Ποίηση καλύτερα τὴν ἴδια. Μὰ εἶναι τόσο γερὰ συνυφασμένο μὲ τὴ ζωὴ ποὺ μᾶς δείχνεται ζωντανό. Σ' αὐτὸ βοηθαίει κ' ἡ τέχνη τοῦ συγγραφέου ποὺ, ἀντὶ τὴν ἱστορία νὰν τὴν ξετυλίξει σὲ κάπιον ὀρίζοντα θάμπό, φανταστικό, τὴν ἔβαλε ὀλωσδιόλου μέσα στὴν κορνίζα τῆς ὁμορφῆς φύσης τῆς πατρίδας του.

Ἐλάττωμα τοῦ ἔργου εἶναι πὼς τὰ πρόσωπά του ἄλλα φέρνουνται και μιλοῦνε συμβατικά, σὲ μιὰν ἄχρωμη γλώσσα κι ἄλλα στέκουνται ὀλοζώντανα και μιλοῦνε μιὰ τέλεια κασιλλάνικη μ' ὄλους τοὺς ἰδιωτισμούς της. Μεγάλο ἐλάττωμα ποὺ λιγοστεύει τὴ ζωντάνια. Γενικά ὅμως τὸ ῥομάντζο ἔχει ἓνα λυρισμὸ εὐγενικόν, ἐν' ἄρωμα ἀγνό, σὰν κάπιο ἄγριο λουλούδι ἢ σὰν ἓνα ποίημα πρωτόγονο.

Ὁ Ἐντμόντο Μοντάνιε εἶναι ὅμοια ποιητῆς ὅπως κι ὁ Pedro Prado, καθάριος λυρικός ποιητῆς. Ἀκόμα εἶναι και κριτικός μὲ μεγάλην ἀξία. Κι ἄς μὴν εἶναι οἱ φημερίδες ποὺ συνεργάζεται οἱ μεγαλύτερες τοῦ τόπου του. Κι ἄς μὴν κατέχει και καμιὰ μεγάλη δημόσια θέση ὅπως ἄλλοι μὲ λιγώτερην ἀξία. Ἐνας παραγνωρισμένος ἴσως. Ὅσο γιὰ τὸ κριτικό του ἔργο μαζεμένο θάδινε πολλοὺς τόμους και μὲ πολλὴν ἀξία. Ἐξώχωρα τὰ πορτραῖτα του τῶν «Νέων ποιητῶν τῆς Ἀργεντινας» κ' οἱ μελέτες του ἀπάνου στὴ νεώτερη ρυθμικὴ ποὺ πρωτοδημοσιευτήκανε

στη «Νέα Έποχή» και τώρα βγήκαν σὲ βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Καινούρια ποιητική». Μελέτες πού ἀξίζουνε νὰ διαβαστοῦνε ὄχι μόνο ἀπ' τοὺς συντοπίτες του ποιητὲς μὰ κι ἀπ' τοὺς ποιητὰς ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἔχει γραμμένα καὶ ποιήματα δυὸ τρεῖς σὺλλογές καὶ μιὰ σειρά νουβέλλες. «Τὸ τέλος τοῦ κόσμου». Τώρα τελευταία μᾶς ἔδωσε πάλι νουβέλλες μὲ τὸν τίτλο : «El Cerco de Pitao». Μικρὲς ἱστορίες παρμένες ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ὅλο χρῶμα καὶ ζωή. Ὅπως ἡ «Ἱστορία τοῦ παποῦ-Λεὸν», «ἡ τυφλὴ ἀρραβωνιαστικιά» κι ἄλλες, πού ξεχειλίζουνε πίκρα βαθιά ἢ τρυφεράδα ἀνάλογα μὲ τὸ θέμα.

Ἔχουμε καὶ γυναῖκες μέσα στὴ φιλολογία τοῦ Νέου Κόσμου. Μάλιστα μιὰ δυνατὴ ποιήτρια, τὴν *Γκαμπριέλλα Μιστραλ* ἀπ' τὴ Χιλή, πού κἀτι ὁμορφα ἀνέκδοτα ποιήματά της κ' ἓνα σκίτσο της δημοσίεψε ἡ Revista de Revistas, τὸν περασμένο Ἰούλιο, ἀπ' ἀφορμὴ ἑνὸς ταξιδιοῦ τῆς ποιήτριας στὸ Μεξικό.

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

Τρηδόνες.

Πρῶτὴ φορὰ τὸν τύπο τότε βρίσκουμε στὸ Γαληνόν· γίνεται ἀπὸ τὸ *τερηδών* (=σκουλήκι τοῦ ξύλου) κατὰ τὸ νόμο τοῦ Κρέτσεμερ, πού κοντὰ στὰ ὑγρά ξεπέφτει κάθε φωνητικὸς φθόγγος, πού ἔχει καὶ δεῦτερο ὁμοιο τοῦ : *τερηδόνες* — *τερηδόνες*.

Ὁ Ξεπεσμός λοιπὸν τοῦ *ε* κοντὰ στὸ *ρ* ἔγινε τὴν ἐποχὴ πού προφερότανε καὶ τὸ ἀκλόουθο *η* ὡς *ε* (μακρὸ).

Σήμερα σημαίνει :

1) τὰ ἄσπρα κυκλικὰ συγκεντρικὰ σωληναράκια τὰ ὀστράκινα, πού'ναι κολλημένα πάνω στὶς θαλασσινὲς πέτρες καὶ πού ζοῦνε μέσα τους φιλά, καὶ μακρουλά κόκκινα σκουλήκια.

2) τίς αἰμοροῖδες, ἢ ζοχάδες (ἔσοχάδες)· *τερηδονιάρης* = ζοχαδιάρης, ζοχαδικός.

Ἀκρίδαλος.

Λέξη Ἀρτακηνή, πού σημαίνει τὸ ἐνδημικὸ ἔντομο δηλαδὴ τὴ *λοκούστα* πού λένε ἄλλοῦ, —ἐνῶ τὴν ἀποδημική, τὴ φθοροποιά, τὴ λέμε *ἀκρίδα*. — πληθ. οἱ *ἀκριδάλοι*.

Ἡ ἔτυμολογία του εἶναι ἀπὸ συνεπαρμὸ (συμφυρμὸ):

ἀκρίδα + *γρύλος* = *ἀκρίδαλος*

Πρβλ. *σοῦρδα* + *μούσπουλα* = *σοῦρβουλα*, *ἔχισ* + *σκολόπεντρα* = *ἔχεντρα* (Χατζιδάκης), *ψιλὸ* + *μοναχὸ* = *ψιλαχὸ* (Αὐλωνάρι. Φάδης).

Ἐπανόρι.

Σημαίνει τὴν ἀπάνω πέτρα τοῦ μύλου, ποὺ στοὺς ἀρχαίους λεγότανε: $\delta\nu\sigma\alpha\lambda\acute{\epsilon}\tau\eta\varsigma$.

Εἶναι λοιπὸν $\epsilon\pi\omicron\nu\acute{\alpha}\rho\iota(\omicron\nu)$.

Ἐπανόρι ἀπὸ παρետυμολογικῆ ἑξομείωση τοῦ $\epsilon\pi\omicron\nu$ — πρὸς τὸ $\epsilon\pi\acute{\alpha}\nu(\omega)$ — $\acute{\alpha}\pi\acute{\alpha}\nu(\omega)$.

Ἐβαθνο.

Πιὸ συνηθισμένο στὸν πληθυντικὸν: $\tau\acute{\alpha}\beta\alpha\theta\nu\alpha$ = τα ὑπέρβαθα, τὰ $\acute{\alpha}\phi\alpha\nu\eta$, τὰ ἄπατα. Τὸ $\acute{\alpha}\beta\alpha\theta\nu\omicron$ = τὸ $\acute{\alpha}\chi\kappa\nu\acute{\epsilon}\varsigma$, τὸ ἀπειρο.

Φράσεις. «Μεσ' στᾶλαθνα τῆς θάλασσας, — τοῦρανοῦ κτλ.»

Ἡ ἔτυμολογία του εἶναι ἀπὸ συνεπαρμό:

$$\acute{\alpha}\phi\alpha\nu\alpha + \beta\alpha\theta\iota\acute{\alpha} = \acute{\alpha}\beta\alpha\theta\nu\alpha$$

Χαρκατσούνα.

Ἔτσι λένε σὲ πολλοὺς τόπους τὸ γνωστὸ χάλκινο ἄγγειο ποὺ κρατοῦν οἱ παπᾶδες, δταν ἀγιάζουν.

Μὲ τὸ πρῶτο φαίνεται παράξενη ἡ λέξη καὶ σὰ δυσκολοξήγητη, μὰ ἅμα τὴν προσέξει κανεὶς, βρῖσκει τὴν ἔτυμολογία της. Εἶναι ἡ $\chi\alpha\lambda\kappa\eta\tau\sigma\omicron\upsilon\kappa\alpha$, σύνθετο: $\chi\alpha\lambda\kappa\omicron\tau\sigma\omicron\upsilon\kappa\alpha$. Πρῶτη λέξη ἑλληνικῆ, δεύτερη ἰταλικῆ

α'.) Τὸ $\lambda\kappa$ γίνεται $\rho\kappa$, γιὰ λόγους φωνολογικοὺς, δηλ. γιὰ λιγότερο κόπο τῶν ὀργάνων ποὺ σχηματίζουνε τοὺς φθόγγους. Γιὰ νὰ προφέρουσε δηλ. πιὸ κόμοδα τὸν ἀκόλουθο προλαρρυγγικὸ φθόγγο: κ , τὴν ἀκρόγλωσσα ποὺ ἀρθρώνει τὸ λ τὴν τραβοῦνε πιὸ μετὰ, δηλ. πιὸ κοντὰ στὸν προλάρυγγα, κέτσι ἀρθρώνεται ἀντὶς $\lambda\acute{\epsilon}$ φθόγγος ρ , σύγκρινε: $\chi\alpha\lambda\kappa\acute{\alpha}\varsigma = \chi\alpha\rho\kappa\acute{\alpha}\varsigma$.

β'.) Τὸ \omicron ἀφομοιώνεται μὲ τὸ προηγούμενο α καὶ γίνεται κι αὐτὸ: $\alpha(\alpha + \omicron = \alpha + \alpha)$ $\chi\alpha\rho\kappa\omicron\tau\sigma\omicron\upsilon\kappa\alpha = \chi\alpha\rho\kappa\alpha\tau\sigma\omicron\upsilon\kappa\alpha$.

Zucca Ἰταλικὰ εἶναι ἡ $\kappa\omicron\lambda\omicron\kappa\upsilon\nu\theta\eta$ ἡ $\kappa\omicron\lambda\omicron\mu\beta\eta\tau\iota\kappa\eta$, *begenaria vulgaris*, τὸ νεροκολόκυθο, ἡ νεροκολοκύθα, ἡ κρατούνα ἡ γρατζούνα.

Ἀπὸ τὸ $\tau\sigma\omicron\upsilon\kappa\alpha$ αὐτὸ μὲ τὸ ἐπίθημα — $\acute{\alpha}\lambda\iota$, γίνεται τὸ $\tau\sigma\omicron\upsilon\kappa\acute{\alpha}\lambda\iota$.

Τὸ ἐπίθημα — $\acute{\alpha}\lambda\iota$ ἀφαιριέται ἀπὸ λέξεις: $\mu\omicron\upsilon\kappa\text{-}\acute{\alpha}\lambda\iota$, $\delta\iota\chi\text{-}\acute{\alpha}\lambda\iota$, $\chi\alpha\rho\chi\text{-}\acute{\alpha}\lambda\iota$, $\mu\epsilon\rho\kappa\text{-}\acute{\alpha}\lambda\iota$, (ὑπερκάλιον), ποὺ σαυτὰ εἶναι θεματικὸ στοιχεῖο.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ *

Ο κ. Καλομοίρης στο δεύτερο φύλλο της καινούργιας σειράς της *Νέας Ζωής* * έγραφε τάκολουθα βαθυστόχαστα λόγια για τη σύγχρονη ελληνική μουσική παραγωγή :

* ... Νομίζομε πώς η νεοελληνική μας τέχνη θα έπρεπε να προσπαθήσῃ να δημιουργήσῃ μιὰ τέχνη σύμφωνη με τὴν ἐθνικὴν ιδιοσυγκρασία μιᾶς φυλῆς, με τὸ χαρακτήρα της, με τὴν ἱστορικὴ της ἐξέλιξη, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παραδόση, τὸν ἑλληνικὸ θρόλο μὰ με *παγκόσμια νόση* ποῦ γιὰ νὰ τὴν ἐπιτύχοιμε θάπρεπε νὰκολουθήσοιμε τὴ γενικὴ τεχνικὴ πρόοδο τῆς μουσικῆς τέχνης στὴ Δύση».

Ο κ. Συναδινὸς στὸ τελευταῖο του τομίδιο, ὅπου δημοσιεύει τὶς διαλέξεις του γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ τραγοῦδι, ξανάπαιρνε κάπως *rifforzande*, τὸ ἴδιο λάιτ - μοτίβο.

Πρέπει λοιπὸν νὰ πιστέψοιμε, ἀφοῦ σχεδὸν ταυτόχρονα τὸ κηρύττουν καὶ ὁ συνθέτης τοῦ *Πρωτομάστορα* καὶ ὁ συγγραφέας τῆς *Ἱστορίας τῆς Νεοελληνικῆς μουσικῆς*, μὰλλα λόγια ὁ μουσουργὸς καὶ ὁ μουσικολόγος ποῦ ργάζουν ἀσπροπρόσωπη τὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὼς οἱ σημερινοὶ μας μουσικοὶ φαίνεται νὰ ξέχασαν τὴν ἀποστολὴ τους, εἴτε νὰ μὴν ἔχουν τὴ δημιουργικὴ δύναμη νὰ τὴν ἐκπληρώσουν; Βέβαια ἡ Τέχνη σκοπιμότητα δὲν ἔχει, εἶναι κάτι τὸ ἀπόλυτο, μὰ μαζὶ καὶ κάτι τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ, τὸ ὑποκειμενικὸ. Ἡ μουσικὴ μας λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχη τὴ φιλοδοξία νὰ μιλᾷ στὴν καρδιά ὅλου τοῦ κόσμου, μὰ πρέπει κιόλας νὰ ξεχειλίξῃ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ καρδιά. Δὲ ζητοῦμε νὰ τὴν μερδέψοιμε στὰ πλεμάτια μιᾶς αἰσθητικῆς περιπτωσεολογίας ἀπεναντίας τὴ θέλοῦμε τόσο ἐλεύθερη, τόσο ἀγγιχτὴ καὶ ἀνεπηρέαστη ποῦ νὰ μπορῇ νὰ συγκινήσῃ κάθε ἄνθρωπο, μὰ καὶ νὰ ἔχη τὸ ἰδιαίτερο χάριμα νὰ συγκινήσῃ παραμένοντας ἄχραντο ἀπαύγασμα τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Λόγοι βέβαια ποῦ νὰ δικαιολογοῦν τοὺς ἑλληνες συνθέτες, μὰ καὶ νὰ διαπιστώνουν αὐτὸ ποῦ εἶπαμε, εἶναι πολλοί. Ἀφίνω τὴν ξενομανία ποῦ δὲ στέκει βέβαια σὲ κανένα εἰλικρινὴ καλλιτέχνη, ἀφίνω τὴν μπακαλοεκμετάλλεση τῆς νότας γιὰ νὰ πέσουν οἱ δεκάρες στὸν κορβανᾶ τοῦ μουσικοεκδότῃ αὐτὰ τὰ βλέπη κανέναν κ' ἐδῶ στὴ Γαλλία μὲ τὴ μίμηση τῶν Ρώσων καὶ μὲ τὶς καρδαλόχρωμες ἐκδόσεις σίμιγδων, φῶξ τρότ, οὐαυστέπ, κλπ. κλπ., μάλιστα καὶ σὲ πολὺ μεγαλύτερη ἔνταση. Ὁ κυριώτερος λόγος εἶναι ἡ *ἀνάγκη*, ἡ σκληρὴ ἀνάγκη γιὰ ἓνα Ἕλληνα μουσουργὸ ποῦ θὰ θελήσῃ νὰ τελειοποιήσῃ τὸ ἀνώτερο θεωρητικὸ μέρος τῶν σπουδῶν του, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἄρμονία, τὴν

* (Ο. Ν. Συναδινού: *Τὸ Ἑλληνικὸ Τραγοῦδι*. Πέντε διαλέξεις συναυλίας. Ἐν Ἀθήναις. Ἐδοτικὰ καταστήματα «Ἀκροπόλεως» 1922).

αντίστιξη, τή σύνθεση, τή ένορχήστρωση, νά έκπατριστη σέ ξένα ώδεια ιταλικά και γερμανικά προπάντων. "Αθελαι έπηρεάζεται ο έλληνας καλλιτέχνης —σπουδαστής από τό περιβάλλον που του χαρίζει τό έπιστημονικό μέρος τής μελέτης του, που του άπλοχεριάζει τά μέσα νά πραγματοποιήση τά χρυσά δημιουργικά του όνειρα· είναι σαν ένας ακαθόριστος και ανεξάρτητος από τό άτομο φόρος εύνγωμοσύνης νά ντύση τήν έμπνευσή του στα πολύτιμα περιβλήματα που δανείστηκε από μιá ξένη του νοοτροπία. Είναι και ψυχολογικά φυσικό. Μόνο εκείνος ο έλληνας μουσουργός που θά έχη τό ήθικό σθένος νάντιτάξη τήν έθνικότητά του στη δανεισμένη τεχνοτροπία, που θά ύποτάξη τήν ξένη γραμματική τής μουσικής στο τραγούδι, που σφίξει στην καρδιά του, στην άρμονία που βαυκαλίζει τήν ψυχή του, μόνο εκείνος θά δημιουργήση μουσική άξια νά λέγεται ελληνική και με περηφάνεια νά τήν καμαρώνη εφάμιλλη κάθε ξένης παραγωγής. Μόνο έτσι θά φανούν και οι κλασσικοί μας στην τέχνη των ήχων.

Η κριτική διορατικότητα του κ. Συναδινού διαιστάνθηκε με λαγαρισμένη ακρίβεια αυτή τήν περίπτωση. Κάνοντας λόγο για τό εφτανησιώτικο τραγούδι λέει (σελ. 142): "Όλοι οι έπιτανήσιοι μουσουργοί έστερούντο άνωτέρας μουσικής έσωτερικότητας και μουσικής άτομικότητας ώσε νάντιτάξουν αντίδραση κατά τής ιταλικής επιδράσεως». Βέβαια τέτοια λόγια είναι πικρά και ιδίως για τους εφτανησιώτες που δύσκολα θά παραδεχθούν μιá τέτοια καταδίκη, ακριβώς επειδή έχουν τήν πεποίθηση και θεωρούνται οι κορυφαιοί τής μουσικής κίνησης στην Έλλάδα άφότου ή μουσική ξαναγεννήθηκε στον τόπο μας· όσο όμως φαρμακερά και αν είναι αυτά τά λόγια, είναι άλλο τόσο άληθινά. Κανείς, και ιδιαίτερα πιστεύω ο κ. Συναδινός, δέ θέλει νά ύποβιβάση τήν αξία τής εφτανησιώτικης συμβολής στη διάδοση τής μουσικής στα ελληνικά χώματα. Κανείς όμως πάλι δέν θά ίσχυριστή πώς βγήκε από τά Ίονια νησιά ο έλληνας μουσουργός που νά δώσει φωνή στην ελληνική ψυχή όπως ο Chopin στην Πολωνία, ο Βάγκνερ στη Γερμανία, ο Γκλίνκα στη Ρωσία, ο Άλμπένις στην Ίσπανία. Για τήν ώρα έχουμε βέβαια τό Σαμάρα· μά για μās είναι ότι ο Γκρήγκ στη Νορβηγία. Αυτός έγραψε γερμανική μουσική όπως ο Σαμάρας ιταλική· χρειάζεται όμως και ο καθαυτό γνήσιος έλληνας μουσικός που άκόμα δέ φάνηκε, αν και στο σκόρπιο σημερινό έργο των ελλήνων συνθετών ξεδιαλίνονται καθαρές οι προσπάθειες όλων σκεδόν σ' αυτή τήν τάση. Από τους ζωντανούς μουσικούς που είναι τώρα στην άκμή του σταδίου τους, ίσως ένας, ίσως περισσότεροι, φωνάζουν στον πολιτισμένο κόσμο πως στο διεθνές οικοδόμημα τής μουσικής θά έχη και ή Έλλάδα σύντομα τους άξιους εργάτες τής.

Γιατί όμως ως τώρα νά μίν τους άποχήση; Και εδώ βέβαια λόγοι ένα σωρό· ή δουλεία, ή επανάσταση, μά επίσης και ή... παιδεία, ή έκπαίδευση. Διαβάστε τη διάλεξη του κ. Συναδινού για τό παιδαγωγικό τραγούδι, είναι κάτι τό τραγικό, κάτι τό τραγικώς γελοίο. Θα ιδήτε τό άπαισιο ζευγάριμα τής ξενομανίας και του λογιοτατισμού νά θέλουν νά σταλάξουν τή χολή τους στην καρδούλα του παιδιού που είναι όλη μουσική και ποίηση· θά ιδήτε τη δη-

μοτική μας μουσική να παραγκωνίζουμε φράγκικες και μπαβαρόζικες πορτοκαλομελωδίες σε στίχους καθαρευουσιάνικους! Τὸ «φεγγαράκι μου λαμπρὸ» διωγμένον ἀπ' τὸ ἀποκρουστικὸ «Θάλασσα ρόθησον, ἄνεμε πνεύσον»! Τί θὰ περιμένε κανεὶς ἀπ' τὸ μουσικὸ ἀπόδομα ἑνὸς λαοῦ ποῦ ἐδῶ καὶ δυὸ γεννιῆς σφυροκοποῦσε τέτοια τερατοτραγούδα στὸ σχολεῖό του; Καὶ ὅμως ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδας, αὐτὸς ὁ Θεὸς ποῦ μὲ τίς τόσες τῆς ἀνοησίας τὴν προστατεύει πάντα ἀπὸ τίς βλακείες τῆς, τῆς ἐχάρισε πάλι καὶ μιὰ μικρὴ πλειάδα ἀπὸ συγχρόνους νέους μουσικούς ποῦ μποροῦν μὲ μιὰν αὐστηρὴ ἐκλογή ἀπὸ τὰ ἔργα τους νὰ πάρουνε μιὰ τίμια θέση στὴν παγκόσμια μουσικὴ δράση. Καὶ λέγω νὰ πάρουν, γιατί, (πάλι θὰ καταφύγω στὸ βιβλίον τοῦ κ. Συναδινού) τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔργου τους δὲν εἶναι γνωστὸ παρὰ ἀπὸ τίς δημόσιες ἐκτελέσεις στὶς συναυλίες δίχως νὰ βρῆσκειται ἐκδομένο πουθενά, δίχως νὰ μπορεῖ νὰ διαδοθῆ γιὰ νὰ μάθῃ πρῶτα ὁ ἕνος κόσμος πῶς ὑπάρχει καὶ κατοπὶ νὰ τὸ μελετήσῃ καὶ νὰ τὸ ἐχτιμήσῃ. Ἀνοίγεται ὅμως καινούργιο ζήτημα, τὸ ζήτημα τῆς ἐκδοτικῆς διοργάνωσης γιὰ τὴν παγκόσμια διάδοση τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς ...

Πόσες καὶ πόσες σκέψεις δὲ γυννοῦν οἱ τυπωμένες ὀμιλίες τοῦ κ. Συναδινού τὸ ζήτημα τῆς δημόσιας καὶ ἰδιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως ποῦ θὰ δώσῃ στοὺς μέλλοντες καλλιτέχνες τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης τους, τὸ ζήτημα τῆς δημιουργίας ἐλληνικῆς μουσικῆς ἀνεπηρέαστης ἀπὸ κάθε ξενικὴ ἐπίδραση, τὸ ζήτημα τῆς διάδοσής τῆς. Ὁλόκληρο πρόγραμμα ποῦ παρακολουθεῖ τὸν καλλιτέχνη ἀπὸ τὸ μαθητικὸ του καὶ τὸ δημιουργικὸ του στάδιο ὡς τὴν ξάπλωσιν τοῦ ἔργου του.

Ὅσο καὶ ἂν τὰ θέματα ποῦ ἀποτελέσανε τίς πέντε αὐτὲς διαλέξεις (δημοτικὸ, παιδαγωγικὸ, λαϊκὸ, ἐπανησιακὸ καὶ τεχνικὸ τραγούδι), κινδύνευαν νὰ κλείσουν τὸν ἀκροατὴ ἢ τὸν ἀναγνώστη σὲ εἰδικούς ὀρίζοντες, τόσο ἡ ἐντύπωσή τους ἐξ αἰτίας τῆς εἰδημοσύνης τοῦ ἀγορητῆ, ποῦ κατέχει ἔξοχα τὸ θέμα του, μᾶς σπρώχνει σὲ οἰοχασμοὺς ζωτικῶν προβλημάτων γιὰ τὴν μουσικὴν μας, ἐξαιρετικῆς σημασίας· καὶ αὐτὸ δίχως νὰ παραλειφθοῦν οἱ ἀναγκαῖες λεπτομέρειες ἀπὸ ἀραδιασμοὺς κυρίων ὀνομάτων καὶ τίτλων ποῦ δίνουν στὸ βιβλίον μιὰν ἰδιαιτέρην ἀξίαν, γεμάτη καθὼς εἶναι ἀπὸ τόσες πολυτιμὲς πληροφορίες. Αὐτὸ τὸ ἀμάλγαμα τῆς στοχαστικῆς ὑποβλητικότητος τοῦ βιβλίου μὲ τὸ λεπτομερειακὸ του πλοῦτος εἶναι προτέρημα ποῦ βρῆσκειται σὲ σπάνια ἔργα καὶ ποῦ σαυτὴ τὴν περίστασιν, ἀφοῦ πρόκειται ἐδῶ γιὰ ἕνα ἱπλὸ σημεῖωμα, σκεπάζει τὰ πιθανὰ ψεγάδια, ἰδίως γιὰ τὸ λεχτικὸ ὕφος ποῦ θὰ ἐσκαλίζε μιὰ βαθεῖαν, μελετημένην καὶ γενικὴν κριτικὴν.

Παρίσι, 12-1-1923

Μ. ΒΑΛΣΑΣ

Ο Μ Ι Δ Ι Ε Σ

ΣΦΗ «ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ»

Τὸ Ἔργο τοῦ ΨΥΧΑΡΗ

Ἦστερ' ἀπὸ τις ὀμιλίς τοῦ κ. Γληνοῦ γιὰ τὴν «Κρίση τοῦ Δημοτικισμοῦ» στὴ «Φοιτητικὴ Συντροφιά», ἤρθανε οἱ δυὸ κριτικὲς ὀμιλίς τοῦ Ρήγα Γκόλφη γιὰ τὸ Ἔργο τοῦ Ψυχάρη νὰ βάλουνε τὰ πράγματα στὴ θέση τους, ν' ἀποκαταστήσουνε τὴν ἀλήθεια.

Τὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη καὶ γενικώτερα τὸ «Ταξίδι» του, πὸ θεωρεῖται σταθμὸς στὰ Νεοελληνικὰ Γράμματα, κοιτάχτηκε ἀπ' τὸν Ποιητὴ τῶν «Τραγουδιῶν τοῦ Ἀπρίλη» καὶ σὰν ἔργο ἐπαναστατικὸ, πὸ μὲ τὴ γλωσσικὴ παλληκαριά του, ἔπεσε τότε, ὡ καὶ τριανταπέντε χρόνια, σὰν ἀστρόλιθι στὰ λιμνασμένα νερὰ τῆς Ρωμαϊκῆς σκέψης, καὶ σὰν ἔργο Τέχνης, πὸ μὲ τ' ἀσύγκριτο ὕψος του δίκαια σταμάτησε τότε δυὸ στυλιστὲς τῆς περιωπῆς τοῦ Ροῦδη καὶ τοῦ Γαβριηλίδη.

Τὸ κακορρίζικο κατασκευάσμα, ἡ καθαρεύουσα, κὶ ὁ βραχνὰς τοῦ δασκαλισμοῦ πὸ βραίνανε τὰ Ρωμαϊκὰ στήθη, ἡ κούφια πατριδολατρεία κὶ ὁ ρωμαντικὸς, ἀρρωστικὸς λογοτεχνικὸς λυρισμὸς, —τρακάρανε στὸ καράβι τοῦ Ψυχάρη πὸ ταξίδευε στὰ γαλάζια Ἑλληνικὰ νερὰ λεύτερο ἀπὸ τις ἀλυσίδες τοῦ λογιστικισμοῦ, ἓνα μυθικὸ, θρυλικὸ καράβι, τὸ «Μαῦρο Καράβι» τοῦ Δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, πὸ φερνε τ' ἀρματώμενο παλληκάρι ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ μιὰν Ἰδέα ἔθνοσώστρα, γι' αὐτὴ τὴν Ἰδέα τοῦ Δημοτικισμοῦ πὸ ὅσο κὶ ἄ φαίνεται στενάχωρη ἀπ' τὴν πρώτη ὄψη, τόσο πλατὺ, γενικὰ, εἶναι τὸ κήρυγμά της ἀφοῦ περιλαβαίνει κάθε τι ριζοσπαστικὸ πὸ ἀνασαινεὶ στὸν τόπο μας.

Ὁ Ρήγας Γκόλφης, σὰ βέρος Ρουμελιώτης πὸ εἶναι, δὲν ἀπόμεινε ξερὸς ὕμνητὴς τοῦ Ψυχαρικοῦ ἔργου μὰ λαῦρος, ἄδρὸς, στοχαστικὸς ἐδῶ, κὶ ἀλλοῦ Ἐπαναστάτης, γκρεμιστὴς καὶ οἰκοδόμος μαζί, ἔδειξε τὴν ἀλήθεια ν' ἀστράφτει καὶ νὰ τσακίξει, χτυπώντας τὸ φέμμα ὅπου τῶδρισκε, —στὸ δάσκαλο, στὸν κλήρο, στὸ δημοσιογράφο, στὴν κοντόθυρη ἀστικὴ μας κοινωνία, στὸ δίγνωμο καὶ σερνάμενο κάποτε κόσμο τῶν ἀνθρώπων τῆς Τέχνης.

Ὁ Ψυχάρης—ἓνας Προφήτης πὸ ὄρθε νὰ μᾶς χορτάσει τὴν ψυχὴ, φέροντας τὸ μάνα τοῦ ζωντανοῦ λόγου.

Ὁ Γκόλφης—ἓνας Ἀκρίτας πὸ τάχτηκε φύλακας τῆς μητρικῆς λαλιᾶς, τῆς ρυθμισμένης ἀπ' τὴν ἐπιστῆμη κὶ ἀπ' τὸν κανόνα, τῆ γραμματικῆ καὶ τὸ σύστημα, πὸ δίδαξε ὁ συγγραφέας τοῦ «Ταξιδιοῦ».

Στην Ελλάδα που κατέβηκε απ' τὸ Παρίσι ὁ Ψυχάρης, διψώντας δόξα καὶ γροθιές, ὅπως εἶπε κι ὁ Ρήγας Γκόλφης, ἀργοῦνε νὰ ξαστερώσουνε κάποιες Ἰδέες καὶ νὰ ἐπιβληθοῦνε τὰ ἔργα ποὺ ρυθμίζονται ἀπὸναν ἀνώτερο νόμο. Ἡ ἀλήθεια ὅμως, ὅσο κι ἂ φαιίνεται ἀλλαργινή, δὲ γίνεται, θὰ λάμψει μιὰ μέρα. Καὶ τότε βέβαια ἡ Δόξα θὰ στεφάνωσει τὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη καὶ θ' ἀπομείνουνε πιά οἱ γροθιές γιὰ ὅσους τίς ὀρέγονται...

ΜΙΚΡΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΠΑΛΙΟΙ ΚΑΙ ΝΕΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

Στὸ περασμένο φύλλο μας δημοσιεύτηκε μιὰ σειρά τραγούδια τοῦ Richerin μεταφρασμέν' ἀπὸ τὸ συνεργάτη μας κ. Ν. Πετιμεζᾶ. Ἐχωρίσαμε τὴ μετάφραση αὐτὴ (σελ. 74), γιὰ νὰ τραβήξουμε τὴν προσοχὴ στοὺς ἀναγνώστες μας. Σήμερα μπορούμε ἀκόμα ἐδῶ νὰ σημειώσουμε, πὼς τὰ «Τσιγγάνικα Τραγούδια» τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ, εἶχανε μεταφραστεῖ καὶ πρωτίτερα, καὶ τὴ μετάφρασή τους εἶχε συνθέσει ὁ ποιητὴς κ. Ἰ. Πολέμης. Μὰ πόση διαφορὰ τῆς μιᾶς ἐργασίας ἀπὸ τὴν ἄλλη !

Ἄς συγκρίνουμε τὰ «Δυὸ Φιλιά» Ὁ κ. Πετιμεζᾶς μεταφράζει ἔτσι:

ΤΑ ΔΥΟ ΦΙΛΙΑ

Δυὸ καλὰ φιλιά θυμᾶμαι· δυὸ καλὰ φιλιά.
Στῆς ἀγάτης μου, τὸ πρῶτο, τὴ γλυκειὰ ἀγκαλιά.
Τ' ἄλλο τῆς μανούλας μου : Τὴ στερνὴ τῆς ὄρα.

Φίλημα ἀγαπητικιάς : κρῦο σὰν τὸ χιόνι.
Τῆς μητέρας τὸ φιλί· πὼς μὲ καίει, μὲ λυώνει.
Τέτια ζέστη· τέτιο κρῦο· πιά δὲ βρίσκω τώρα.

Δυὸ καλὰ φιλιά θυμᾶμαι τώρα μιὰ φορὰ :
Κεῖνο τῆς ἀγάτης πάει· κ' ἔκανε φτερά.
Τ' ἄλλο τῆς μανούλας μας, μένει ὅπου κι ἂν πᾶμε.

Ἀγαπητικιάς φιλιά· ὅσα θέλεις τᾶχω !
Μὰ τῆς μάνας τὸ στερνό : ἓνα καὶ μονάχο...
Μόνο ἓνα καλὸ φιλί, τώρα πιά θυμᾶμαι.

(«Νουμάς», σελ. 36)

Ὁ κ. Πολέμης τὸ εἶχε μεταφέρει στὴ γλώσσα μας μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο :

Θυμοῦμαι δυὸ φιλάκια, δυὸ γλυκὰ φιλιὰ,
τὸνα τὸ πρῶτο—πρῶτο τῆς ἀγάπης μου
καὶ τ' ἄλλο τὸ στερνὸ —στερνὸ τῆς μάνας μου.—

Τὸ πρῶτο τῆς ἀγάπης μου μ' ἐπάγωσε
καὶ τὸ στερνὸ τῆς μάνας μου μ' ἐξέστανε.—
Ποτέ μου τόση ζάλη, τόση παγωνιά !

Θυμοῦμαι δυὸ φιλάκια, δυὸ γλυκὰ φιλιὰ,
τὸ πρῶτο τῆς ἀγάπης μου μ ο υ μ ο ὤ διάβηκε (σίκ !)
καὶ τὸ στερνὸ τῆς μάνας μου μ' ἀπόμεινε.

Πρῶτα φιλάκια τῆς ἀγάπης βρίσκουμε πολλά.
Στερνὸ φιλι τῆς μάνας ἓνα μοναχό.—
Θυμοῦμαι ἓνα φιλάκι, ἓνα μόνο φιλί.

(Ἡμερολόγιον Κ. Φ. Σκόκου, 1916, σελ. 132)

Ἄκόμα κ' ἓνα τριστίχο τοῦ Πετιμεζᾶ ἀπὸ τὸ δεύτερο τραγούδι
«Στοὺς νεκρούς»:

Τὴν πνοή σου' ποὺ σὰν ἔφευγες νὰ πιῶ
μου τὴν ἄφισαν τὰ χεῖλη σου τὰ δυὸ
τώρα μέσα μου βαθειὰ—βαθειὰ τὴν κλειῶ.

(«Νουμάς», σελ. 36)

Καὶ τοῦ κ. Πολέμη :

Τὴ στερνὴ—στερνὴ σου ἀνάσα, ποὺ ὅταν μίσευες
μοῦδωκες νὰ τὴν ρουφήσω μὲς στὰ χεῖλη σου,
μέσα μου τὴν νοιώθω τώρα, πάντα μέσα μου...

(«Ἡ ζωὴ τῶν Πεδαμένων», Ἡμερ. Κ. Φ. Σκόκου, 1912, σελ. 142)

Ἡ σύγκριση μιλεῖ μονάχη τῆς καὶ φανεράνει πόσο ἓνας ζωντανὸς
καὶ συγχρονισμένος νεώτερος ποιητής, αἰσιτάνεται τὴ γλώσσα του πρὸ βα-
θιά, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ θραφήκανε χρόνια σὲ προσπάθειες νὰ μὴν κά-
μουνε τάχατες ὑπερβολὲς καὶ τοὺς ποῦνε... μαλλιαρούς!

ΑΥΤΟΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ

(Κωμωδία άνευ άσμάτων.)

Ἡ σκηνή στό γραφεῖο ἑνός πολιτικοῦ, πού προαλειφεται γιά πρωθυπουργός.

ΠΡΟΣΩΠΑ

Ὁ κ. Ζαχαράκης, πεζός ρυθμός, ἀλληλουῖα.

Ὁ κ. Γόης τῶν Ἀθηνῶν, λόγιος ἀνὴρ καὶ φίλος τῆς Ὠραίας τοῦ Πέραν.

Ὁ κ. Πολιτικός, βουβδ πρόσωπο.

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: Πές μας λοιπόν, Γόη, ποιούς προτείνεις γι' ἀκαδημαϊκούς;

Ὁ κ. ΓΟΗΣ: Τὸν Ξενόπουλο...

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: (πρὸς τὸν ἀόρατο γραμματέα του). Γράφ' τονε, Ζαχαράκη!

Ὁ κ. ΓΟΗΣ: Τὸ Μελᾶ!

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: Γράφ' τονε κι αὐτόν, Ζαχαράκη!...

Ὁ κ. ΓΟΗΣ: Τὸ Ρῶμο Φιλύρα!

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: Γράφ' τονε κι αὐτόν, Ζαχαράκη!...

Ὁ κ. ΓΟΗΣ: Τὸν Ταγκόπουλο!

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: (θορυβημένος) Αὐτὸν τονε σώνουν τὰ Εἰκοσάχρονα πού γιόρτασε!.. Μὴν τότε γράφεις, Ζαχαράκη!

Ὁ κ. ΓΟΗΣ: Τὸ λόγιό κύριο Παπαντωνίου!

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: Βράσ' τονε κι αὐτόν... "Ὁχι, ὄχι! Γράφ' τονε κι αὐτόν, Ζαχαράκη!..

Ὁ κ. ΓΟΗΣ: Τὸ ζωγράφο κ. Παπαντωνίου.

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: Γράφ' τονε κι αὐτόν, Ζαχαράκη!...

Ὁ κ. ΓΟΗΣ: Τὸν παιδαγωγό κ. Παπαντωνίου!

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: Γράφ' τονε κι αὐτόν, Ζαχαράκη...!

Ὁ κ. ΓΟΗΣ: Τὸ δημοσιογράφο κ. Παπαντωνίου!

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: Γράφ' τονε κι αὐτόν, Ζαχαράκη!

Ὁ κ. ΓΟΗΣ: Τὸν ἱεροψάλτη κ. Παπαντωνίου...!

Ὁ κ. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ: Αἶ, μὰ σώνει πιά!... "Ἐκλείσε ὁ ἀριθμός!..

Δὲ χωράει ἄλλους μὲ τὴν ἴδια φέριμα ἢ Ἀκαδημία!..

ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Α. Κουπρίν: «Ο Τάφος», Μετ. Π. Ζαριφοπούλου.

Όσκαρ Ουάιλντ: «Η Μπαλλάντα της φυλακής του Ρέντιγγ».

Άντ. Λιγνός: «Άρχεϊον της Κοινότητας "Υδρας", 1778—1832.

Τρεις τόμοι. Πειραιεύς 1921—1922.

Κ. Δ. Τριανταφυλλοπούλου: «Τά Σύγχρονα προβλήματα του άστικου Δικαίου».

— Πολλοί θα βροῦνε τὸν «Τάφο» λίγο ἀνήθικο, λέει ὁ Ρώσος Κουπρίν στ' ἀφιέρωμα του· μολαταῦτα ἐγὼ μ' ὄλη μου τὴν καρδιά τὸν ἀφιερώνω στὶς γυναῖκες καὶ στὰ νιάτα.

Ἄ «Τάφος», λοιπόν, παρὰ τὴ γνώμη τοῦ συγγραφέα, δὲν εἶναι βιβλίον ἀνήθικο, ὅπως δὲν εἶναι ἀνήθικο καὶ τὸ ρεαλιστικὸ διήγημα τοῦ Ἀντρέγιεφ «Στὸ Σκοτάδι» κι ἄς πλέκεται κι αὐτὸ μέσα στ' ἀποκηρυγμένα ἀπὸ κάθε ἀστική κοινωνία χαμόσπιτα. Εἶναι ἔργο τέχνης. Καὶ γιὰ τὴν τέχνη, ὅπως λέει στοχαστικὰ ὁ Wilde στὸν πρόλογο τῆς «Εἰκόνας τοῦ Ντόριαν Γκρέϋ» δὲν ὑπάρχει ἔργο ἠθικὸ ἢ ἀνήθικο μὰ καλογραμμμένο ἢ κακογραμμμένο. Μεγάλῃ ἀλήθεια, δογματικῇ.

Ὁ Κουπρίν εἶδε μιὰν ἀθλιότητα τῆς ζωῆς μὲ μάτι συγγραφέα, μὲ διάθεση καλλιτέχνη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ «Τάφος» του στέκει σὰν ὑπόδειγμα· μ' ὄλη τὴ λεύτερη φρασεολογία του. Συγκινεῖ καὶ συγκλονίζει. Καὶ τοῦ ἀναγνώστη τὸ βλέφαρο ὑγραίνεται ἀπ' τὸ δάκρυ τῆς συμπάθειας γιὰ τὰ κατατρεγμένα ἐκεῖνα πλάσματα. Νεκρὰ κορμιά σ' ἓνα νεκρόσπιτο μέσα, — σ' ἓναν τάφο ...

Τούλάχιστον ὡς γίνετ' ἔργο τοῦ Ρώσου συγγραφέα ἓνα φωτισμένο κείμενον σ' ὅσους τελευταῖα καταπιάνονται, κ' ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, μὲ τέτοια θέματα. Εἶναι μιὰ εὐτυχισμένη ἐμπνεψη ἢ ἐκδοσὴ του ἀπὸ τὸν κ. Χρ. Γανιάρη· Καὶ τὴ συσταίνουμε.

— Ἡ τέταρτη ἐκδοσὴ τῆς «Μπαλλάντας τῆς Φυλακῆς τοῦ Ρέντιγγ» τοῦ πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ «Νουμά» τοῦ 1916. Γιὰ τὴ μετάφραση γράψαμε πλατιά στὸ «Νουμά» τοῦ Φλεβάρη 1917, ἀριθ. 607. Μεταφέρουμε ἐδῶ ἓνα κομμάτι χαρακτηριστικόν:

«Ἡ μετάφραση τοῦ κ. Καρθαίου ἴδια μᾶς συνεπαίρνει μὲ τὴν ἀνάγνωσθ τοῦ πρωτότυπου. Ὁ,τι κρύβεται κάτω ἀπὸ τὸν πονεμένο καὶ τρεμουλιαστὸ στίχο, ὅποια συγκίνηση κι ἀγωνία συντάραξε τὸν Κατάδικον - ποιητὴ, ὅποια λόγια μᾶς δίνονται καὶ ὅποια λόγια κρύβονται καὶ ὑπονοοῦνται, πλέρια κι ἄλότελα ἀποδοθήκανε ἀπὸ τὸ μεταφραστὴ στὸν πῶδ καλλιτεχνικόν, πολυκύμαντον κι ἀψευγάδιστο ἐντεκασύλλαβον.

Οἱ τριπλῆς ὁμοιοκαταληξίαι τοῦ πρωτότυπου κρατηθῆκανε καὶ στὴ μετάφραση, μὲ τὴ διαφορὰ πῶς ἐνῶ ἐκεῖ τὸ μέτρο μονότονον ξετυλίγεται καὶ ὁ ἴδιος τόνισμός ἀντηχεῖ παντοῦ, ἐδῶ στὴ μετάφραση ἡ ποικιλία τῶν τόνισμῶν τοῦ ἐντεκασύλλαβου δίνει μιὰν ἄλλη ἀρμονία, καὶ πότε βαδίζει μελαγχολικῇ, ἀργῇ, σύφωνα μὲ τὸ νόημα, καὶ πότε παίρνει μιὰ γρηγοράδα καὶ μιὰν ἀγωνία

μέ τον τονισμό τῆς τρίτης συλλαβῆς. Ὁ κ. Καρθαῖος στή μορφή τῆς μετάφρασῆς του κατόρθωσε νά περικλείσει τὸ περιεχόμενο τοῦ πρωτότυπου, χωρὶς νά ξεφύγει σημαντικὰ καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη μορφή».

— Βρίσκονται τυπωμένα τὰ ἱστορικὰ ἔγγραφα τοῦ ἀρχαίου τοῦ νησιοῦ Ἰδρας ποῦ τόσο μεγάλο μέρος ἔπαιξε στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821. Δὲν εἶναι μόνο ἡ σπουδαιότητα τῆς τότε ἐποχῆς ποῦ κάνει σημαντικὴ αὐτὴ τὴ συλλογή, μὰ ἰδιαιτέρω πρέπει νά μελετηθεῖ ἀπὸ τοὺς φιλολογοῦντες ὁ γλωσσικὸς πλοῦτος ποῦ εἶναι θησαυρισμένος ἐκεῖ μέσα.

— Νομικὴ μελέτῃ τοῦ γνωστοῦ καθηγητῆ στὸ Πανεπιστήμιον, ποῦ ἔχει συχρονισμένες ἀντιλήψεις στὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα. Ἔχει μοτίβο τοὺς στίχους τοῦ Καλαμά :

Γνωρίζει ἡ πράξι τὰ μισὰ
τάκτρια ἢ σκέψη ξαίρει.

ΤΙ ΓΡΑΦΟΥΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ

Γιὰ τὴν καινούρια περίοδο τοῦ Νουμά.

Τὸ μοναδικὸν φιλολογικὸν περιοδικὸν ὁ «Νουμάς» ἀφοῦ ἐώρτασε τὴν εἰκοσαετηρίδα του ἄλλαξε τὴν διεύθυνσιν. Ὁ κ. Δ. Π. Ταγκόπουλος διὰ τὸν ὅποιον αἱ θεομαὶ ἐκδηλώσεις ὄλων τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων ὑπῆρξαν ἡ καλλιτέρα ἐπισφράγισις τοῦ μεγάλου του ἔργου, παρέδωσε τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ εἰς τὸν υἱὸν του κ. Πάνον Δ. Ταγκόπουλον. Ἡ ἱκανότης τοῦ νεαροῦ λογιου καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ ποιητικὴ του ἰδιοφυΐα ἐγγυῶνται εἰς τὸν «Νουμᾶν» καὶ κατὰ τὴν νέαν αὐτοῦ περίοδον ἀπόσκοπον σταδιοδρομίαν.

(«ΕΜΠΡΟΣ»—15|1)23)

— Μεταρρυθμισμένος, κομψός, με ὕλην ἐκλεχτήν καὶ 80 πυκνοτυπωμένας σελίδας ἐξεδόθη ὁ «Νουμάς» ὑπὸ τὴν νέαν διεύθυνσιν τοῦ κ. Π. Ταγκοπούλου.

(«ΕΜΠΡΟΣ» 5)2)23).

— Μὲ νέαν μορφήν, μορφήν βιβλίου, ἀλλὰ καὶ με τὴν ἰδίαν ὅπως ἀπὸ εἴκοσι τῶρα χρόνια σημαίαν : τὸ ὄραϊον καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἐγκαινιάζει τῶρα καινούργιαν περίοδον ὁ «Νουμάς», αἰώνιος νέος στοὺς ἀγῶνας τῆς Τέχνης καὶ τῶν Ἰδεῶν. Καὶ ἓνας ἀκόμη νεωτερισμός : ἡ διεύθυνσις ἀπὸ τοῦ φύλλου αὐτοῦ περιέρχεται εἰς τὸν Ταγκόπουλον, υἱόν. Ὁ πατὴρ Ταγκόπουλος, ὁ ὅποιος εἴκοσι χρόνια τῶρα ἔκαμε σύνθημά του τὴ ἠρωϊκὸν παράγγελμα τῆς ὑγείας : «Τόπον στοὺς νέους !», ἔρχεται τῶρα με τὴν σειράν του νά τὸ πραγματοποιήσῃ καὶ ὁ ἴδιος.

Ἡ σημερινὴ μορφή τοῦ «Νουμά» εἶνε ἡ συνήθης φόρμα τῶν ξένων μεγάλων περιοδικῶν ἰδεῶν καὶ σκέψεως. Ἡ φόρμα αὐτὴ καλεῖ, θαρρεῖς, ἀναγνώστην καὶ γράφοντα σὲ περισσότερη περισυλλογή, διαβάζοντας ἢ γράφοντας.

Βγαίνει τῶρα κάθε μῆνα καὶ ἐκδίδεται εἰς 80 πυκνάς σελίδας, καταφόρους ἀπὸ καλὰ περιεχόμενα.

(«ΠΑΤΡΙΣ» 4)2)23).

—Ἐλείτα ἀπὸ εἰκοσαετῆ ἔκδοσιν, καὶ ἀπὸ συνεχεῖς ἀγῶνας ἰδεῶν τὸ περιεδικὸν ὁ «Νουμάς» ἀνοίγει νέαν περιόδον ζωῆς. Τὸ ἀγῶν αὐτὸ ὄργανον τῆς δημοτικιστικῆς ἰδεολογίας, ἀφ’ οὗ ἀνοίξε τὸν δύσκολο δρόμο τῆς ἀληθινῆς γλώσσας καὶ τῆς πραγματικῆς λογοτεχνίας, τῶρα γίνεται καθαρὰ λογοτεχνικὸν περιοδικόν. Καὶ ἀντὶ τοῦ πατέρα Δ. Ταγκοπούλου στὸ ἐξῆς θὰ τὸ διευθύνῃ ὁ υἱὸς Π. Ταγκόπουλος. Τὸ πρῶτον φυλλάδιον τῆς νέας περιόδου δείχνει νέαν πρόοδο καὶ καλὰς ἐλπίδας. Ἡ ὕλη τοῦ διαλεχτότατου Περιέχονται εἰς αὐτὸ ἔργα τῶν κ. κ. Κ. Παλαμᾶ, Ψυχάρη, Δημοσθ. Βουτυρᾶ, Καρθαίου, Ρ. Γκόλφη καὶ ἄλλων διαλεχτῶν λογοτεχνῶν μας. Στὸ θαυμάσιον περιοδικόν μας εὐχόμεθα μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς νέας του περιόδου, νέους θριάμβους.

(«ΑΣΤΗΡ» 7)2)23).

— Μετὰ τὸν ἑορτασμό τῆς εἰκοσαετηρίδος του, τῆς ὁποίας τὰ Φιλολογικὰ Πρακτικὰ ἐξεδόθησαν καὶ εἰς ἰδιαιτέρον τεῦχος, ὁ «Νουμάς», τὸ γνωστὸν ὄργανον τῶν δημοτικιστῶν, εἰσέρχεται εἰς νέαν περιόδον τῆς ζωῆς του ὑπὸ νέαν διευθύνειν, νέον σχῆμα καὶ νέον πρόγραμμα.

Ἡ διευθύνσις τοῦ περιοδικοῦ περιῆλθεν εἰς τὸν κ. Ταγκόπουλον υἱόν, γνωστὸν ποιητὴν τῆς νέας πλειάδος, ὁ ὁποῖος συνεχίζει τὴν ἔκδοσιν τοῦ πατρικοῦ περιοδικοῦ εἰς σχῆμα μηνιαίων τευχῶν, καθαρῶς λογοτεχνικοῦ περιεχομένου, ἀποκλειομένης εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ τὰς σελίδας του τῆς πολιτικῆς.

Τὸ πρῶτον ἐμφανισθὲν τεῦχος τῆς νέας περιόδου τοῦ «Νουμά» εἶνε πραγματικῶς πολὺ εὐπρόσωπον.

(«ΕΣΤΙΑ» 10)2)23).

— Ὑπὸ τὴν νέαν διευθύνειν τοῦ κ. Πάνου Ταγκοπούλου ἐξεδόθη τὸ πρῶτον φύλλον τῆς δευτέρας περιόδου τοῦ καλοῦ περιοδικοῦ «Νουμάς». Ὁ νέος Ταγκόπουλος ἀκολουθῶν τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐχάραξεν ὁ πατὴρ του εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, προσθέτει καὶ τὴν νεοτεριζούσαν αἰσθητικὴν του εἰς τὴν ἐκλεκτὴν ὕλην τοῦ «Νουμά», μέσα εἰς τὰς σελίδας τοῦ ὁποίου φαίνονται οἱ ἐκλεκτότεροι κάλαμοι τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ ἀποσπάσματα ἔργων τῶν καλλιτέρων συγγραφέων τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας. Εἰς τὸν νέον διευθυντὴν τοῦ «Νουμά» διαβιβάζομεν θερμὰ συγχαρητήρια.

(«ΑΜΑΛΘΕΙΑ» 11)2)23).

Μὲ παρόμοια ἐνθουσιαστικὰ λόγια χαιρετήσανε τὴν καινούρια ἔκδοσιν τοῦ «Νουμά» καὶ οἱ ἐφημερίδες «Ἔθνος», «Ἐλεύθερον Βῆμα», «Πολιτεία». Τίς εὐχαριστοῦμε ὅλους γιὰ τὰ καλά τους λόγια καθὼς καὶ ὅσους ἀπὸ τοὺς φίλους συνδρομητὰς καὶ ἀναγνώστες μᾶς γράψανε ξεχωριστὰ συγχαρητήρια γράμματα.

Γιὰ τὰ «Τσιγγάνικα τραγούδια».

Ἐφτά τραγούδια τοῦ Ζάν Ρισπέν, τὰ περίφημα Τσιγγάνικα τραγούδια του, ἔχει μεταφράσει ὁ ποιητὴς, καὶ Νομάρχης μας τῶρα, κ. Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας. Τὰ τραγούδια αὐτὰ δημοσιεύονται καὶ τὰ ἑφτά στὸ προχθεσινόν τεῦχος τοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Νουμάς». Εἶνε τόσο ἐπιτυχημένη

ἡ μετάφρασίς τους, τόσο ζωντανὰ ἔχουν ἀποδοθῆ στὴ γλῶσσα μας, πού θαρρεῖς κ' εἶνε πρωτότυπα τραγοῦδια κι ὄχι μεταφράσεις. Ἄπ' αὐτά. «Ὁ δρόμος» καὶ «Ἐτὴ σκόνη» εἶνε, κατὰ τὴ γνώμη μας, τὰ καλλίτερα. Ἐδῶ δημοσιεύουμε «Τὰ δύο φιλιὰ», καὶ τὴ «Βροχή» ὡς συντομώτερα.

(«ΕΘΝΟΣ», 7)2)23).

Ἐνα ποίημα τοῦ Πετέφη

Ἦ Οὐγγαρία, καὶ μαζί της ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος, ἐορτάζει τὴν ἑκατονταετηρίδα τοῦ μεγαλυτέρου λυρικοῦ ποιητῆ της, τοῦ Ἀλέξ. Πετέφη, πού γεννήθηκε στὸ 1823 καὶ σκοτώθηκε στὶς 31 Ἰουλίου 1849, στὴ μάχη τοῦ Σάγκισβαρ. Ὁ Οὐγγρος ποιητῆς εἶνε μεταφρασμένος σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες καὶ μόνο ἐδῶ εἶνε ὄλιως διόλου ἀγνωστος. Ὁ συμπατριώτης του κ. Horváth Endre, λέκτωρ τῆς νεοελληνικῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βουδαπέστης, ἐδημοσίευσε στὸ «Νουμά», μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἑκατονταετηρίδας του, μεταφρασμένο ἑλληνικὰ τὸ τραγοῦδι του: Τ Ἐ λ ο ς τ ο ῦ Σ ε π τ ἔ μ β ρ η .

(ἀκολουθεῖ τὸ ποίημα)

(«ΕΘΝΟΣ» 11)2)23).

Ἐχτὸς ἀπ' τὰ παραπάνω τραγοῦδια τοῦ Richerin καὶ τοῦ Πετέφη, ξανατυπώθηκαν ἀπ' τὸν περασμένο «Νουμά» στὸ «Ἐλευθερο Βῆμα», καὶ στὴ στήλη του «Ὁ Ἑλληνικὸς στίχος», τὰ «Φῶτα βραδινὰ» τοῦ Πάνου Ταγκόπουλου καὶ τὸ σονέτο «Στὸ Φεγγάρι» τοῦ Ἄγη Λεβέντη.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Ἡ μελέτη τοῦ Δ. Ταγκόπουλου γιὰ τὸ Γιάννη Καμπύση γράφτηκε τὸ Γενάρη τοῦ 1921, παραγγεμένη ἀπὸ τὸν ἐκδότη Ἐλευθερουδάκη, γιὰ νὰ μπεῖ στ' Ἀπαντα τοῦ Καμπύση πού λογάριζε νὰ ἐκδώσει. Μιὰ ὁμως καὶ σταμάτησε, προσωρινὰ, ἐλπίζουμε, τὶς ἐκδοσές του ὁ Ἐλευθερουδάκης, τὴν τυπώνει ὁ «Νουμάς».

— Τὸ κλιεὸ τοῦ Καμπύση εἶναι ἀπὸ μιὰ παλιὰ φωτοτυπογραφία καὶ γιὰ τοῦτο δὲ βγῆκε πολὺ καθαρό.

— Τὸ διήγημα τοῦ Κνουτ Χάμσουν, πού δημοσιεύεται στὸ σημερινὸ «Νουμά», εἶναι παρμένο ἀπ' τ' ἀγνωστο ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα βιβλίου του «Χαμόκλαδα». Στὸ ἐρχόμενο τεῦχος θὰ δώσουμε μιὰ μελέτη τοῦ Μπόγερ γιὰ τὸν Ἰμπάνιεθ, ἀπ' τὰ Νορβηγικά.

— Ὁ κ. Χρυσάφης μᾶς παρακάλεσε νὰ μὴν ἀλλάξουμε τὴ γλῶσσα στὴ μετάφρασή του. Τὸ σημειώνουμε γιὰ νὰ μὴν ὑποθεθεῖ πῶς ὁ «Νουμάς» στὴ νέα του περίοδο ἄρχισε νὰ ἐρωτοτροπεῖ πρὸς . . . τὴ μιχτή.

— Στὴν αἴθουσα τοῦ Ἑλλ. Ὁδείου ἔδωσε ἡ κ. Κορυλλου (Ἄλκης Θρύλος) δύο ἀναλυτικὲς ὁμιλίες γιὰ τὸ Σολωμό. Ἡ ἀντίληψή της, ἀρκετὰ φωτισμένη καὶ ριζοσπαστικὴ σὲ μερικά σημεία, κίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν λογίων μας, — ὧσων δηλαδὴ παρακολοθηθήσανε τὴν κριτικὴ τῆς αὐτῆ προσάθεια, γιατί, δυ-

στυχῶς, οἱ... εἰδικοί, (Φῶτος Πολίτης κλ.) ἀπουσιάζανε κι ἀπὸ δῶ. Ἡ κ. Κορύλλου ἐτοιμάζει τώρα τρεῖς ὀμίλιες πάνω στὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ.

— Ὁ κ. Γιάννης Μηλιαδῆς ἄρχισε καὶ ἑξακολουθεῖ τὰ ταχτικά του κάθε Τετάρτη μαθήματα στὴν «Ἀνώτερη Γυναικεία Σχολή» τοῦ κ. Γληνοῦ, γιὰ τὴν ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς μας ποίησης. Οἱ ὀμίλιες τοῦ κ. Μηλιαδῆ ἀκούγονται εὐχάριστα, καὶ δίνουνε μιὰ πιστὴ εἰκόνα τῆς ποιητικῆς μας λογοτεχνίας, μὲ σύστημα καὶ σειρὰ.

— Ὁ κ. Καραχάλιος (Λάμπρος Ἀστέρης, Ἀμφίονας), ἄλλοτε ποιητῆς καὶ τώρα τελευταία εἰσηγητῆς στὸ Φιλαδέλφειο Διαγωνισμό, σημειώνει στὴ βραβευμένη συλλογὴ τοῦ Στέλιου Σπεράντσα «ὡς ἀνταισθητικὴ τῆ Γρυπάρειο λέξη ἀνεφόκαμα.»

Ἡ λέξη αὐτὴ δὲν εἶναι δημιούργημα τοῦ Γρυπάρη. Εἶναι καθάρια δημοτικὴ καὶ μιλιέται ἀπ' τὸν ποιητὴ-λαὸ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Συναπαντιέται μὲ τίς ἑξῆς παραλλαγές :

Συννεφόκαμα, — ἀνεφόκαμα, — νεφόκαμα, καὶ σημαίνει κουφόβραση, τὴ συννεφιά πού κρύβει τὸν ἥλιο μὰ ὥστόσο βραίνει πᾶν ἀγροσυτιάτικο λιοπίρι.

Δοιοπὸν ἂς μὴ χαλαεὶ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ ὁ κ. Καραχάλιος μὲ τέτοιες ἀνταισθητικὰ καὶ καθόλου Γρυπάρειες λέξεις.

— Βγήκε σὲ «βιβλιαράκι ἀπὸ 32 σελίδες ἢ διάλεξη ποῦχε κάνει πέρου ὁ κ. Γιάνκος Ἀργυρόπουλος γιὰ τὴν «Ἀπαγγελία». Εἶναι καλογραμμένη, σὲ ὕψος στερωτὸ κ' εὐκολονόητο, καὶ ἀξίζει νὰ διαβαστεῖ. Μόνο πού θὰν τὴ θέλαμε περισσότερο ἀναλυτικὴ στὰ τεχνικὰ σημεῖα (χρωματισμό, κατανόηση τοῦ τραγουδιοῦ, ἀπόδοση κτλ.). Πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα εἶχε δημοσιέψει κι ὁ Πάνος Ταγκόπουλος μιὰ σειρὰ ἄρθρων στὸν «Κόσμο» τῆς Σμύρνης, τὸ Μάη καὶ Ἰούνιο του 1921, πού κάνανε ἀρκετὴ ἐντύπωση καὶ συζητηθῆκανε στοὺς φιλολογικοὺς τότε κύκλους.

— Ὁ φίλος Ναπολέων Λαπαθιώτης ἀναγγέλλει μιὰ σειρὰ βιβλίων του γιὰ τὸ 1923.

Εἶτανε καιρός. Γιατί ὁ Ν. Λαπαθιώτης, ἐνῶ ἔχει τόση ἀξιόλογη ἐργασία, θέλεις ἀπὸ μιὰν ἀσθενικὴ ὠριοπάθεια, τὴν ἀφήκε τόσα χρόνια, χωρὶς κανένα σύστημα, νὰ σπέρνεται ἐδῶ κ' ἐκεῖ, στὰ διάφορα περιοδικὰ τῶν Νέων.

— Φροντισμένο ἀπὸ τὸ συνεργάτη μας Ἄγη Λεβέντη θὰ κυκλοφορήσει τὴ Λαμπρὴ ἓνα καλλιτεχνικὸ ἡμερολόγιο μὲ τὸν τίτλο «Πασχαλινὴ Ἀνθοδέσμη». Θάχει συνεργασία τοῦ Γκόλφη, Παρορίτη Πάνου Ταγκόπουλου, Δημοσθ. Βουτυρά, Κ. Καρθαίου, Θ. Κυριαζῆ, Κ. Καρυωτάκη, Μ. Ροδᾶ, Ἄγη Λεβέντη, Ἡλ. Ἡλιοῦ, Γ. Στογιάννη, κ. ἄ. Θὰ τυπωθεῖ σὲ καλὸ χαρτὶ καὶ χρωματιστὸ λιθογραφημένο ἐξώφυλλο. Ἀκόμα θάχει καὶ τίς εἰκόνες καθενὸς ἀπὸ τοὺς συνεργάτες του μὲ μικρὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖώματα.

— Στὴ σελίδα: «Τί γράφουν οἱ ἄλλοι» θὰ ξανατυπώσουμε ἀπ' τὰ περιοδικὰ καὶ τὸν καθημερινὸ τύπο ὅσα ἐνδιαφέρουν τὸν κόσμον τῶν Γραμμάτων ἢ ὅ,τι κρίνουμε ἄξιο νὰ δημοσιευτεῖ καὶ στὸ «Νουμά».

✠ ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ ✠

— Παρακαλούμε τούς συνδρομητές μας τοῦ Ἑσωτερικοῦ καὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ, νὰ κανονίσουνε τὴ συνδρομὴ τους στὸ «Νουμά», ὡς τὸ τέλος τοῦ Μάρτη, γιατί ἀλλιῶτικα τούς δηλώνουμε πὼς μὲ λύπη μας θ' ἀναγκαστοῦμε νὰ σταματήσουμε τὴν ἀποστολὴ τοῦ φύλλου. Κάθε τεῦχος τοῦ «Νουμά» στοιχίζει πολὺ, παρὰ πολὺ μὲ τὴν ἀφάνταστη ἀκρίβεια τῶν τυπωτικῶν καὶ τοῦ χαρτιοῦ, τόσο πολὺ πού δὲ μᾶς εἶνε βολετὸ νὰ κρατᾶμε ἀνοιχτοὺς λογαριασμοὺς καὶ νὰ περιμένουμε, στέλνοντας τὸ φύλλο, σὲ μιὰ μελλοντικὴ εἴσπραξη τῶν συνδρομῶν. Ὅσοι ἀγαπᾶνε ἀκόμα θετικὰ κι ὄχι πλατωνικὰ τὸ «Νουμά», ἔχουνε, θαρροῦμε, ὑποχρέωση νὰ φροντίσουνε καὶ γιὰ τὴ διάδοσή του σὲ πλατύτερο κύκλο γιὰ νὰ μπορέσει νὰ σταθεῖ ἄνετα στὴ ζωὴ.

Ἡ συνδρομὴ τοῦ Νουμά ἔχει κανονιστεῖ κάθε χρόνο :

Γιὰ τὸ Ἑσωτερικὸ Δρχ. 50. Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ Δρχ. 100.

Οἱ ἐξάμηνες ἀνάλογα, 25 καὶ 50 δρχ. Τρίμηνες συνδρομὲς δὲν ὑπάρχουνε. Ἡ χρονιά τοῦ Νουμά ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Γεννάρη ἢ τὸν Ἰούλιο.

Δ)ίδες Σίτα Καρ. Μυτιλήνη, Κ. Τσ. Βόλο. Λυπούμαστε πού δὲν μποροῦμε νὰ δημοσιεύσουμε τίς κριτικὲς σας. Ὁ «Νουμάς» εἶπε τὴ γνώμη του γιὰ τὸ βιβλίον πού γράφετε στὸ περασμένο τεῦχος, κι αὐτὸ, θαρροῦμε, εἶναι ἀρκετὸ. Ἄς σημειωθεῖ πὼς ὁ «Νουμάς» δὲν εἶναι πιά «ἐλεύθερο βήμα», τοῦλάχιστο γιὰ τὰ ζητήματα πού δίνουνε τὸ χαμαχτήρα καὶ τὴ λογοτεχνικὴ κατεύθυνση ἐνὸς περιοδικοῦ. — κ. Πέτρ. Χ. Καὶ γιὰ τὸ δικό σου γράμμα, τὸ ἴδιο. Βίταμε τὴ γνώμη μας στὸ περασμένο. Πρόσεξε νὰ διορθώσεις τὴ γλώσσα σου. Γράφεις δημοτικὴ μὲ σύνταξη καθαρευουσιάνικη. — Σπυρ. Παναγ., Α. Ἄγγ., Χ. Α. Λάβαμε τὰ τραγούδια σας. Θὰ δημοσιευτοῦνε μὲ τὴ σειρά τους. Μά, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, δὲν ὑπάρχει κι ἄλλο εἶδος στὴν τέχνη ἐξὸν ἀπὸ ποίηση ; Μᾶς ἐπινέε ἢ στιχοπλημμύρα !—Δ)δα Φιλ. Βατ. Παλ. Φάληρο. Θὰ σταλοῦνε τὰ τεύχη. Τὰ δυὸ τραγουδάκια σου πολὺ καλά.—Ἀναστ. Λόντ. Κόρινθο. Λάβαμε τὴ συντροπὴ σου, καθὼς καὶ τοῦ Δημ. Κίπ, καὶ φχαριστοῦμε. Τὰ τραγούδια σου καλά. Ἐγκρίνονται. Μά γιατί ἀλλάζεις καὶ πάλι ψευδώνυμο ; Δέ σου φτάνει τὸ πρῶτο πού πήρες ; Ἡ νομίζεις πως εἶναι ἀπαραιτήτο νὰ προστεθοῦνε κι ἄλλα σὰ τόσα πού ἔχουνε δημιουργηθεῖ ; Οἱ Νέοι ἄς χυπηθῶνεν μὲ τὴν παλληκαριὰ τῆς γνώμης τους τὴν ἀκατανόγητή αὐτὴ τάση τῶν παλιῶν. —κ. Δίμ. Δάφ. Τὸ πήραμε πολὺ ἀργά, ὅταν εἶταν ἔτοιμο τὸ τεῦχος. Θὰ δημοσιευτεῖ στὸ ἐρχόμενο. — κ. Σάββιο. Κ' ἐσύ, ἀγαπητέ, ποιήματα ; Γιατί δὲ μᾶς στέλνεις κανένα διήγημα ἢ πεζὰ τραγούδια σου πού εἶναι τόσο καλά ; —Χρ. Γεωργιάν. Αὐτὴ τὴ μουσικόπαθη ποίηση δὲν τήνε συμπαθεῖ ὁ νέος «Νουμάς». Λοιπὸν μὴ μᾶς ξαναστέλνεις τέτοια ποιήματα.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 20,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 175,000,000

ΚΑΤΑΒΕΣΕΙΣ..... 2,400,000,000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Άγιος Νικόλαος	Ίωάννινα	Παζοί
Άργινον	Καβάλλα	Πάτρα
Άδριανούπολις	Καλάβρυτα	Πειραιεύς
Αίγιον	Καλάμια	Πόρος
Άλιφάρος	Καλλιόπολις	Πορφέζα
Άμυγδαλάς	Καρδίτσα	Πύλος
Άμφισσα	Καστοριά	Πύργος
Άργυστόλιον	Κέρκυρα	Ραϊδεστός
Άρτα	Κοζάνη	Ρέθυμιος
Άταλάντη	Κόρινθος	Σάμος
Βάμος	Κύθηρα	Σαρ. Ἐκκλησία
Βόλος	Κύμη	Σέρρα
Γκιουμουλτζίνα	Κυπαρισσία	Σμύρνη
Γόρθειον	Λαμία	Σουφλίων
Λεδαγατός	Λάρισα	Σπάρτη
Δημητσάνα	Λεβάγια	Σύρος
Δομία	Λεπκίς	Τρίκαλα
Ἔδεσσα	Μεγαλόπολις	Τρίπολις
Ζάκυνθος	Μεσολόγγιον	Φλόρινα
Ἡράκλειον	Μεσσήνη	Χαλκίς
Θεσσαλονίκη	Μυτιλήνη	Χανία
Θήβαι	Ναύπακτος	Χίος
Θήρα	Ναύπλιον	
Ἰθάκη	Ξάνθη	

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ "ΤΥΠΟΣ", Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ & Σ'Α

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ - ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ (έντὸς τῆς Στοῆς)

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

— Τ' ΑΚΟΛΟΥΘΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ —

ΠΡΩΛΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ :

1—ΟΙ ΕΜΠΟΡΒΙ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

ἀνέκδοτον μεγάλον ἱστορικὸν μυθιστόρημα τοῦ ΑΛΕΞ. ΠΑ-
ΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ, εἰκονογραφημένον ὑπὸ τοῦ ζωγράφου κ.
Πέτρου Ρούμπου, δεμένον Δρ. 25.—

2—ΣΠΑΡΤΗ - ΜΥΣΤΡΑΣ

γοητευτικὸν βιβλίον τοῦ ποιητοῦ κ. ΚΩΣΤΑ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ
μὲ περιγραφὰς τῆς Σπάρτης, τοῦ Ταυγέτου, τοῦ Μυστροῦ, τοῦ
Εἰδρώτα κλπ. καὶ μὲ εἴκοσι περίπου φωτογραφίας, ἐξ ὧν αἱ
περισσότεραι τοῦ γνωστοῦ Ἑλβετοῦ φωτογράφου Boissonas,
δεμένον Δρ. 12.50

3—Η ΜΗΤΕΡΑ

τὸ τρίπρακτον κοινωνικὸν δράμα τοῦ κ. Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥ-
ΛΟΥ ποῦ ἐπαίχθη τὸ περασμένον καλοκαίρι εἰς τὸ « Ἀθηναϊον »,
μὲ ἑπτὰ φωτογραφίας ἀναπαριστώσας τὰς πλέον χαρακτηριστι-
κὰς σκηνὰς του, δεμένον Δρ. 12.50

4—ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΡΑΜΠΑΓΑ

τὰ ἐκλεκτότερα πολιτικά, δημοκρατικά, κοινωνικά, σατυρικά κτλ.
(Μεταφράσεις Βερανζέρου, Δερουλέδ κτλ.) ποιήματα τοῦ ΚΑΙΕ-
ΑΝΘΗ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ἱδρυτοῦ καὶ διευθυντοῦ τοῦ
« ΡΑΜΠΑΓΑ », μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητοῦ, δεμένον Δρ. 12.50

5—"ΤΑ ΕΙΚΘΣΑΧΡΩΝΑ ΤΟΥ ΝΘΥΜΑ,,

τὸ πανηγυρικὸν τεῦχος, περιέχον τὰς ὁμιλίας τῶν κ. κ. Κωστῆ
Παλαμά, Ἡλ. Βουτιερίδη, Ρήγα Γκόλφη, Κώστα Παρορίτη,
Πάνου Δ. Ταγκοπούλου, Δ. Γληνοῦ, Θ. Συναδινοῦ, Π. τρου
Χάρη, Δ. Π. Ταγκοπούλου (τὴν γνώμην τῶν κ. κ. Πάλλη, Μ.
Φιλήντα — ποιήματα τῶν κ. κ. Πάνου Ταγκοπούλου καὶ Θι-
νάση Κυριαζῆ— ἄρθρα ἑφημερίδων κτλ.) Ἄδεται Δρ. 10.—
Δεμένον » 12.50